

Knut Onsager,
Lene Schmidt,
Guri Mette Vestby,
Frants Gundersen
Kjetil Sørлие

Livskraftige kystsamfunn. Steds- og næringsutvikling i Skjervøy kommune

NIBR

Norsk institutt for by- og regionforskning

Livskraftige kystsamfunn.
Steds- og næringsutvikling i
Skjervøy kommune

Andre publikasjoner fra NIBR:

NIBR-rapport 2007:03	Fargerikt samfunn i arktisk klima: En studie av steds- og næringsutvikling i Vardø.
NIBR-rapport 2008:22	Florø i fokus:Ssiokulturell stedsanalyse for byutvikling og profilering
NIBR-rapport 2009:14	By- og småstedsregionene i Innlandet: Kompetanse, innovasjon og utvikling.
NIBR-rapport 2011:24	Livskraftige kystsamfunn. Steds- og næringsutvikling i Sandøy kommune.
NIBR-rapport 2011:30	Livskraftige kystsamfunn. Steds- og næringsutvikling i Lurøy kommune med hovedvekt på Lovund.

Rapportene koster fra kr 250,- til kr 350,-og kan bestilles fra NIBR:
Gaustadalléen 21
0349 Oslo
Tlf. 22 95 88 00
Faks 22 60 77 74

E-post til nibr@nibr.no

Publikasjonene kan også skrives ut fra www.nibr.no
Porto kommer i tillegg til de oppgitte prisene

Knut Onsager, Lene Schmidt, Guri-Mette Vestby,
Frants Gundersen og Kjetil Sørli

Livskraftige kystsamfunn. Steds- og næringsutvikling i Skjervøy kommune

NIBR-rapport 2012:23

Tittel: **Livskraftige kystsamfunn. Steds- og næringsutvikling i Skjervøy kommune**

Forfatter: Knut Onsager, Lene Schmidt, Guri Mette Vestby, Frants Gundersen og Kjetil Sørлие

NIBR-rapport: 2012:23

ISSN: 1502-9794
ISBN: 978-82-7071-969-3

Prosjektnummer: 0-2848

Prosjektnavn: Livskraftige kystsamfunn

Oppdragsgiver: Norges Forskningsråd, program Havet og Kysten

Prosjektleder: Knut Onsager

Referat: Rapporten belyser nærings- og samfunnsutviklingen i Skjervøy kommune og noe grunnlaget for stabilt folketall og vekst i arbeidsplasser det siste tiåret. Rapporten trekker videre fram utviklingsbetingelser og noen utfordringer framover som livskraftig kystkommune.

Sammendrag: Norsk og engelsk

Dato: Desember 2012

Antall sider: 177

Pris: kr 250,-

Utgiver: Norsk institutt for by- og regionforskning
Gaustadalléen 21,
0349 OSLO
Telefon: (+47) 22 95 88 00
Telefaks: (+47) 22 60 77 74
E-post: nibr@nibr.no
http://www.nibr.no

Vår hjemmeside: <http://www.nibr.no>

Trykk: Nordberg A.S.
Org. nr. NO 970205284 MVA
© NIBR 2012

Forord

Rapporten ” Livskraftige kystsamfunn. Steds- og næringsutvikling i Skjervøy kommune” er finansiert av Norges Forskningsråd i programmet Havet og Kysten. Den inngår som en av tre case-studier i prosjektet ”Livskraftige kystsamfunn” .

Arbeidet med rapporten har pågått i perioder mellom 2011-2012. Deler av de kvantitative dataene er levert av Kjetil Sørli (demografi) og Frants Gundersen (næringsdata). Lene Schmidt har skrevet kapittel 9, Guri-Mette Vestby kapittel 8 og kapittel 10. De øvrige er skrevet av Knut Onsager med unntak av kapittel 1 og 11 som er skrevet i fellesskap. Sistnevnte har vært prosjektleder.

En stor takk rettes til de mange menneskene i Skjervøy som velvillig stilte opp på intervjuer, samtaler og drøftingsmøter. Dette har dannet et helt avgjørende grunnlag for rapporten.

Oslo, desember 2012

Knut Onsager
Forskningsjef

Innhold

Forord	1
Tabelloversikt	4
Figuroversikt	5
Sammendrag	8
Summary	13
1 Innledning	16
1.1 Bakgrunn	16
1.2 Problemstillinger	17
1.3 Perspektiv og analyseramme	17
1.4 Metoder og data	27
1.5 Rapportens oppbygging	28
2 Skjervøy kommune – noen nøkkelfakta	29
3 Befolkningsforhold og endringer	35
3.1 Strukturer og utviklingstrekk	35
3.2 Flyttemønstre og –lekkasjer	41
3.3 Utdanning og sosioøkonomiske forhold	42
3.4 Oppsummering	44
4 Arbeidsmarkedet	45
4.1 Sektorstrukturer og endringer	45
4.2 Arbeidsplassdekning og pendling	49
4.3 Arbeidsledighet og utvikling	51
4.4 Oppsummering	52
5 Næringsmiljø og utvikling	53
5.1 Næringshistorikk	53
5.2 Dagens næringsmiljø og utvikling de siste årene	57
5.2.1 Nærings- og bedriftsstrukturer	57
5.2.2 Viktige næringer og nøkkelbedrifter	61
5.2.3 Næringskulturen	72
5.2.4 Eierskap, verdikjeder og nettverk	73
5.2.5 Næringsforeninger og fellesarenaer	76
5.2.6 Statlige og lokale myndigheters involvering i næringsutviklingen	78

5.3	Rammebetingelser og endringer	79
5.4	Oppsummering	83
6	Kommunal virksomhet.....	85
6.1	Politisk utvikling og sammensetning.....	85
6.2	Kommuneøkonomien	87
6.3	Velferdstjenester.....	91
6.4	Kommunale planer og utviklingsmidler	94
6.5	Interkommunalt samarbeid	98
6.6	Noen viktige rammebetingelser	99
6.7	Oppsummering	100
7	Tiltakszones ordninger.....	102
8	Sivilsamfunnet.....	104
8.1	Foreningslivet	105
8.2	Uformelle møteplasser	108
8.3	Uformelle grupper og nettverk	109
8.4	Oppsummering	111
9	Stedskvaliteter og stedsidentitet	114
9.1	Stedskvaliteter	115
9.2	Stedsidentitet og tilhørighet.....	124
9.3	Oppsummering	131
10	Samhandling, fellesskap og fragmentering.....	133
10.1	Interne geografiske interesser.....	134
10.2	Offentlig – privat samarbeid og rollefordeling	138
10.3	Næringslivets lokale relasjoner.....	142
10.4	Skjervøy i regionen.....	143
10.5	Oppsummering	151
11	Konklusjoner : Skjervøys utvikling, utviklingskapasitet og utfordringer.....	153
11.1	Historiske utviklingstrekk	153
11.2	Skjervøy som utviklingsmiljø de senere årene	156
11.3	Arbeidsplass- og folketallsutviklingen det siste tiåret – årsakene til relativt gunstigere utvikling enn forventet	158
11.4	Dagens situasjon og utfordringer framover	163
	Litteratur	168
	Vedlegg 1 Tabeller og figurer.....	172

Tabelloversikt

Tabell 2.1	Nøkkeltall for folketalls- og arbeidsplassutviklingen i Skjervøy kommune 2000-2011.	33
Tabell 3.1	Absolutte endringer i demografiske hovedkomponenter i Skjervøy kommune 1988-2011	36
Tabell 3.2	Bruttoinntektsnivå for kvinner og mann i Skjervøy kommune i forhold til landsnivået (=100).	43
Tabell 4.1	Utviklingen i arbeidsplasser i ulike næringer og sektorer i Skjervøy kommune og små kystkommuner i landet 2000-2011	48
Tabell 4.2	Over- og underdekning av arbeidsplasser totalt og for ulike sektorer og næringer i Skjervøy kommune 2008.....	50
Tabell 5.1	Bedrifts- og bransjesammensetning etter arbeidsplasser i Sandøy kommune 2011	59
Tabell 5.2	De 12 største bedriftene i Skjervøy kommune 2010	61
Tabell 6.1	Nettodriftsresultat og lånegjeld i Skjervøy kommune 2001-2010.....	89
Tabell 6.2	Hjemmetjeneste- og institusjonsdekning for personer over 80 år i Skjervøy kommune.....	92
Tabell 6.3	Barnehagedekningen i Skjervøy 2009	92

Figuroversikt

Figur 1.1	Illustrasjon av eksogene og endogene faktorer som påvirker små kystkommuners utvikling, virkemåter og utfordringer.	21
Figur 2.1	Skjervøy kommune består av mange øyer, men hoveddelen av befolkningen bor i kommunesenteret på Skjervøya.	31
Figur 3.1	Folketallets utvikling i Skjervøy kommune 1951-2011	35
Figur 3.2	Naturlig tilvekst (fødseloverskudd), flyttebalanse (nettoflytting) og folketilvekst i Skjervøy kommune 1995-2011 (relative endringer i prosent av folketallet).....	37
Figur 3.3	Innflytting, utflytting og flyttebalanse (nettoflytting) for Skjervøy kommune 1962-2010.	37
Figur 3.4	Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre, etter region i Skjervøy kommune 1970-2010.	38
Figur 3.5	Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre fordelt på verdensdeler etter opprinnelseslandet, og som var bosatte i Skjervøy kommune 1980-2010	38
Figur 3.6	Befolkningen etter kjønn og alder. 1.1. 2011. Prosent.....	39
Figur 3.7	Befolkningens alderstruktur i Skjervøy kommune 2000 og 2010 etter prosentvise avvik fra landets aldersstruktur (=0).	40
Figur 3.8	Relativ utvikling i folketallet i ulike kretser i Skjervøy kommune 1999-2011.....	41
Figur 3.9	Innflytting, fraflytting og nettoflytting mellom Skjervøy kommune og andre områder for 15-årskullene mellom 1970-2010.....	42
Figur 3.10	Andel av befolkningen 16 år og eldre med høyere utdanning I Skjervøy kommune 2009. Prosent.	42

Figur 3.11	Andel av yrkesaktive befolkning med høyere utdanning bosatt i Skjervøy kommune. Prosent 2008.....	43
Figur 4.1	Yrkesaktive med Skjervøy som <u>arbeidskommune</u> fordelt på næringer/sektorer 2008. (Datakilde: SSB/NIBR flyttehistoriefilene).....	45
Figur 4.2	Yrkesaktive kvinner og menn med Skjervøy som <u>arbeids-kommune</u> fordelt på næringer/sektorer 2008. (Datakilde: SSB/NIBR flyttehistoriefilene).....	46
Figur 4.3	Utviklingen i antall sysselsatte i ulike næringer og sektorer i Skjervøy kommune 2000-2011, absolutte tall.	47
Figur 4.4	Vekst- og nedgangsnæringer og sektorer i Skjervøy kommune 2000-11 (endringer i antall arbeidsplasser).....	49
Figur 4.5	Prosent arbeidsledige av arbeidsstyrken 2005-2011 i Skjervøy kommune, Troms, Finnmark og landet	51
Figur 4.6	Antall registrerte helt arbeidsledige personer i Skjervøy kommune 1988- 2011 (gjennomsnittelig antall ledige per år).....	52
Figur 4.7	Fra Arnøya mot Skjervøya.....	34
Figur 5.1	Utviklingen i antall fiskere i Skjervøy kommune 1983-2011.....	57
Figur 5.2	Næringssammensetningen i Skjervøy kommune (antall arbeidsplasser 2011/endringer 2000-11).....	58
Figur 5.3	Bedriftsstrukturen i Skjervøy kommune 2010. antall bedrifter og antall sysselsatte fordelt på bedriftsstørrelser	60
Figur 5.4	Lerøy Auroras anlegg i Skjervøy.....	63
Figur 5.5	Fiskeribedrifter, hovedterminal og –havna i Skjervøy.	65
Figur 5.6	Utsyn mot Lyngenfjorden fra Arnøya.....	71
Figur 6.1	Partipolitisk fordeling ved kommunevalgene i 2007 og 2011.....	86
Figur 6.2	Kommunale inntekter (løpende 1000kr) i Skjervøy 2001-2010.....	88
Figur 6.3	Kommunale bruttoutgifter fordelt (%) på virksomhetsområder – Lurøy kommune 2009.....	89
Figur 6.4	Nøkkeltall for Skjervøys kommuneøkonomi 2009....	90
Figur 9.1	Hovedgata i Skjervøy er oppgradert til såkalt miljøgate med brede fortau, ny belysning og bedre	

	forhold for myke trafikanter. Fortauskafé og et bredt butikk- og servicetilbud bidrar til liv i gata.....	116
Figur 9.2	Bebyggelsen i Skjervøy ligger på strandflaten mellom havna og fjellsiden. Havna med fiskefartøy så vel som fritidsbåter utgjør scenen i dette amfiet.	117
Figur 9.3	Skjervøy kirke	119
Figur 9.4	Bebyggelsen i sentrum er nokså sammensatt av både eldre hus og nyere hus med ulike form, farge og materialbruk.....	120
Figur 9.5	Bebyggelsen langs kaia er dominert av næringsbygg, her Lerøy Auroras anlegg. Avdelingen i Skjervøy ble etablert i 2007.....	120
Figur 9.6	Vakker natur og gode muligheter for friluftslivet er viktige kvaliteter i Skjervøy kommune..	122
Figur 9.7	Nytt kulturhus signaliserer satsing på kultur, selv om en har slitt med driften. Kulturhuset og en eldre bygning til høyre danner en hyggelig gate opp mot hotellet i bakgrunnen.....	124
Figur 9.8	Velkommen inn! Butikken ”Midt i Værret” tilbyr kortreist mat og litt av hvert.	131

Sammendrag

Knut Onsager, Frants Gundersen, Lene Schmidt, Kjetil Sørli og Guri-Mette Vestby

Livskraftige kystsamfunn. Steds- og næringsutvikling i Skjervøy kommune.

NIBR-rapport 2012:23

Rapporten belyser nærings- og samfunnsutviklingen i Skjervøy kommune, og forklarer bakgrunnen for den relativt sett gode utviklingen av arbeidsplasser og folketall det siste tiåret. I rapporten belyses videre sentrale egenskaper ved Skjervøy som bosted, næringssted og utviklingsmiljø, og viktige utviklingsbetingelser og utfordringer kommunen står ovenfor som livskraftig kystsamfunn framover. Rapporten inngår som en av tre "casestudier" i prosjektet "Livskraftige kystsamfunn".

Skjervøy - en av landets mange små kystkommuner

Skjervøy er en av landets 99 kystkommuner som er spesialisert innenfor marine og maritime næringer. De fleste av disse er små kystkommuner (60 stk. med under 3000 innbyggere) der sysselsetting og velferd i betydelig grad er påvirket av disse næringenes utvikling. Samtidig er disse kystkommunenes attraktivitet som bosted av stor viktighet for verdiskapingen og framtidige potensialer i de nevnte næringene nasjonalt.

Skjervøy (2885 innbyggere) er spesialisert innenfor sjømatnæringer selv om det er utviklet et ganske allsidig næringsliv og de fleste jobber i privat og offentlig tjenesteyting. Kommunen har et ganske urbant bosettingsmønster ettersom de klart fleste bor i kommunesenteret (83 prosent av innbyggerne) som profilerer seg som "Kystbyen i Nord-Troms". Ellers er Skjervøy et maritimt senter beliggende mellom Tromsø og Hammerfest, og gjennom fastlandsforbindelsen delvis integrert med andre kommuner i Nord-Troms.

NIBR-rapport 2012:23

Et stabilt folketall til tross for store næringsomstillinger

Skjervøy er av de små kystkommunene i Nord-Norge som har hatt best utvikling i folketall og arbeidsplasser det siste tiåret. En stabil utvikling i *folketallet* i Skjervøy står i kontrast til en betydelig (prosentuell) nedgang for små kystkommuner i Nord-Norge og på landsbasis. Skjervøy har hatt bedre flyttebalanse og mindre fødselsunderskudd enn de fleste små kystkommuner i Nord-Norge.

Skjervøy har hatt et ganske stabilt folketall de siste tjue årene, selv om de underliggende demografiske komponentene har endret seg. Det har gått fra fødselsoverskudd til –underskudd, men samtidig har flyttebalanse blitt mye bedre. Sistnevnte skyldes redusert utflyttingsnivå samtidig som innflyttingsnivået har holdt seg stabilt oppe. Bakgrunnen for det reduserte utflyttingsnivået knyttes i rapporten til befolkningsstruktur og kommunesenterets økte evne til å holde på en større del av befolkningen. Når innflyttingsnivået samtidig har holdt seg oppe skyldes det blant annet noe økt arbeidsinnvandring fra EU-landene.

Skjervøy har også hatt en klart bedre (netto-) tilvekstrate av *arbeidsplasser* sammenliknet med små kystkommuner i Nord-Norge og på landsbasis det siste tiåret. Kommunen har hatt høyere veksttakt både i offentlig og privat tjenesteyting, og samtidig noe mindre nedgangsrater i sjømatnæringene, enn det som små kystkommuner samlet har hatt i landsdelen og på landsbasis. Bak utviklingen i Skjervøy er det sammensatte årsaksfaktorer.

Den høye vekstraten i offentlig sektor skriver seg fra en sterk kommunal velferdsutbygging. I Skjervøy har den blitt stimulert av nasjonale reformer og tiltakssonens ordninger kombinert med spesifikke demografiske forhold og en offensiv kommunal politikk. I privat sektor har Skjervøy hatt en liten nedgang i antallet arbeidsplasser, men (prosentuelt) klart mindre enn i små kystkommuner samlet i landsdelen. Privat sektoren har i Skjervøy vært preget av store omstillinger; en sterk nedgang i sysselsettingen i tradisjonelle kystnæringer er langt på vei kompensert av ny tilvekst av arbeidsplasser innenfor oppdrettsnæring, forretningsmessig tjenesteyting, bygg og anlegg. Næringsmiljøet i Skjervøy har slik sett hatt en betydelig omstillings- og nyskapingsevne, samtidig som kystbyen har klart å trekke til seg enkelte bedrifter og investorer utenfra som har vært viktig for utviklingen.

Den betydelige tilveksten av arbeidsplasser i Skjervøy det siste tiåret har derfor vært et samlet resultat av vekstimpulser innenfor, og ringvirkninger mellom, sjømatnæringen (oppdrett), offentlig sektor, privat service, bygg og anlegg.

Urbane og rurale stedskvaliteter

Tilveksten av nye arbeidsplasser har både medvirket til, og vært et resultat av, befolkningsutviklingen i kommunen. En god tilgang på nye arbeidsplasser i offentlig og til dels privat sektor har sammen med andre stedskvaliteter bidratt til å opprettholde bosetting og tilflyttingen til kommunesenteret. Våre informanter blant lokalbefolkningen framhevet et knippe av stedskvaliteter av betydning for livskvalitet, bofasthet og tilflytting. Dette ble knyttet til faktorer som et variert servicetilbud, gode velferdstjenester og boligforhold, gode oppvekstvilkår og fritidstilbud, nærhet til familie og venner, samt lett tilgjengelighet til flotte naturområder av ulike typer. Kystbyen og nærområdet tilbyr en kombinasjon av typiske urbane og rurale stedskvaliteter.

Skjervøy som utviklingsmiljø

Nærings- og samfunnsutviklingen i Skjervøy påvirkes både av endogene (indre) og eksogene (ytre) drivkrefter og rammevilkår, og samvirket mellom dem. Et hovedfokus i rapporten er rettet mot de endogene betingelsene og kapasitetene.

Næringslivet har viktige funksjoner, roller og effekter når det gjelder å opprettholde og skape arbeidsplasser av ulike typer og kvaliteter. Det drives et kontinuerlig innovasjons- og utviklingsarbeid internt i de større bedriftene, selv om sjømatindustrien har utfordringer med å utvikle attraktive nok jobber for lokal ungdom. Enkelte av de større bedriftene investerer også noe fellesgoder for å styrke trivsel og attraktivitet i lokalsamfunnet. Ellers har det vært en del nyskapende iverksettere av småbedrifter de senere årene ikke minst blant unge voksne og kvinner. Dette har bidratt til økt næringsmangfold. Noe svak samhandling og utviklingskraft har kjennetegnet reiselivsnæringen. I kommunen er det ellers fire ulike næringsforeninger. En av disse har fungert som drivkraft både for handels- og faghåndverksbedriftene i kommunen, og i å utvikle kystbyens attraktivitet som handels- og servicesenter.

Sivilsamfunnet består av mange ildsjeler, lag og foreninger som driver alt fra aktiv interesseheving på vegne av sine medlemmer

til trivselstiltak for mange i lokalsamfunnet. Dette er en viktig del av Skjervøy som levende lokalsamfunn og bidrar til å styrke stedskvalitetene.

Kommuneinstitusjonen har mangesidige roller og funksjoner av betydning for nærings- og samfunnsutviklingen. Ett viktig felt har vært kommunens rolle som produsent og utbygger av velferds-tjenester. Det har vært en offensiv velferdsutbygging over flere år blant annet for skape en attraktiv bostedskommune. Det er investert betydelig beløp i tjenester og institusjoner i kommunesenteret. Det har gitt stor tilvekst av stabile og attraktive arbeidsplasser, og som særlig er blitt besatt av mange kvinner. Kommunen har videre hatt tradisjoner for et ganske aktivt næringspolitisk engasjement, både uformelt og formelt. Fra direkte eierskap og til dels driftstøtte til strategisk viktige virksomheter, har det blitt viktigere med stimuleringsstiltak for nyetableringer, nye næringer og integrert nærings- og stedsutvikling. Ellers har kommuneledelsen lenge fungert som svært aktive ambassadører for Skjervøy utad og arbeidet offensivt for å trekke eksterne investorer til kommunen. Kommunens næringspolitikk og engasjement har bidratt til å understøtte videreutvikling av enkelte etablerte bedrifter, men også til å utvikle nye bedrifter og bransjer som har gitt økt variasjon. Samtidig har kommunen fungert noe svakt som tilrettelegger og stimulator for opplevelsesnæringen særlig i kommunesenteret. Etter hvert som kommunens oppgaver har blitt flere og mer komplekse, har også forventningene til den økt fra mange hold. I Skjervøy har de merket økte utfordringer med hensyn til kapasitet og kompetanse i forhold til å kunne fungere som en profesjonell utviklingsenhet for næringsliv og lokalsamfunn.

I Skjervøy har det vært tradisjoner for samhandling mellom kommune, næringsliv og sivilsamfunn i arbeidet med å styrke nærings- og stedsutviklingen. Samtidig er miljøet noe oppsplittet og fragmentert, som gjør at man ikke alltid drar i samme retning. Det er opplagt et potensiale for å styrke samhandlingen og utviklingskapasiteten i forhold til nyskapingen og stedsutvikling generelt, og reiselivs- og opplevelsesnæringen spesielt.

Fortrinn, muligheter og utfordringer

En langsiktig utviklingspolitikk må ta utgangspunkt i Skjervøys fortrinn, svakheter, utfordringer og muligheter.

Skjervøy har *styrker* i sine unike natur- og miljøressurser, marine og maritime kompetansebasert, urbane og rurale steds-kvaliteter samt gode velferdstjenester. Som en liten distriktskommune har den ellers en rimelig god tilgjenglighet til hovedvei, flyplass, region- og landsdelssentra. Skjervøys menneskelige ressurser og samhandlingstradisjoner bør også kunne representere ressurser for nyskaping og utvikling.

Skjervøy har også enkelte *svakheter og sårbarheter*. En faktor er den demografiske strukturen som vil gi svak eller negativ naturlig tilvekst framover. Det vil øke behovet for innflytting og/eller redusert utflytting for å opprettholde folketallet på sikt. En annen faktor er en svak kommuneøkonomi med høy gjeldsgrad. Det gir sårbarhet og begrenset handlingsrom for økte satsinger ovenfor viktige grupper, nærings- og stedsutvikling m.m. En tredje faktor er knyttet til næringsmiljøets egenskaper. I Skjervøy er det generelt mangel på lokal investeringskapital. Den lokale eierbasen består i hovedsak av småbedrifter med lav egenkapital. Ellers er miljøet betydelig preget av en stor eksternt eid bedrift med store positive økonomiske ringvirkninger i kommunen i dag. Denne strukturen representerer imidlertid samtidig en betydelig sårbarhetsfaktor for kystsamfunnet.

I et utviklingspolitisk perspektiv kan Skjervøy framover styrke seg som robust og livskraftig kystsamfunn på flere felt. For det første gjennom å stimulere en bærekraftig næringsutvikling med basis i områdets unike naturressurskvaliteter. For det andre å styrke kystbyens attraktivitet som bosted, næringssted og besøkssted. Sistnevnte går på å styrke kommunens attraksjonskraft og kystbyens utviklingsrolle for en større opplevelsesnæring i regionen. For det tredje stimulere til etablering av noe flere kompetansearbeidsplasser. Det er krevende, men ville antakelig ha styrket stedets attraktivitet ytterligere som bosted og næringssted. For det fjerde blir det viktig å få til en bredere mobilisering og involvering av lokalbefolkning og strategisk viktige grupper i det framtidige utviklingsarbeidet. Ikke minst gjelder dette unge voksne og innvandrere. Som et ledd i dette ville også et mer systematisk kontakt- og rekrutteringsarbeid av utflytta unge ha verdi på sikt.

Summary

Knut Onsager, Frants Gundersen, Lene Schmidt, Kjetil Sorlie and Guri-Mette Vestby

Viable coastal communities. Place and economic development in the municipality of Skjervøy

NIBR Report 2012:23

This report gives an account of Skjervøy's economic growth and social development, particularly in the past ten years. It explores some of the reasons behind the municipality's "relative success" in increasing the number of inhabitants and creating more jobs. The report ends with a discussion of the factors enabling growth and the challenges facing Skjervøy as a viable coastal community.

Skjervøy is a small coastal community (2,885 inhabitants) located in the north of Norway. The majority of the population (83 per cent) lives in the main urban centre. Skjervøy advertises itself as a "the coastal town of [the county of] Nord-Troms". The other inhabitants live in three small communities on the island of Arnøya. Although the economy is based on the seafood industry, in terms of the populace, its industrial structure is quite varied. Skjervøy, with its community centre, is highly integrated with the region of which it is a part, with good connections by road to the Nord-Troms regional centre, as well as to the main Tromsø–Alta route.

Skjervøy's relative success can be broken down into a consistently higher growth rate in terms of population and jobs than the group of municipalities of which it is a member. Skjervøy's population has changed less than those of municipal group as a whole. This is due to a higher influx of new residents and higher natural growth rate. But although the size of Skjervøy's population has not changed much over the past 20 years, the reasons for its stability have. A slightly higher birth deficit in the past decade was partly

offset by a more favourable migration balance. This latter factor arises from a declining out-migration rate and stable in-migration one. In the same period, a fractionally higher immigration rate has helped maintain the influx of new inhabitants. The lower out-migration rate is linked in the report to demographic factors and the municipal centre's ability to hold onto a higher percentage of the population.

Skjervøy also had a significantly higher relative (net) growth in *jobs* compared to the wider municipal group. Growth rates (net) in both the public and private sectors were higher in Skjervøy, with a lower (net) decline in the seafood industries. Behind these statistics, however, we find momentous economic, industrial and sectoral changes.

Skjervøy's high public sector expansion rate has been stimulated by several individual factors working in combination, including demographic trends (more children and seniors), proactive municipal welfare policy to expand service provision, national welfare reforms (SFO [after school recreation programme], better child-care services) and action-zone programmes. There has been a slight fall in the number of private sector jobs in Skjervøy, though it is a significantly smaller relative (net) decline than the municipal group per se. Skjervøy has been affected by major structural changes over the last five to six years. The fall-off in some industries has largely been compensated by gains and innovation in others. Much of the traditional coastal industry is now a thing of the past, and the number of working fishermen has fallen as well. But at the same time, the modern seafood industry and service sectors have witnessed significant growth in jobs. Overall, then, the picture testifies to an economic environment characterised by flexibility and adaptability. In recent years, external investors have seen the main urban community on Skjervøy as a relatively attractive place to locate and invest in businesses. This is partly due to the location's advantages such as the industrial and port facilities, marine and maritime expertise, workforce, a local council ready to lay on infrastructure, location in and connections with the rest of the region.

In other words, job growth in Skjervøy over the past decade is the result of several factors and interaction effects between the public and private sectors. Growth has been facilitated by government

welfare and regional policies, key businesses in emerging domestic and global markets, local start-ups and a proactive approach to expanding of public welfare services. The overall growth in jobs has been in this sense then both a cause and an effect of population growth in the municipality.

As the report also shows, a good supply of new jobs in both the public and private sectors in the main town of Skjervøy, along with its appeal as a place to live and work, its highly developed welfare services, and urban and rural qualities, has consolidated the municipality's general *appeal and attractiveness* as a place to settle and do business in.

The municipality of Skjervøy can look to the future as a robust and viable coastal community with strengths and weaknesses, opportunities and challenges. Some important advantages are related to the natural resources and coastal landscape, marine and maritime expertise, industry-oriented educational institutions, presence of globally oriented companies, well-developed welfare sector, urban and rural qualities and proximity to important communication routes regionally, nationally and internationally. The municipality also has weaknesses and vulnerabilities. They include the birth deficit; a fragile municipal economy; and significant dependence on a large, externally owned fish-farming business.

The opportunities and challenges facing the municipality are linked in the report in particular to work to improve the coastal town's appeal as a place to live, work and visit and as a tourist destination. Further efforts include consolidating collaborative relations to expand the adventure travel and tourism industry locally and regionally, promote collaboration between the private sector and educational institutions, and strengthen the joint effort to persuade adolescents and young adults to settle in Skjervøy or return if they have been away.

This report is one of three "case study" reports from the "Viable Coastal Communities" project.

1 Innledning

1.1 Bakgrunn

Rapporten er en del av prosjektet ”Livskraftige kystsamfunn” finansiert av Norges forskningsråd (Havet og kysten-programmet). I prosjektet analyseres utviklingstrekk i norske kystkommuner som er næringsspesialiserte innen marine og maritimt næringer, og et særlig søkelys rettes mot noen utvalg kystkommuner som har visst seg å ha god evne til å utvikle nye arbeidsplasser og opprettholde folketallet. Rapporten du nå leser i omfatter en av tre casestudier, og i dette tilfellet Skjervøy kommune i Troms fylke.

Norsk økonomi og velferd er i betydelig grad basert på desentralisert høsting, produksjon og foredling av spredt lokaliserte naturressurser. Den samlede verdiskapingen og velferden i landet vil framover i betydelig grad være betinget av vår evne til en bærekraftig utnyttelse av disse spredt lokaliserte ressursene med basis i en desentralisert produksjon og bosetting. De marine og maritime næringene regnes også for å være de næringene i landet som har de største langsiktige potensialene for økt verdiskaping. I dette prosjektet rettes søkelyset på utviklingstrekk og -betingelser i kystkommuner som er spesialisert innenfor marine og maritime næringer, og som representerer viktige politisk-institusjonelle enheter og næringsmiljøer innenfor den nevnte strukturen.

Av landets 264 kystkommuner er 99 spesialiserte innenfor marine og/eller maritime næringer¹. De fleste av disse er små kyst-

¹ 85 kystkommuner er høyt spesialisert innen marine næringer, 7 kommuner innen maritime næringer og 7 kommuner i både marine og maritime næringer ($lq > 5,0$).

kommuner² ofte med befolkningsnedgang og rekrutteringsutfordringer for næringsliv og offentlig sektor.

Gjennom ”Livskraftige kystkommuner”-prosjektet er hensikten å øke kunnskapen om utviklingsbetingelser og -muligheter for kystkommuner som er spesialisert, og dermed i betydelig grad avhengige av, marine og/eller maritime næringer. Prosjektet trekker fram viktige forutsetninger som har bidratt til utviklingskraft i enkelte av disse kystkommunene de senere årene, og utfordringer de står i tiden framover. Prosjektet er basert på tre casestudier (2011-12) og en komparativ syntese (2013) som gis ut i fire NIBR-rapporter m.m. Kunnskapen fra prosjektet har relevans for utviklingspolitikk og –aktører på ulike nivåer.

1.2 Problemstillinger

Med utgangspunkt i prosjektets overordnede mål og perspektiver har arbeidet med denne rapporten vært knyttet til følgende problemstillinger :

- Hvilke hovedtrekk har karakterisert Skjervøys økonomiske og sosiale utvikling over noe tid ?
- Hva har karakterisert Skjervøy som utviklingsmiljø ?
- Hva har bidratt til Skjervøys relativt sett gunstige utvikling i folketall og arbeidsplasser det siste tiåret ?
- Hvilke styrker og svakheter har Skjervøy, og samtidig hvilke muligheter og utfordringer gir dette framover i et utviklingsperspektiv ?

1.3 Perspektiv og analyseramme

I det følgende omtales først overordnet perspektiv og begreper, før analyseår for analyse av lokal og regional utvikling. Deretter beskrives den konkrete analytiske rammen for våre ”case”-studier, inkludert Sandøystudien.

² 6 kommuner har over 10.000 innbyggere, 32 kommuner 3000-10.000 innbyggere og 61 kommuner har under 3000 innbyggere.

Overordnet perspektiv og begreper

Lokal og regional økonomisk og sosial utvikling er et resultat av komplekse betingelser og prosesser. Generelt må steder, kommuner og regioner forstås som *åpne, relasjonelle og forankrede* territorielle samfunn (Massey 2007). Lokal og regional utvikling er slik sett et komplekst resultat av samspill mellom interne forutsetninger og drivkrefter på den ene siden, og eksterne rammevilkår og impulser på den annen side.

Når man skal forstå den økonomiske og sosiale utviklingen i lokalsamfunn og regioner kan man derfor forenklet skille mellom henholdsvis endogene og eksogene betingelser, drivkrefter og impulser, og samspillet mellom dem. De *eksogene forhold* knyttes gjerne til makroforhold, eksterne relasjoner og impulser som fastsettes utenfor (eller strømmer inn til) det geografiske området. De *endogene forholdene* omfatter det geografiske områdets ressurser, aktører og kapabiliteter. Sistnevnte har blant annet blitt knyttet til det geografiske områdets egenskaper hva gjelder naturressurser, bebygd miljø, kunnskap og kompetanse samt institusjonelle forhold (Maskell et.la.1998). De er alle formet i historiske prosesser og preger lokalsamfunn og regioner på helt bestemte måter i nåtid samtidig som det gir føringer på utvikling og kapasitet i framtiden.

Et annet sentralt begrepspar i analyse av lokal og regional utvikling er *strukturer og aktører*, og samspillet mellom disse. Her knyttes strukturbegrepet både til materielle og immaterielle strukturer på ulike geografiske nivåer. De materielle er naturressurser og landskap, bebygde omgivelser og infrastrukturer med mer. De immaterielle strukturene omfatter særlig institusjonelle forhold i form av tradisjoner, verdier, normer og regler samt atferdsmønstre som fungerer som guider og rammer for aktørenes atferd og aktive handlinger. Strukturer har ofte varighet over lang tid, men er ikke fastlagt en gang for alle og blir endret gjennom handling. De kan representere både ressurser og barrierer for endring og fornyelse.

Aktørene eller ”spillerne” blir i institusjonell teori gjerne knyttet til ulike typer av økonomiske aktører), politisk-administrative aktører, sosiale eller kulturelle aktører. Her kan både personer med rutinisert atferd og kreative personer og utviklingsaktører spille viktige roller. Innenfor entreprenør- og lokalsamfunnslitteraturen har entreprenører og ildsjelers betydning for samfunnsutviklingen

fått mye oppmerksomhet. Dette er tiltaksomme personer som initierer eller fungerer som pådrivere for nyskaping eller annen utvikling. Disse beskrives ofte som personer med evne til å ta ledelse, organisere ressurser, håndterer komplekse prosesser, kople ressurser på kreative måter men også utvikle aktiviteter som kan utfordre det bestående. I deler av litteraturen skilles det mellom *bedrifts- og samfunnsentreprenører* (Bolkesjø & Brun 1998³, Teigen 1999, 2004, Borch & Førde red. 2010), som hevdes å ha ulike motivasjoner og betydninger på ulike felt. Stikkord er her egeninteresse kontra samfunnsinteresse, individuell økonomisk fortjeneste kontra mer kollektive velferdsgevinster. I klassisk entreprenørlitteratur er oppmerksomheten rettet mot gründeren som individuell og rasjonell økonomisk aktør. I nyere litteratur har kollektivt entreprenørskap og samfunnsentreprenøren fått større oppmerksomhet. Kollektive entreprenører er organisasjoner, sammenslutninger og lignende, som driver utvikling og nyskaping (Teigen 1999)⁴. Samfunnsentreprenørskap knyttes gjerne til fornyelse som går utover de involverte aktørers egeninteresse. En samfunnsentreprenør kan betegnes som en person som står bak nye aktiviteter, tjenester eller organisasjoner med det siktemålet å skape et kollektivt gode for lokalmiljøet sitt (Borch & Førde red.2010:18). Her vil både individuelle og kollektive aktører kunne spille en rolle i det som ofte vil være nettopp komplekse kollektive prosesser. Samfunnsentreprenører kommer fra ulike sektorer og posisjoner i samfunnet (næringsliv, offentlig sektor, sivilsamfunn etc.), men har til felles at de bruker egne ressurser og krefter sammen med andre for å forbedre forhold i samfunnet. Selv om bedrifts- og samfunnsentreprenører kan beskrives som to ulike typologier forekommer naturlig nok blandingsformer i den virkelige verden.

Innslaget av ildsjeler og entreprenører varierer fra sted til sted, men generelt er det grunn til å tro at de vil kunne ha en mer merkbar eller synlig påvirkning på utviklingen på små steder enn på større steder (Vestby 2005, Munkejord 2009, Borch & Førde red. 2010).

³Bolkesjø & Brun (1998) så på lokalsamfunnsentreprenøren som et spesiell kategori med tiltaksordførere som eksempler på aktører bak kollektivt entreprenørskap. .

⁴ Innenfor institusjonell teori er også søkelyset rettet mot organisasjoner av ulike typer som ikke bare opptrer som kollektive enheter med bestemt dynamikk, men også som en form for kollektiv aktør som kan være ”endringsaktører” og drivkrefter i samfunnsmessig entreprenørskap.

Ildsjetler kan sees på som en nødvendig, men ikke tilstrekkelig betingelse for å lykkes med egenbasert utvikling på små steder (Stokke et al. 2008). Ildsjetler og entreprenører vil kunne utvikle nye tiltak, virksomheter og institusjoner som bidrar til å forsterke utviklingsprosesser og attraktivitet, som igjen skaper ringvirkninger til annen virksomhet og trekker til seg ressurser og besøkende utenfra. Det vil i neste omgang styrke grunnlaget for nye virksomheter og tjenester. På denne måten vil ildsjeler og entreprenører kunne bidra til å skape *gode sirkler* som igjen kan bidra til å skape mer *selvforsterkende vekst og utvikling*. Omvendt vil steder stille svakere om de mangler ildsjeler og personer som kan fungere som bedrifts- eller samfunns-entreprenører. I situasjoner der nøkkelbedrifter legges ned, etablerte næringer rasjonaliseres og markedet for lokal tjenesteyting skrumper inn vil et samtidig fravær av ildsjeler, entreprenører og nye virksomheter kunne forsterke *dårlige sirkler* og skape *selvforsterkede nedgang* i arbeidsplasser og bosetting.

Rapportens hovedperspektiv søker å integrere endogene og eksogene perspektiver og forhold i analysen, og samspillet mellom dem på lokalt nivå. Den empiriske analysen ligger imidlertid nærmere den endogene enn den eksogene tilnærmingen. Det legges imidlertid vekt på at sted, kommune og region må forstås som åpne, forankrede og relasjonelle samfunn, hvis utvikling er påvirket av både endogene og eksogene forhold, og samspillet mellom disse. I begge tilfeller inngår også både strukturer og aktører i analysene, og samspillet mellom disse.

Nærmere om konkret analyseramme

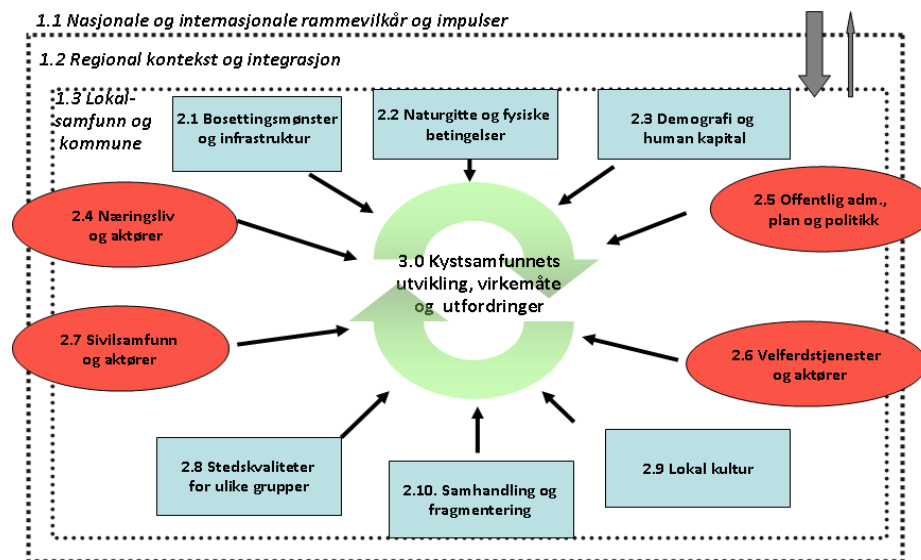
Det konkrete rettes søkelyset her mot nærings- og samfunnsutviklingen i mindre *kystkommuner*⁵. Dette er kommuner som består av flere *lokalsamfunn* i form av kretser. I kommuner med mange kretser har søkelyset særlig vært rettet mot vekstkretsen(e) i kommunene, selv om vi belyser kommunen som helhet. Ellers inngår kommuner i *regioner* av ulike typer, dvs. politisk-administrative regioner (fylker), arbeidsmarkedsregioner (BA-regioner) og interkommunale samarbeidsregioner. Slik sett er kretser, kommuner og regioner integrerte relasjonelle enheter hvis

⁵ *Små kystkommuner* er her avgrenset til kystkommuner med under 3000 innbyggere som er spesialisert innenfor marine og/eller maritime næringer.

utvikling henger sammen, samtidig som de er ulikt påvirket av nasjonale og internasjonale nettverk og rammevilkår.

I det følgende skal vi se nærmere på viktige betingelser og samfunnsfelt, og sammenhengene mellom dem.

Figur 1.1 *Illustrasjon av eksogene og endogene faktorer som påvirker små kystkommuners utvikling, virkemåter og utfordringer.*

Det er flere *eksogene forhold* som påvirker den lokale utviklingen. Her skal vi trekke fram et par sentrale faktorer.

1.1 Internasjonale og nasjonale rammevilkår og endringsimpulser påvirker verdiskaping, velferdstjenester, levekår og handlingsmuligheter i lokalsamfunn og kommuner. Økt globalisering og migrasjon, kunnskapsøkonomien og utdanningssamfunnets framvekst samt nasjonale politikkendringer har de senere årene bidratt til økt konkurranseeksponering av steder, kommuner og regioner. Dette har samtidig utløst et større utviklingspolitisk engasjement i kommuner og regioner for å styrke egen attraktivitet og utviklingsevne.

1.2 Regionale forhold handler om egenskaper og utviklingskapasitet i de regionene som kommunen er en del av. Kommuner vil kunne inngå i (i) identitetsregioner der felles historie, sosiokulturelle tradisjoner og beliggenhet kan bidra til identiteter og mentaliteter

som har betydning for steder og kommuners attraktivitet og utviklingsevne. Kommuner inngår ellers i (ii) funksjonelle bo - og arbeidsmarkedsregioner. Dets egenskaper har betydning for hvilke arbeids- og servicetilbud befolkningen i kommunen har lett tilgang til, og ikke minst kommunens tilgjengelighet regionalt, nasjonalt og internasjonalt. Ellers inngår kommuner i (iii) politisk-administrative regioner der særlig fylkesmann og fylkeskommune forvalter virkemidler og utviklingsoppgaver på flere samfunnsfelt av betydning for kommunal og regional utvikling. Samtidig deltar mange i kommuner (iv) interkommunale samarbeid om planlegging, kompetanseutvikling og tjenester.

Når det gjelder de *endogene forholdene* kan disse knyttes til flere egenskaper ved et kommunesamfunns ressurser, strukturer og handlingsarenaer.

2.1. Bosettingsmønsteret. Kommunens interne bosettingsmønster og kommunikasjoner representerer viktige betingelser for utviklingen. Befolkningens fordeling på tettsteder og spredtbodde strøk, intern kommunikasjonsmessig integrasjon, og sammensetningen av kretser med ulik størrelse og utviklingsrolle, har på ulike måter betydning for kommunens utvikling, samhandling og utfordringer.

2.2. Naturressurser og kulturarv. Naturgitte ressurser⁶ representerer viktige betingelser og forutsetninger for bosetting og verdiskaping i mange kommuner. Naturressursers økonomiske og samfunnsmessig verdi påvirkes av tradisjoner, kunnskaper, forvaltningsregimer og levekår. Lokal bruk og utnyttelse må i økende grad ta hensyn til bærekraft, brukerkonflikter og politisk-institusjonelle forhold på regionalt/nasjonalt nivå. Mange kommuner har for øvrig ofte en unik kultur-historie og/eller kulturarv i form av historiske minner, gjenstander og bygninger, som kan representere stedsbundene ressurser av verdi for identitetsbygging og utvikling av opplevelsesnæringene.

2.3. Demografi og humankapitalen. Befolkningens størrelse og sammensetning, samt endringer gjennom naturlig tilvekst, flytting og migrasjon, er svært viktige forhold i en kommunes utvikling. Humankapitalen omfatter befolkningens kunnskaper og kompetanser, og som man tilegner seg gjennom utdanning og mer

⁶ Biologiske og fysiske ressurser og betingelser inkludert naturmiljø, landskapsformer og klima

erfaringsbaserte ferdigheter knyttet til bedrifts- nærings- og stedsspesifikke forhold. Endring og omstilling i lokalt arbeidsliv, utdanningstilbøyelighet og flyttemønstrene påvirker humankapitalens egenskaper og sammensetning. Demografien og humankapitalens sammensetning er et aggregert resultat av mange enkeltindividers tilpasninger og valg knyttet til utdanning, yrke/arbeid, livsformer og bosted. Steder og regioners ulike attraktivitet påvirker de aggregerte mønstrene som avtegner seg.

2.4. *Næringslivet og aktørene* omfatter bedriftene, næringsmiljøet og deres representanter i et område. Bedrifter og næringsmiljøers innovasjons- og utviklingsevne har betydning for tilgangen på arbeidsplasser i privat sektor. Det har også betydning for hva slags jobber som tilbys og dermed bedriftens og stedets attraktivitet. Det er flere forhold som påvirker bedrifter og næringsmiljøers utviklings- og konkurransevne, slik som evne til kunnskapsinnhenting og innovasjon, rekruttering og samhandling.

Lokale næringsmiljøer som har utviklet ”klyngeegenskaper”⁷, eller inngår i overlokale klynger eller innovasjonssystemer har ofte visse fordeler og muligheter for oppgradering og nyskaping. Lokal samhandling kombinert med overlokale nettverk vil imidlertid som oftest være verdifullt uavhengig av klyngetilknytning. Bedrifter som tar lokalsamfunnsansvar på ulike måter vil også kunne bidra til å styrke bedriftens og lokalsamfunnets attraktivitet. Ellers vil strukturen i det lokale næringsmiljøet kunne påvirke utviklingsevne, utviklingsretningen og sårbarheter på ulike måter.

2.5. *Kommunal styring, plan og politikk.* Kommunen er en allsidig institusjon med betydning for utviklingen på flere måter. Som politisk institusjon har kommunestyrets vedtak i plan- og budsjettsaker betydning for den lokale utviklingsretningen. Kommunen yter lovpålagte velferdstjenester (se pkt. 2.6), forvalter statlig lovverk innen areal og samfunnsplanlegging⁸ og har viktige

⁷Dvs. bedrifter (i samme og/eller relaterte bransjer) hvor det er interaksjoner mellom bedriftene (eks. samarbeid og konkurranse) og utviklet felles bevissthet, identitet og tiltak blant bedriftene (Malmberg & Power 2008).

⁸Kommunen har ansvaret for (1) *Kommunal planstrategi* (strategiske valg knyttet til samfunnsutviklinga), (2) *Kommuneplan* (overordna plan for utvikling av kommunesamfunnet og for bruk og vern av areal i kommunen), og (3) *Reguleringsplan* (arealplankart med avgjørelser som fastlegger bruk og vern i bestemte område). Innbyggerne har rett til, og skal få mulighet til, å uttale seg i saker som gjelder kommunal planlegging. Det er et kommunalt ansvar å arbeide

oppgaver innen økonomistyring og – planlegging. Ellers driver kommunen kultur- og tjenestetilbud i samarbeid med frivillige lag og foreninger. Disse ulike ”sektor”-oppgavene påvirker den lokale samfunnsutviklingen. Samtidig har kommunene ofte et bredere siktemål som lokale samfunnsutviklere gjennom ulike tiltak for å skape flere arbeidsplasser og utvikle attraktive lokalsamfunn. Det er store variasjoner i kommuners engasjement, praksiser og roller i lokalt utviklingsarbeid. Kommunal planlegging og utviklingsarbeid er ellers koplet til institusjoner og virkemidler også på fylkesnivå (se pkt.1.2).

2.6. Velferdstjenester og aktører. Her inngår kommunale, statlige og private velferdstjenester som har vesentlig betydning for levekår og arbeidsmarked i lokalsamfunn og regioner. I de fleste små kommunene domineres dette av de lovpålagte, kommunale velferdstjenestene som barnehage, grunnskole, SFO, eldreomsorg, helsestasjoner m.m. Utviklingen av disse tjenestene har bidratt avgjørende til å skape mer stabile og robust lokalsamfunn og distriktsregioner. Drivkreftene i sektorens utvikling er demografiske strukturer og utviklingstrekk lokalt foruten nasjonal velferdspolitik. På lokalt nivå kan kommunale myndigheter og institusjonene i første rekke påvirke utbyggingsmønstrer, tjenesteinnholdet, kompetansetiltak og rekrutteringspolitikk.

2.7. Sivilsamfunnet og aktører. Dette omfatter vanligvis de delene av den private sfæren som opererer uavhengig av markedet og offentlig autoritet. Her regnes gjerne aktører og organisasjoner som arbeider for å styrke felles identitet, trivsel og interesser for bestemte grupper og/eller lokalsamfunnet som helhet. Frivillige lag og foreninger og sosiale bevegelser av mange ulike slag vil her kunne inngå (eks. knyttet til idrett, musikk, religion, familie, kvinner, fag/næring, politikk etc.). Sivilsamfunnet består med andre ord av svært viktige deler av et velfungerende samfunn. Dets egenskaper vil kunne ha stor betydning for steder og regioners kvaliteter og attraktiviteter som bosted og næringssted.

for størst mulig offentlighet og reell medverkning i planarbeidet. Kommunene skal ha et spesielt ansvar for å sørge for å få innspill fra grupper som krever spesiell tilrettelegging (f.eks. barn og unge). Tidlig i planprosessene bør kommunen bestemme hvordan medvirkningen skal skje.

2.8. *Stedskvaliteter og attraktivitet*⁹ handler både om objektive fakta og subjektivt opplevde kvaliteter ved et sted. Med økende stedskonkurranse har spørsmålet om stedskvalitet og stedsidentitet fått økende oppmerksomhet som grunnlag for å holde på de som bor der og trekke til seg besøkende, bedrifter og tilflyttere.

Begrepet *sted* kan forstås og analyseres ut fra ulike perspektiver. Innen samfunnsgeografien kan en skille mellom tre hovedforståelser av sted, en objektiv/materiell forståelse av sted som geografisk avgrenset område ("Location"), en subjektiv/opplevelsesmessig forståelse av sted ("sense of place") og en intersubjektiv/kontekstuell forståelse av stedet som ramme rundt hverdagslivet ("locale")¹⁰. Disse forståelsene er overlappende heller enn konkurrerende. Innen arkitektur og fysisk planlegging er en opptatt av stedets historiske utvikling, naturgitte og bygde omgivelser, og at steder har sin distinkte karakter ("genius loci")¹¹.

2.9. *Lokal kultur* handler her om sosiale og kulturelle verdier, normer, regler og praksiser som former atferd og samhandling i et bestemt område. Dette er uformelle institusjoner fungerer som guider og rammer for aktørers atferd og handling. Kultur har blitt beskrevet som det "mennesket til enhver tid tenker, føler, sier og gjør" med den tilføyelse "at det en gjør, gjelder bestemte atferdsmønstre og måter å forholde seg til omverdenen på, og som vedvarer og stadig gjentar seg til tross for skiftende ytre omstendigheter. Kultur i denne forstand er å betrakte som resultat av en bestemt mentalitet, dvs. et folks eller en gruppe menneskers måte å tenke og føle på" (iflg. Vea 2009, s.19.). Enkelte kulturelle egenskaper vil kunne fremme (eller hemme) entreprenørskap og innovasjon, samhandlings- og utviklingsevne i et område.

2.10. *Samhandling og fragmentering* påvirker kommuners og regioners utvikling. Steder som har utviklet sosial kapital av gjensidig tillitt og gode samarbeidsrelasjoner regnes ofte for å ha fordeler. Gunstige

⁹Begrepet *attraktivitet* brukes gjerne mer eksplisitt om det settet av faktorer som bidrar til at steder / regioner klarer å holde på og/eller trekke til seg, både folk og kapital utenfra. Hva som gjør noen steder mer attraktive vil da handle mye om bestemte steds- og regionkvaliteter, og relasjonelle forhold mellom ulike steder og regioner.

¹⁰ Iflg. Berg og Dale (2004)

¹¹ Iflg. Norberg-Schulz (1992)

samhandlingsmønstre vil kunne bidra til å styrke lokal utviklings-
evne og attraktivitet.

Generelt pågår det motvirkende prosesser på feltet. I næringslivet fører økt internasjonalisering og spesialisering til at overlokale eierskap og verdikjeder styrkes og delvis overtar for lokale. Profesjonalisering, spesialisering og kommunikasjoner gjør at lokalsamfunn blir sterkere integrert i overlokale delarbeids-
markeder. Økt mobilitet og arbeidsinnvandring kan skape økt fragmentering sosialt. På den annen side pågår det motsatte prosesser. Tettere samarbeid, nye arenaer og møteplasser utvikles på ulike felt i mange lokalsamfunn og kommuner. Mange steder utvikler næringslivet tettere samarbeidet for å styrke tilgang på kompetanse og arbeidskraft, og utvikle bedre infrastrukturer og attraktivitet lokalt og regionalt. Mange offentlig-private samarbeid, foruten interkommunale samarbeid, har blitt etablert og utviklet de senere årene for å styrke lokal og regional utviklingskapasitet. Nye samarbeids- og integrasjonstiltak utvikles for å øke trivsel og attraktivitet i kommuner og regioner.

Lokale samhandlingsmønstre påvirkes også av andre forhold. Endringer i nasjonal politikk kan utløse lokale interessekonflikter, som svekker samhandlingsevnen lokalt. Mindre samfunn er sårbare for langvarige konflikter mellom nøkkelaktører eller interesser fordi det svekker samhandlingsevnen. Endringer i nasjonal politikk med negative lokale konsekvenser kan imidlertid også øke det lokale samholdet og stimulere til fellesstrategier.

Egenskapene ved omtalte prosesser og forholdet mellom dem vil variere fra en kommune til en annen. I konkrete analyser er man gjerne ute etter å belyse egenskaper og betingelser for lokal samhandling for styrket utviklingsevne og attraktivitet. Søkelyset rettes da ofte mot forhold som fremmer og hemmer samhandling, hvilken grad konkrete fellestiltak (eller mangel på sådanne) som er iverksatt og hvordan de er kommet til. Man er også gjerne ute etter å forstå hva som kan forsterke og forhindre lokal samhandling framover.

3.0. Samfunnsutviklingen i en kommune vil i fortid, nåtid og framtid være påvirket av egenskaper ved de omtalte delene (2.1-2.10) og samvirket mellom dem. Foruten innsikt i virkemåten til de ulike delene kreves derfor innblikk i hvordan de samvirker og skaper bestemte utfall og virkninger i den lokale konteksten. Denne

helhetlige tilnærmingen kan brukes i syntese til å beskrive og forklare historiske utviklingsprosesser, belyse suksessfaktorer og fiaskoer, foruten viktige faktorer som innebærer styrker, svakheter, muligheter og utfordringer framover.

1.4 Metoder og data

Studien er basert på både kvantitative og kvalitative data og metoder. Følgende informasjons- og datakilder er benyttet:

1. *Dokumenter* av ulike typer er brukt, som forskningslitteratur, bygdebøker, kommunale og fylkeskommunale dokumenter. Det er også brukt noe informasjon fra kommunens web-sider. Kildene oppgis fortløpende i teksten.

2. *Kvantitative data* baserer seg på offisielle data fra Statistisk sentralbyrå (SSB), og ulike videreutviklede NIBR-versjoner av disse. Data fra Statistikkbanken, Kostra og SSBs kommunedata er brukt. Hoveddelen av talldataene er basert på ulike SSB-registre hvorav enkelte er videreforedlet i NIBR-versjoner¹². Kildene oppgis fortløpende i teksten.

3. *Informantintervjuer* lokalt er gjennomført med personer innenfor ulike samfunnsfelt fordelt på følgende hovedgrupper:

- *Næringslivet*: Det ble totalt gjennomført 15 intervjuer i denne gruppen, herav 10 informantintervjuer med bedriftsledelser for små og store bedrifter (alle de største), 4 informantintervjuer med representanter for næringsforeninger og 1 intervju med representant for den største fagforeningen i industrien.
- *Kommunal virksomhet*: Det ble gjennomført intervjuer med i alt 7 personer i administrasjonen (ordfører, varaordfører, rådmann, teknisk sjef, planansvarlig, utviklings- og omstillingsleder, kultur-ansvarlig, helse- og sosialsjef). I tillegg 5 intervjuer med ledere i helseinstitusjoner og skoler.
- *Sivilsamfunnet*: Det ble gjennomført intervjuer med 10 personer som representanter for lag/foreninger eller som i kraft av egenskaper tilhørte en strategisk viktig befolknings-

¹² Bedrifts-, sysselsettings- og arbeidsmarkedsdata (basert på SSBs bedrifts- og foretaksregister), befolknings- og flyttedata (SSB/NIBRs flyttehistoriefiler).

gruppe (ungdom, unge voksne, tilflyttere).

De fleste av informantene bodde i Skjervøy tettsted, mens fire informanter bodde på Arnøya.

Informantene ble valgt ut på grunnlag av oversikter vi lagde med basis i nettsøk og tips fra kontaktpersoner i næringsliv, kommune og sivilsamfunn. På grunnlag av oversiktene valgte vi ut et antall for personlig intervju på grunnlag av kriterier om at personen enten skulle være en representant for, eller nøkkelperson i, en organisasjon eller institusjon i næringslivet, kommunen eller sivilsamfunnet, eller bare en ressursperson i lokalsamfunnet med antatt viktig informasjon for problemstillingene i prosjektet. Det ble gjennomført 37 semistrukturerte intervjuer på Skjervøya og Arnøya i september 2011 og noen i juni 2012. Enkelte oppfølgingsintervjuer ble tatt på telefon.

4. Dialogmøte. Vi arrangerte et dialogmøte i Skjervøy 5 juni 2012 for å presentere foreløpige resultater og få tilbakemeldinger på det videre arbeidet. Det var 25 personer til stede, og som representerte ulike grupper (næringsliv, kommunesektor, sivilsamfunn). Foruten plenumsdiskusjon ble det organisert gruppearbeid der SWOT-analyser av Skjervøy-samfunnet ble gjennomført og deretter presentert i plenum. Dette ga mange gode innspill til arbeidet med rapporten.

1.5 Rapportens oppbygging

Rapporten omtaler i kapittel 1 prosjektet "Livskraftige kystsamfunn" som helhet (kap.1.1). Foruten bakgrunn, mål og overordnede problemstillinger beskrives der det analytiske rammeverket. Deretter beskrives casestudiens konkrete opplegg, spesielt med hensyn til problemstillinger, metode og data (kap. 1.2). Kapitlene 2-10 inneholder for det meste beskrivelser og analyser av ulike deler av samfunns- og næringsutviklingen i Skjervøy kommune fram til i dag. I kapittel 11 trekkes trådene sammen igjen og rapportens tre hovedproblemstillinger besvares med basis i en helhetlig syntese.

2 Skjervøy kommune – noen nøkkelfakta

Bosetting og region

Skjervøy er en øykommune (2900 innbyggere) bestående av mange øyer i Nord-Troms. Bosettingen er sterkt konsentrert til kommunesenteret (83% av befolkningen 2011) på selveste Skjervøya. Den øvrige befolkningen bor på flere småsteder særlig på den store Arnøya (se figur 2.1.). Skjervøy tettsted er et gammelt kirkested og maritimt senter med sin gode havn og sentrale plassering langs skipsleia. Tettstedet har i dag et bredt handels- og tjenestetilbud¹³ og markedsføres som ”Kystbyen i Nord-Troms” og ”Kystbyen 70 grader nord”. Etter at fastlandsforbindelsen kom på 1990-tallet har Skjervøy blitt sterkere integrert i Nord-Troms og særlig med nabokommunen Nordreisa som den utgjør en arbeidsmarkedsregion med (7680 innbyggere). Der ligger regionsenteret Storslett med flyplass og hovedveien mot Tromsø, Alta og utlandet.

Historikk

Det har vært bosetting i området siden steinalderen¹⁴, og det har fra gammel tid vært innvandring både sørfra og østfra. Det er sjø- og reindriftssamene som regnes for å være de eldste befolkningene i området¹⁵, selv om nordmenn og andre skandinaver kom ganske

¹³Videregående skole, lege, apotek, post, bank, kino, hotell, restaurant, diverse butikker, kulturhus, idretts- og svømmehall, kunstgressbane m.m.

¹⁴Grepstad & Thorheim 2004; Fotefar mot Nord. Forlaget Press, Oslo).

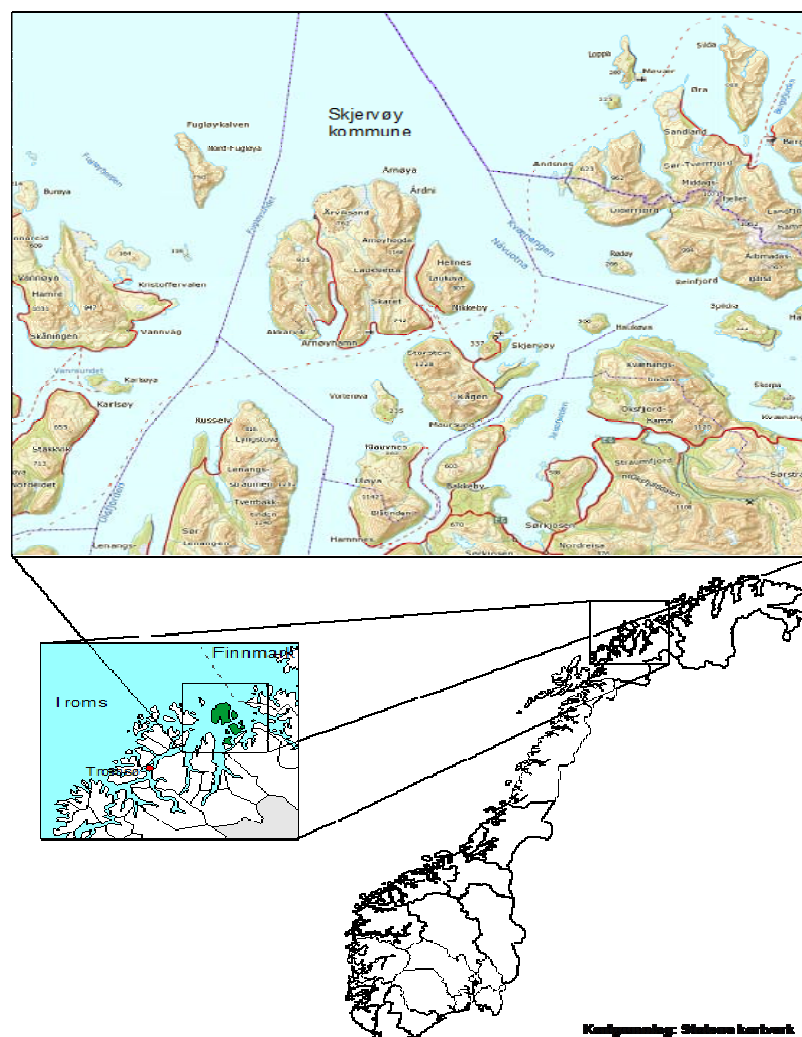
¹⁵Iflg. Nord-Troms Museum (2004).

tidlig til kysten. Gradvis ble den samiske befolkningen fortrent til mindre områder, blant annet som følge av at den norske staten favoriserte norske innflyttere gjennom skattefritak, gjelds-avskrivning og fritak for soldattjeneste¹⁶. Området har tidligere også vært underlagt sterk innflytelse og kontroll fra ulike nasjoner¹⁷.

¹⁶Iflg. www.valanhamn.net.

¹⁷Både Russland, Danmark, Sverige og den norske stat har drevet skatteoppkreving i området, og ellers har det influert av misjonsvirksomhet og handelsfolk fra flere land.

Figur 2.1 *Skjervøy kommune består av mange øyer, men hoveddelen av befolkningen bor i kommunesenteret på Skjervøya.*

På 1700-1800-tallet utviklet det seg omfattende fiskeri og handel i området. Mye av fisket ble integrert i et framvoksende *fiskekjøper- og handelssystem* med sterke koplinger til handelskapitalen i byene på Vestlandet. Tre mindre handelssteder vokste fram i Skjervøy (Skjervøy, Havnnes, Maursund). Disse ble underlagt sine nessekonger som opererte som handelsmenn, fiskekjøpere og kredittgivere. Mest kjent er ”Skjervøykongen”¹⁸ som fikk en sterk

¹⁸Se nærmere omtale i fotnote 21.

posisjon i området. Den eldste trekirken i Nord-Hålogaland bispedømme ble også etablert på Skjervøya (1728) på denne tiden.

Fiskerinæringen har historisk vært en hovednæring på øyene i området, selv om bosettingen har vært basert på en allsidig ressursutnyttelse. Fisket og landbruk var fram til 2.verdenskrig vanlig å kombinere, men også arbeid med fiskebearbeidning og handel. Mens store deler av bebyggelsen i kommunen ble rasert og nedbrent på slutten av andre verdenskrig var mye av bebyggelsen og kaianleggene i Skjervøy tettsted intakte. Finnmarkskontorets avdeling for Nord-Troms ble lagt dit og tettstedet ble sentralt i *gjenreisningsarbeidet* i denne delen av Nord-Norge. Den store bygg- og transportvirksomheten som ble organisert herfra trakk til seg mye arbeidskraft og mange familier til Skjervøy tettsted i etterkrigstiden. Tidlig på 1950-tallet kom en ny moderne fiskarheim (dagens Maritim hotell), helsestasjon og vannverk med mer. Tettsted vokste sterkt fra 500 til 800 innbyggere i løpet av få år og allerede på 1950-tallet ble planer lagt for at stedet skulle kunne vokse til 2500 innbyggere (Alm 2009).

I perioden 1950-1975 fulgte en storstilt *industrialisering* innenfor fiskerinæringen og verftsbransjen i Skjervøy fram mot 1980-tallet. Private investorer, både eksterne og lokale, stod bak tidlige investeringer og utbygging av rekeindustrien med mange ansatte. Like etter at rekeindustrien ble etablert startet oppbyggingen av frossenfiskindustrien i regi av Staten ved Fiskeridepartementet, men hvor både Norges Råfisklag, Norges Fiskarlag og Landsorganisasjonen (LO) kom inn med mindre eierposter. Snart ble også et trålfiskeelskap bygd opp der Skjervøy kommune også kom inn på eiersiden. En stor reke- og frossenfiskeindustri vokste dermed fram i kommunen fram mot 1970-årene. Skjervøy utviklet seg til landets største rekekommune, målt i landet kvantum, nord for Sogn og Fjordane (Alm 2009). Med en lokal trålerflåte var grunnlaget lagt for framvekst også av en større verftsindustri i Skjervøy. Utover på 1980- og 1990-tallet ble lønnsomheten i reke- og fiskeindustrien dårligere og preget av periode med kriser. I den siste påfølgende perioden (1990-2010) ble Skjervøy preget av nye *store næringsomstillinger* med sterk nedgang i antall arbeidsplasser i den tradisjonelle industrien og samtidig sterk vekst i arbeidsplasser innenfor tjenesteyting, oppdrettsnæring, bygg og anlegg.

Utviklingen de siste årene

Folketallet økte i Skjervøy fram til 1970-årene som følge store fødselsoverskudd, høy aktivitet i tradisjonelle kystnæringer og samtidig vekst i arbeidsplasser i industri og offentlig sektor. Utover på 1980-tallet ble gikk folketallet markant tilbake på grunn av noe fallende fødselsoverskudd og økende fraflytting særlig fra småplassene i kommunen. I perioden 1990-2010 har folketallet vært ganske stabilt til tross for endringer i demografiske faktorer og store næringsomstillinger. Ser vi bare på det siste tiåret (2000-11) har Skjervøy hatt et stabilt folketall og vekst i arbeidsplasser. Utviklingen har relativt sett vært bedre i Skjervøy enn for små kystkommuner samlet i Nord-Norge og på landsbasis (Tabell 2.1).

Tabell 2.1 Nøkkeltall for folketalls- og arbeidsplassutviklingen i Skjervøy kommune 2000-2011.

	Status 2011:		Utvikling 2000-11:								
	Folke-tallet	Arbeids-plasser	FOLKE-TALLET	ARBEIDSPlassER							OFFENTL. SEKTOR
				ALLE SEKTORER	PRIVAT SEKTOR						
				I alt	Primær	Oppdrett	Industri	Bygg/anlegg	Privat tjenesteyting		
				Absolutte endringer:							
Skjervøy kommune	2 885	1 323	-49,0	39,4	-96,4	-65,5	116,1	-190,7	21,3	22,3	135,8
				Relative endringer (%):							
Skjervøy kommune	2 885	1 323	-1,7	3,1	-10,5	-28,2	223,9	-82,6	21,0	7,4	37,3
Små kystkommuner i Nord-Norge	77 649	30 264	-11,5	-8,3	-16,5	-35,5	24,8	-33,5	7,2	-4,4	5,0
Små kystkommuner i landet	163 241	66 778	-7,9	-1,5	-8,2	-29,2	34,1	-24,8	14,5	5,0	10,1
Landet	4 920 305	2 504 437	10,0	12,1	8,4	-21,1	26,3	-12,6	22,8	15,8	20,0

(Datakilde: SSB Befolkningsstatistikk, Bedrifts- og foretaksregisteret).

Folketallet har bare gått litt tilbake i Skjervøy, men kraftig tilbake for små kystkommuner samlet i Nord-Norge og på landsbasis.

Skjervøy har hatt vekst i arbeidsplasser, mens det har vært sterk nedgang for små kystkommuner samlet i Nord-Norge (se tabell 2.1). Skjervøys har kommet bedre mye på grunn av høyere vekstrater innen oppdrettsnæringer, tjenesteyting samt bygg og anlegg.

Figur 2.2 *Fra Arnøya mot Skjervøya.*

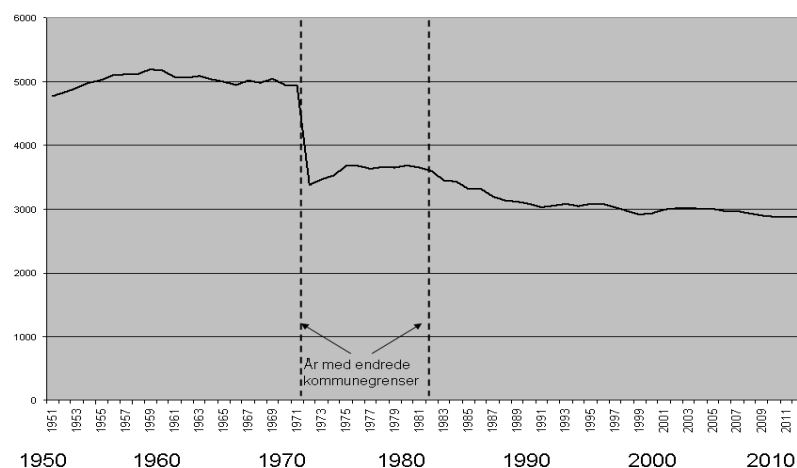
3 Befolkningsforhold og endringer

3.1 Strukturer og utviklingstrekk

Ganske stabilt folketall de siste 20 årene

Folketallet i gamle Skjervøy kommune var på et historisk høydepunkt på 1960-tallet. I den nye kommunen etter at kommunegrensene ble endret omlag 1970 var det noe vekst fram mot 1980-tallet. Deretter fulgte ett tiår med markant nedgang før folketallet stabiliserte seg på omlag 3000 innbyggere i perioden 1990-2010.

Figur 3.1 *Folketallets utvikling i Skjervøy kommune 1951-2011*

Datakilde:SSB

I stabiliseringsperioden 1990-2010 (se tabell 3.1.) har grunnlaget for stabiliseringen endret seg fra det første til den andre tiåret. På 1990-tallet samlet hadde kommunen høy nettoutflytting men samtidig et ganske stort fødselsoverskudd. For det siste tiåret totalt (2000-11) har nettoutflyttingen krympet kraftig men det har også fødselsoverskuddet. Utflyttingen har gått ned, mens innflyttingen har holdt seg oppe som før.

Tabell 3.1 *Absolutte endringer i demografiske hovedkomponenter i Skjervøy kommune 1988-2011 .*

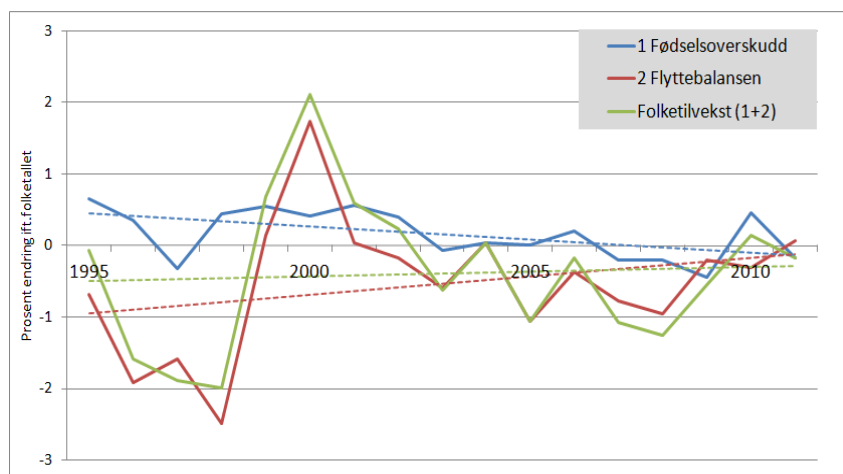
	1988-99	2000-11
Levndefødte	531	375
Døde	423	346
Fødselsoverskudd	145	29
Innflyttinger	1607	1604
Utflyttinger	2015	1681
Nettoinnflytting	-408	-77
Folketilvekst	-263	-54

Datakilde:SSB

I løpet av det siste tiåret har folketallet i Skjervøy (-1,7%, 2000-11) gått mye mindre tilbake enn gjennomsnittet for tilsvarende kystkommuner i Troms fylke (-8,9%), Nord-Norge (-11,5 %) og landet (-7,9%). Skjervøy har klart seg rimelig godt på grunn av at man har unngått store fødselsunderskudd og flyttetap (nettoutflytting) det siste tiåret, og som har vært framtrødende i mange små kystkommuner i landet.

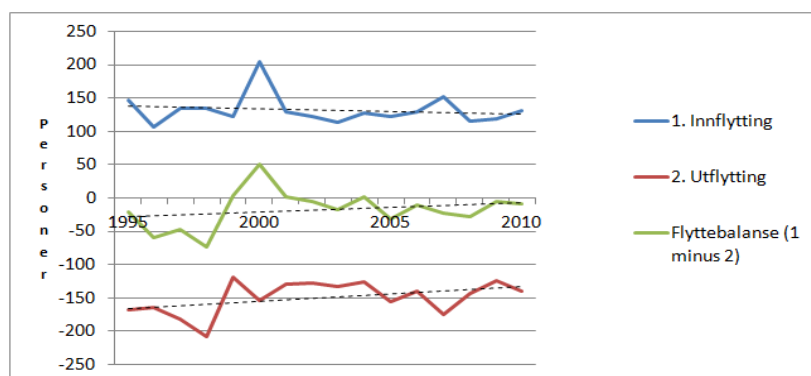
Folketilveksten i Skjervøy ble imidlertid svekket i perioden 2000-2008 (Figur 3.2) på grunn av litt økt (netto-) utflytting og svekket fødselsoverskudd. Utviklingen i perioden 2008-11 er imidlertid vært positiv med økt nettoinnflytting og fødselsoverskudd. Om dette er en positiv utvikling som vil fortsette vil vise seg. Endringene i perioden 2000-11 er nærliggende å knytte til de store næringsomstillingene man har hatt (se senere kapittel).

Figur 3.2 *Naturlig tilvekst (fødselsoverskudd), flyttebalanse (nettoflytting) og folketilvekst i Skjervøy kommune 1995-2011 (relative endringer i prosent av folketallet).*

(Datakilde:SSB-Befolkningsstatistikk).

Figur 3.3 *Innflytting, utflytting og flyttebalanse (nettoflytting) for Skjervøy kommune 1962-2010.*

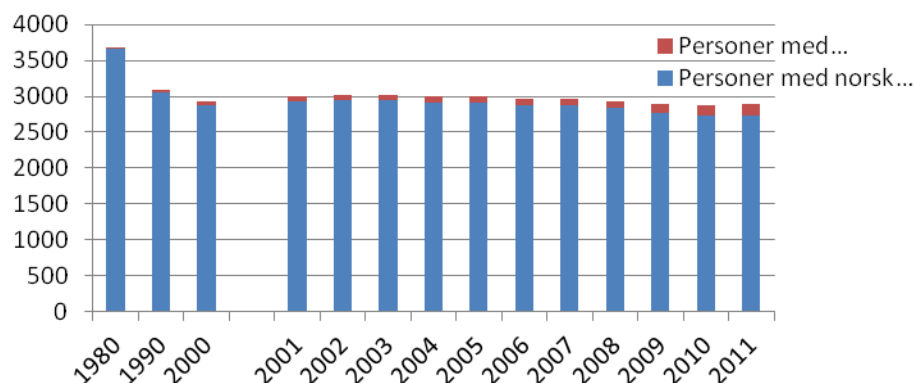

(Datakilde:SSB-Befolkningsstatistikk).

Økende innvandrerbefolkning

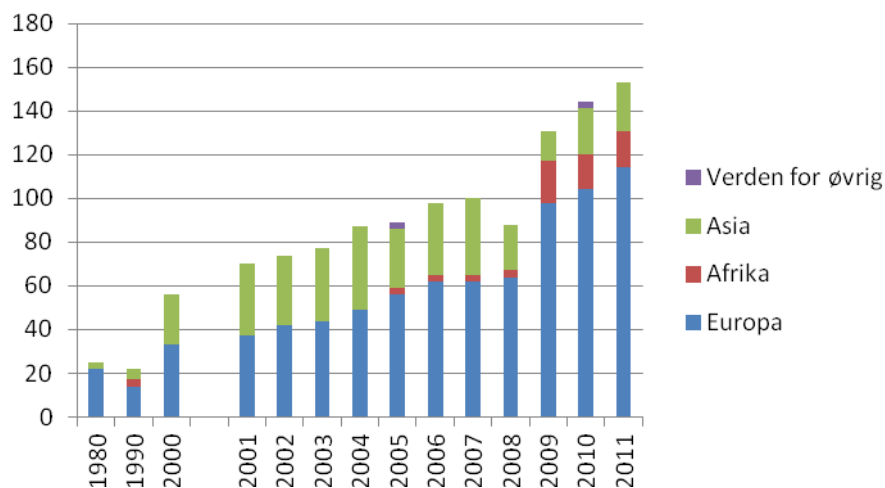
En økende andel av befolkningen i Skjervøy kommune har innvandrerbakgrunn, dvs. er født i andre land eller er norskfødt av foreldre som er født i annet land.

Figur 3.4 *Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre, etter region i Skjervøy kommune 1970-2010.*

(Datakilde:SSB)

Figur 3.5 *Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre fordelt på verdensdeler etter opprinnelseslandet, og som var bosatte i Skjervøy kommune 1980-2010*

(Datakilde:SSB-Befolkningsstatistikk).

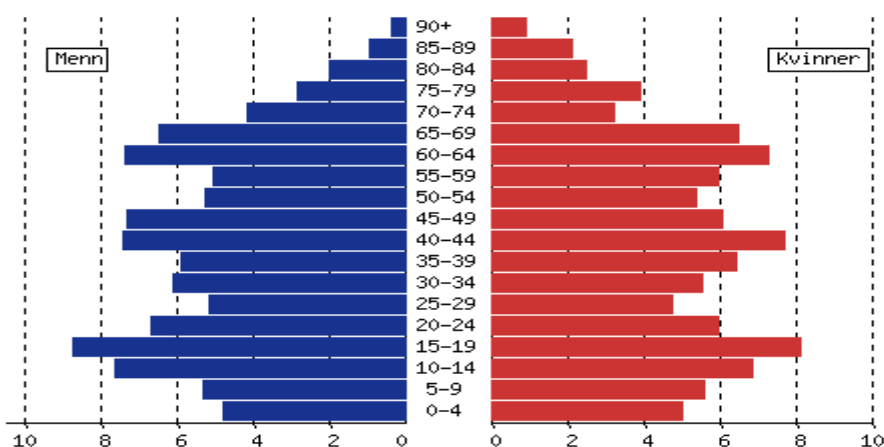
Hoveddelen av innvandrerbefolkning kommer fra andre europeiske land (særlig Sverige, Polen, Finland), og en mindre del fra Asia og Afrika. Det siste tiåret har veksten vært størst i gruppen av innvandrere med tilknytning til andre europeiske land og Afrika. Mye av innvandringen fra Europa er arbeidsinnvandring.

Andel personer med innvandrerbakgrunn har imidlertid ikke særlig høy i Skjervøy (se Figur 3.5), selv om andelen har vært klart økende særlig de tre siste årene.

Kjønns- og aldersstrukturer

Det er et klart mannsoverskudd i aldersgruppen 20-39 år¹⁹ i Skjervøy kommune (se Figur 3.6)

Figur 3.6 *Befolkningen etter kjønn og alder. 1.1. 2011. Prosent.*

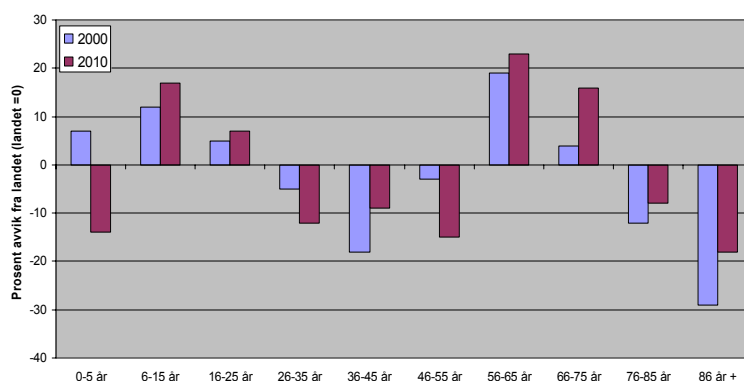

(Datakilde:SSB-kommunedata)

Befolkningen fordelt på aldersgrupper i 2010 viser en overrepresentasjon i aldersgruppene 6-25 år og 55-75 år (se Figur 3.7), og en underrepresentasjon i av barn 0-5 år og ellers personer 25-45 år og eldre over 75 år. Det er verdt å merke seg ”svikten” av barn under 5 år fra 2000 til 2010. Små barnekull vil kunne forplante seg framover i befolkningspyramiden foruten å kunne føre til vansker med å opprettholde grendeskoler. Kommunen har relativt god tilgang på ungdom og unge voksne opp til 25 år, men deretter er det noe svikt i de mest produktive yrkesårene (25-55 år.)

¹⁹ Antall menn per 100 kvinner i aldersgruppen 20-39 år er i Skjervøy kommune 110, Troms 105,6, og landet 104 (SSB-kommunedata 2011)

Figur 3.7 *Befolkningens alderstruktur i Skjervøy kommune 2000 og 2010 etter prosentvise avvik fra landets aldersstruktur (=0).*

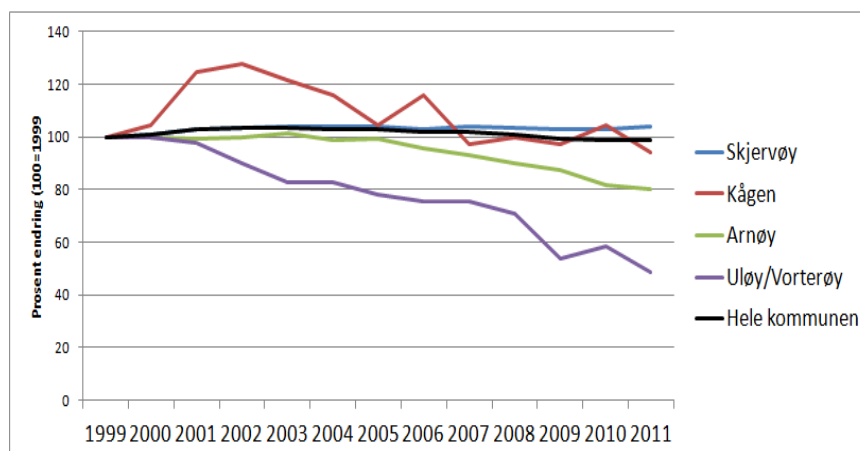
Datakilde: SSB/NIBR flyttehistoriefilene

Det er nærliggende å se dette i sammenheng med de store omstillingene man har hatt i Skjervøys næringsliv over lengre tid, som kan ha bidratt til stor nettoutflytting i disse aldersgruppene.

Økt lokal konsentrasjon til kommunesenteret

Befolkningsutviklingen internt i Skjervøy kommune har vært ujevn mellom ulike kretser. Historisk var størstedelen av befolkningen bosatt på Arnøya og andre steder enn på Skjervøya. Gjennom de siste 40-50 årene har det imidlertid vært en sterk intern sentralisering til kommunesenteret. Det siste tiåret er det bare kommunesenteret som har hatt litt vekst, mens kretsene på øyene uten fastlandforbindelse har gått betydelig tilbake. Befolkningsutviklingen i Skjervøy senter det siste tiåret har "sikret" at kommunen som helhet har opprettholdt folketallet, selv om en del av utvikling i senteret nok har gått på bekostning av flere andre kretser i kommunen.

Figur 3.8 Relativ utvikling i folketallet i ulike kretser i Skjervøy kommune 1999-2011.

Datakilde:SSB

3.2 Flyttemønstre og –lekkasjer

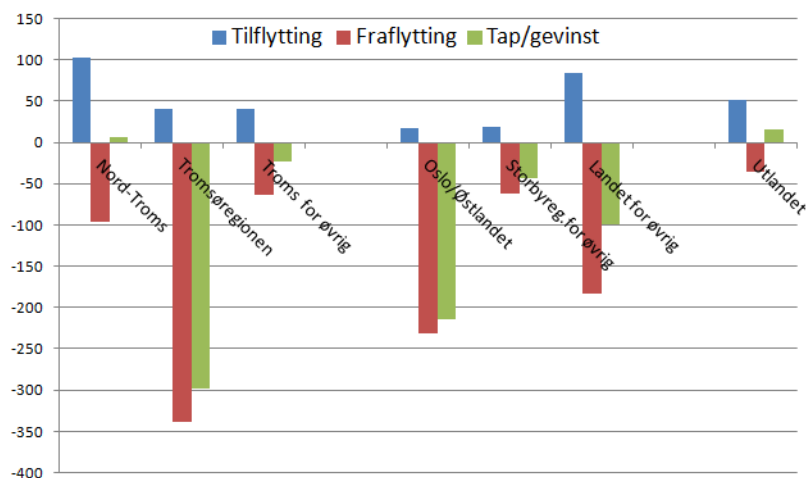
Oversikten over Skjervøy kommunes utvekslingsområder målt i *bruttoflyttestrømmer*²⁰(se tabell V1 i vedlegg) viser at strømmene internt i Troms fylke er omtrent lik store som utenfor fylket. I rangert rekkefølge etter bruttostrømmer:

- 1) Tromsøregionen (380)
- 2) Andre områder i landet (286)
- 3) Oslo- og Østlandsregionen (250)
- 4) Nord-Troms (198)

Målt i (netto-) utflytting har Skjervøy hatt *størst flyttetap av kvinner* over tid, og da særlig til Tromsø og til dels Oslo/Østlandet (se tabell V3 i vedlegg). For menn har flyttetapet vært noe mindre enn for kvinner, men tapet størst til landet utenom Tromsø og Troms fylke.

²⁰Summen av innflyttere og utflyttere for for 15-årskullene i perioden 1970-2000, dvs. dagens 25-50 åringer (Data: SSB/NIBRs flyttehistoriefiler)

Figur 3.9 *Innflytting, fraflytting og nettoflytting mellom Skjervøy kommune og andre områder for 15-årskullene mellom 1970-2010.*

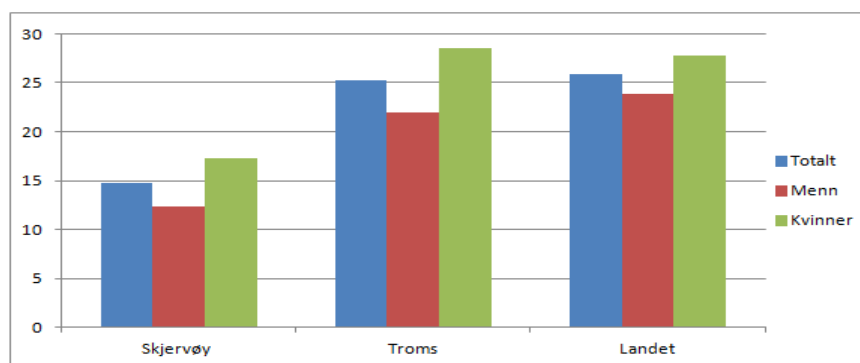

Datakilde: SSB/NIBR-flyttehistoriefilene

3.3 Utdanning og sosioøkonomiske forhold

Befolkningen i Skjervøy har et lavere utdanningsnivå enn i fylket og på landsbasis for begge kjønn (Figur 3.10). Flere kvinner enn menn har høyere utdanning. Dette er et mønster man ofte har i små distriktskommuner.

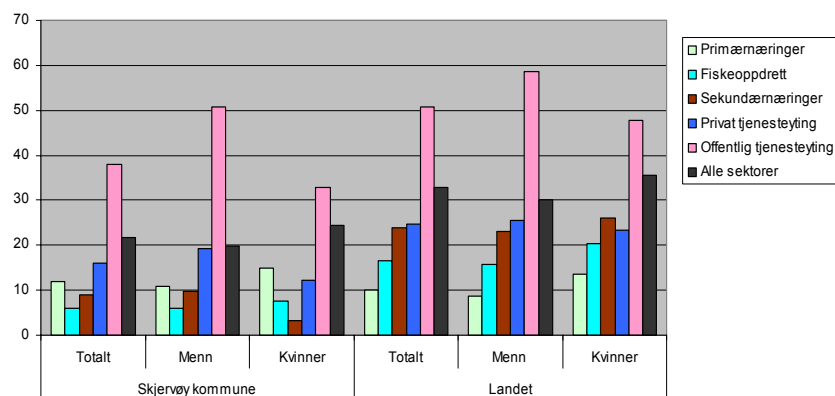
Figur 3.10 *Andel av befolkningen 16 år og eldre med høyere utdanning i Skjervøy kommune 2009. Prosent.*

(Datakilde:SSB- Kommunedata).

Innenfor hele næringslivet og offentlig sektor er andelen yrkesaktive med høyere utdanning klart mindre i Skjervøy enn nivået på landsbasis (Figur 3.11). Det er minst forskjell for yrkesaktive menn som arbeider i offentlig sektor, dvs. dette er nok ofte lederstillinger.

Figur 3.11 *Andel av yrkesaktive befolkning med høyere utdanning bosatt i Skjervøy kommune. Prosent 2008.*

Datakilde;SSB/NIBR-Flyttehistoriefilene

Størst forskjell i utdanningsnivå mellom Skjervøy og landet er det i industrien, og særlig blant kvinnelige industri-arbeidere som i Skjervøy særlig er knyttet til fiske- og oppdretts-industri.

Bruttoinntektsnivået for personer etter kjønn viser at folk i Skjervøy kommune ligger klart under nivået på fylkes- og landsbasis for begge kjønn.

Tabell 3.2 *Bruttoinntektsnivå for kvinner og mann i Skjervøy kommune i forhold til landsnivået (=100).*

	Skjervøy kommune	Troms	Landet
Totalt	83	92	100
Menn	100	106	123
Kvinner	65	77	78

Datakilde:SSB Kommunedata

Det siste året SSB publiserte levekårsindeks for landets kommuner kom Skjervøy på 405.plass av landets 430 kommuner. Skjervøy

delte lav plassering med mange småkommuner særlig i Nord-Norge. Viktige faktorer bak lav plassering er Skjervøys relativt sett hadde høy andel personer på trygder (sosialhjelp, uføretrygd, overgangsstønad) samt høy dødlighet (se tabell V4 i vedlegg). Det kan imidlertid diskuteres om dette er egnede indikatorer for dårlige levekår.

3.4 Oppsummering

Skjervøy kommune har hatt en bedre (relativ) befolkningsutvikling enn tilsvarende små kystkommuner samlet i Nord-Norge og på landsbasis det siste tiåret. Kommune har hatt et ganske stabilt befolkningsnivå de siste 20 årene, men grunnlaget for det har blitt noe endret. Det siste tiåret har både fødselsoverskuddet og (netto-) utflyttingen krympet betydelig i forhold til 1990-tallet. Når (netto-) utflyttingen har gått ned skyldes det at den reelle utflyttingen har gått ned samtidig som innflyttingen har holdt seg oppe på samme nivået som før blant annet som følge av noe økende arbeidsinnvandring særlig fra Øst-Europa. Internt i Skjervøy kommune har den ujevne befolkningsutviklingen mellom kommunesenteret og småstedene fortsatt i perioden. Skjervøy kommunen har ellers (netto-) innflytting fra regionen og utlandet, men (netto-) utflytting til Tromsø og Østlandet.

4 Arbeidsmarkedet

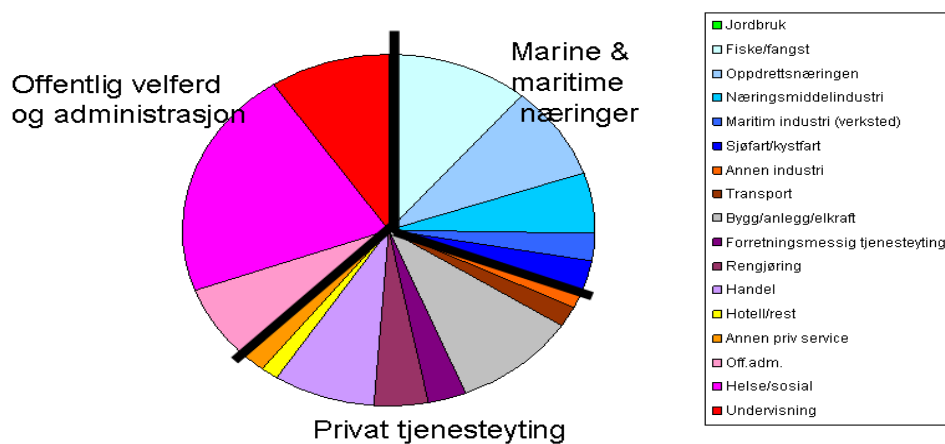
4.1 Sektorstrukturer og endringer

Tre hovedsegmenter

Hovedstrukturen i arbeidsmarkedet kan først beskrives med fordelingen av yrkesaktive på sektorer. Det kommer da fram at de yrkesaktive med arbeidssted i Skjervøy kommune er de fordelt på tre store hovedfelt:

- 1) marine og maritime næringer,
- 2) privat tjenesteyting inkludert bygg og anlegg,
- 3) offentlig tjenesteryting.

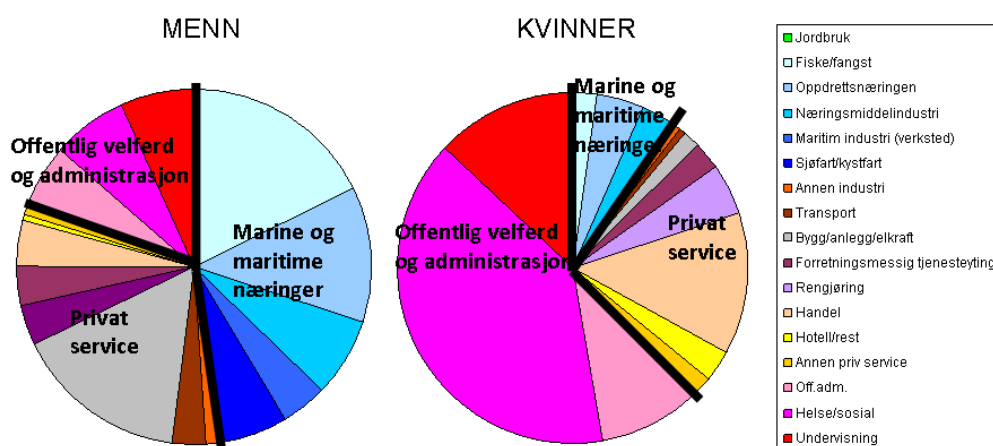
Figur 4.1 *Yrkesaktive med Skjervøy som arbeidskommune fordelt på næringer/ sektorer 2008. (Datakilde: SSB/NIBR flyttehistoriefilene).*

Et kjønnsdelt arbeidsliv

Når vi splitter opp på kjønn kommer det fram et ganske kjønnsdelt arbeidsliv, samtidig som menn arbeider i flere næringer enn kvinner (se Figur 4.2). Slike mønstre vil være påvirket av rekrutteringstradisjoner og tradisjonell søkeratferd.

Figur 4.2 *Yrkesaktive kvinner og menn med Skjervøy som arbeidskommune fordelt på næringer/ sektorer 2008. (Datakilde: SSB/NIBR flyttehistoriefilene).*

Hovedmønsteret er slik: mens menn dominerer sterkt innenfor de marine og maritime næringene, dominerer kvinnene tilsvarende innenfor offentlig velferd og tjenesteyting. Privat tjenesteyting er tilnærmet av samme betydning for begge kjønn, men her varierer det mye på bransjenivå. Blant menn er særlig bygg/anlegg som her viktig, mens handelen er særlig viktig sektor for kvinner. Det er verdt å merke seg at kvinner i langt mindre grad enn menn arbeider i fiskeindustrien og oppdrettsnæringen i dag.

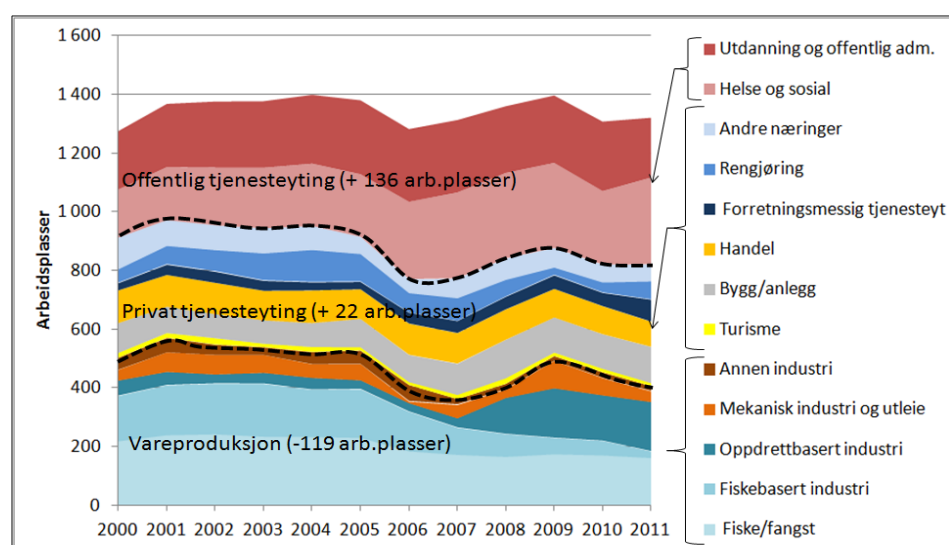
Hovedkonklusjonen er at menn dominerer innenfor de typiske kystnæringene, mens kvinner dominerer innenfor velferdssektoren og sentrale deler av privat tjenesteyting. Dette mønsteret har Skjervøy vil felles med mange andre små kystkommuner.

Vekst- og nedgangsektorer

Ser vi på utviklingen i arbeidsplasser i Skjervøy kommune det siste tiåret har det bare vært en liten vekst (+3 % og 39 arbeidsplasser, 2000-11) (se Tabell 4.1). Utviklingen i kommunen har vært bedre enn gjennomsnittet for små kystkommuner i Troms (-5%) Nord-Norge (-9%) og landet (-2%).

På *sektornivå* ser vi at hele (netto-) tilveksten i Skjervøy kommune har kommet innenfor offentlig sektor (+37% og 136 arbeidsplasser), mens det har vært noe nedgang i privat sektor (-11% og -97 arbeidsplasser) (se figur og tabell under).

Figur 4.3 *Utviklingen i antall sysseleatte i ulike næringer og sektorer i Skjervøy kommune 2000-2011, absolutte tall.*

Datakilde: SSB- Bedrifts- og foretaksregisteret/NIBR-versjonen

Veksten i *offentlig sektor* har kommet innenfor helse- og sosialtjenester, som igjen kan tilskrives utbygging innenfor barnehage og eldreomsorg. Dette har vært påvirket av den demografiske utviklingen foruten statlige og kommunale satsinger innenfor velferdssektoren i perioden. Veksten i offentlig sektoren har vært klart høyere i Skjervøy enn gjennomsnittet for små kystkommuner i landsdelen og landet for øvrig.

Tabell 4.1 *Utviklingen i arbeidsplasser i ulike næringer og sektorer i Skjervøy kommune og små kystkommuner i landet 2000-2011*

	Skjervøy				Små kystkommuner i Nord-	Små kystkommuner i landet	Landet totalt
	2011		ENDRINGER 2000-11				
	Antall	Andel	Absolutt	Relativt (%)			
TOTALT	1 200	100	18	2	-9	-3	11
1 PRIVAT SEKTOR	823	69	-96	-10	-17	-8	8
<i>Sjømatnæringene</i>	354	29	-77	-18	-32	-27	-25
Fiske	163	14	-62	-27	-43	-43	-42
Fiskeindustri	23	2	-132	-85	-42	-38	-32
Oppdrettsindustri	168	14	116	224	25	34	26
<i>Mekanisk industri etc.</i>	17	1	-59	-77	-20	-17	-12
<i>Bygg/anlegg</i>	123	10	21	21	7	15	23
<i>Forretnings tjenester</i>	203	17	69	51	6	23	23
Bedriftsrådgiving/Konsulent	75	6	50	204	46	52	38
Formidling og utleie av arbeidskraft	36	3	35	6002	629	792	96
Rengjøring	63	5	16	33	37	-1	9
Transport	29	2	-33	-53	-25	-7	-5
<i>Turisme og handel</i>	98	8	-31	-24	-12	-7	7
Handel	86	7	-26	-23	-9	-6	10
Turisme	12	1	-5	-28	-24	-11	-4
<i>Andre næringer</i>	25	2	-16	-39	-5	-1	25
<i>Landbruk</i>	4	0	-4	-52	-22	-19	-18
2 OFFENTLIG SEKTOR	500	42	136	37	5	10	20
Helse og sosial	296	25	131	80	31	34	34
Undervisning og off. adm.	204	17	4	2	-19	-12	4

(Datakilde:SSB-Bedrifts- og foretaksregisteret).

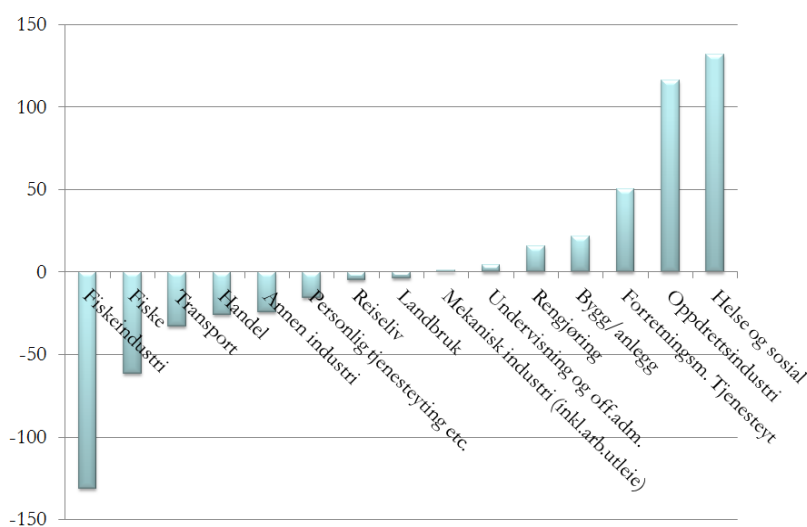
I *privat sektor* har det vært nedgang i antallet arbeidsplasser, men relativt sett har nedgangen vært noe mindre enn for små kystkommuner i Nord-Norge (dog litt større enn nivået på landsbasis). Næringsutviklingen i Skjervøy det siste tiåret har vært preget av *store bransjeendringer*. Det var vært sterk tilbakegang innenfor fiske og relatert industri (reke, frossenfisk, verksted). Dette har i noen grad blitt kompensert gjennom en sterk vekst særlig innenfor oppdrettsnæringen, men også betydelig vekst innenfor bygg/anlegg og deler av privat tjenesteyting (særlig konsulent, rengjøring, arbeidskraftutleie). Her må det understrekes at deler av denne veksten har vært ”stimulert” av industrinedleggingene. Sentrale deler av vekstbransjene er utviklet med basis i lokalt utviklede ressurser (industriplanlegg, kompetanse og arbeidskraft) som er ”overført” fra de nedlagte bedrifter til nye virksomheter og vekstbransjer²¹både i privat og offentlig sektor. Samtidig har

²¹En hoveddel av veksten i *oppdrettsnæringen* er knyttet til en bedrift som kjøpte en nylig nedlagt rekefabrikk. Deler av veksten i *privat tjenesteyting (særlig ”Utleie av arbeidskraft”)* skriver seg fra reetablert kjernevirksomhet fra stor verkstedsbedrift som ble nedlagt, og som operer mot nye markeder (utbygging på Melkøya, Syd-Varanger Gruver, vei/tunneler etc.).

delar av veksten i enkelte bransjer (oppdrett, rengjøring, utleie) stimulert til økt arbeidsinnvandring særlig fra Øst-Europa de senere årene.

Samlet er det altså veksten innenfor offentlig helse- og sosialtjenester, oppdrettsnæringen samt til dels forretningstjenester og bygg/anlegg, som har gjort at antallet arbeidsplasser ikke har gått tilbake til tross for sterk nedgangen innenfor fiske og industri.

Figur 4.4 *Vekst- og nedgangsnæringer og sektorer i Skjervøy kommune 2000-11 (endringer i antall arbeidsplasser)*

4.2 Arbeidsplassdekning og pendling

Totalt sett er det flere yrkesaktive som er bosatt i kommunen enn det er yrkesaktive med arbeid i kommunen (se tabell under, detaljer i tabell V4 i vedlegg). Det er med andre ord (netto-) *underdekning* av arbeidsplasser i Skjervøy kommune, som dekkes inn ved *utpendling*. Den samlede underdekningen og utpendling er størst blant *kvinner*.

Noe av veksten i *bygg/anlegg* er knyttet til at flere snekkere, rørleggere, elektrikere som arbeidet i de nedlagte industribedriftene startet for seg selv eller gikk til andre bygg/anleggsbedrifter.

På nærings- og sektornivå er det betydelige variasjoner. Det er en klar (netto-) innpendling til av yrkesaktive til oppdrettnæringen (+36), fiskeindustrien (+11) og rengjøringsvirksomheten (+30). Samtidig er det en klar (netto-) utpendling av yrkesaktive til offentlig tjenesteyting (-32), handel (-26), hotell/ restaurant (-24), sjø/landtransport (-15), forretningsmessig tjenesteyting (-15) og olje/gassektoren (-11).

Dette mønsteret gir uttrykk for et visst misforhold ("mismatch") mellom etterspørsel og tilbud av arbeidskraft. Dette misforholdet kan skyldes etterspørselsforhold (eks. bransjestruktur, rekrutteringskrav/praksis) og/eller tilbudsideforhold (eks. bosattes kvalifikasjoner, preferanser, alternativer ved pendling).

Det er særlig sjømatnæringen og rengjøringsvirksomheten som baserer seg på en god del folk som ikke er bosatt i kommunen. Om dette er et resultat av en bevisst rekrutteringsstrategi fra bedriftenes side eller mer en uintendert effekt av svak jobbattraktivt i forhold til andre bransjer og sektorer i regionen, vites ikke. Det er sannsynligvis en kombinasjon av slike faktorer.

Tabell 4.2 *Over- og underdekning av arbeidsplasser totalt og for ulike sektorer og næringer i Skjervøy kommune 2008*

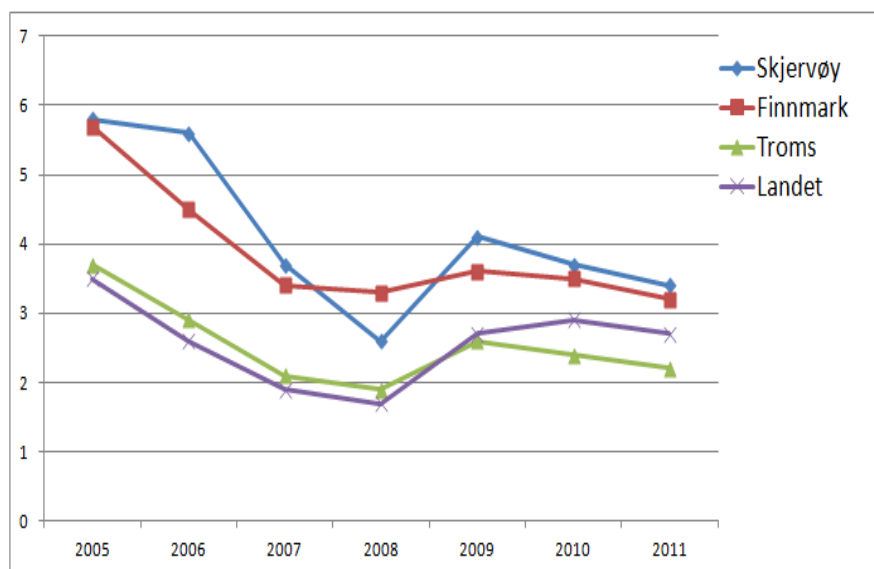
	A. Antall yrkesaktive med bostedskommune Skjervøy			B. Antall yrkesaktive med arbeidskommune Skjervøy			Differanse (A-B)		
	Totalt	Menn	Kvinne	Totalt	Menn	Kvinne	Totalt	Menn	Kvinne
Totalt	1443	801	642	1380	780	600	-63	-21	-42
Primærnæringene	148	135	13	153	139	14	5	4	1
Oppdrettsnæringen	84	64	20	120	94	26	36	30	6
Fiskeindustri	62	51	0	73	57	16	11	6	16
Industri for øvrig	57	49	19	50	44	6	-7	-5	-13
Olje/gass	11	11	0	0	0	0	-11	-11	0
Bygg/anlegg/elektrisk	135	122	13	133	123	10	-2	1	-3
Sjøfart/sjøtransport	53	52	1	47	46	1	-6	-6	0
Landtransport	36	33	3	27	24	3	-9	-9	0
Forretningsmessig tjenesteyting	62	37	25	47	30	17	-15	-7	-8
Rengjøringsvirksomhet	26	15	11	56	29	27	30	14	16
Handel	137	45	92	111	32	79	-26	-13	-13
Hotell/rest	45	10	35	21	4	17	-24	-6	-18
Privat tjenesteyting ellers	36	21	15	23	12	11	-13	-9	-4
Offentlig tjenesteyting	551	156	395	519	146	373	-32	-10	-22

Datakilde:SSB/NIBRs flyttehistoriefile

4.3 Arbeidsledighet og utvikling

Arbeidsledigheten i Skjervøy kommune har gått fra et høyt nivå til et middels nivå i en norsk kontekst de siste 5-6 årene. Det har vært betydelig svingninger men Skjervøy har hele tiden ligget på et høyere ledighetsnivå enn Troms fylke og landet som helhet. Ledighetsnivået og utviklingen i Skjervøy har større likhet med Finnmark enn Troms. Det er nærliggende å knytte dette til næringsspesialiseringer og endringer i rammevilkår der Skjervøy kommune har mange likhetstrekk med kystkommuner i Finnmark. Begge steder er det snakk om små fiskerispesialiserte kystsamfunn som har blitt rammet av en fiskeripolitikk som har bidratt til å forsterke en funksjonell konsentrasjon av kvoter og kapital, og geografisk konsentrasjon av fiskeflåte og fiskeindustri.

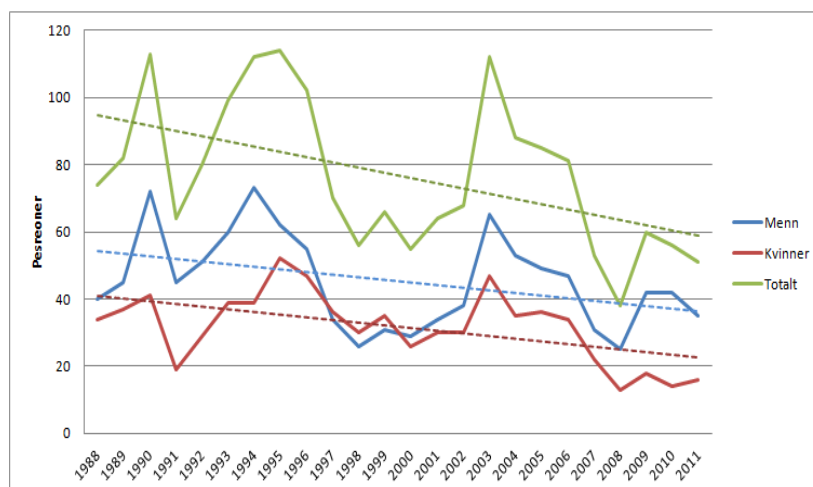
Figur 4.5 *Prosent arbeidsledige av arbeidsstyrken 2005-2011 i Skjervøy kommune, Troms, Finnmark og landet*

(Datakilde: SSB)

I et 25-års perspektiv har arbeidsledigheten blant menn vært noe høyere enn for kvinner i Skjervøy. Ledigheten har svingt mye rundt topper i henholdsvis 1990, 1995 og 2003 hvor det har vært

Figur 4.6 *Antall registrerte helt arbeidsledige personer i Skjervøy kommune 1988- 2011 (gjennomsnittlig antall ledige per år)*

(Datakilde:SSB).

Antallet registrerte helt arbeidsledige har hatt en fallende trend de siste 20 årene, men samtidig her antallet på tiltak økt noe.

4.4 Oppsummering

Arbeidslivet i Skjervøy kan er inndelt forankret til tre hovedsegmenter med henholdsvis marine/maritime næringer, privat tjenesteyting og kommunale tjenester. Dette arbeidslivet er sterkt kjønnsdelt, der de fleste kvinnene jobber i kommunale velferdstjenester, men også noen i enkelte deler av privat sektor (fiskeindustri, rengjøring, hotell/restaurant). Menn jobber først og fremst i privat sektor, både i fiske, industri, bygg/anlegg og service. Det er underskudd på arbeidsplasser i Skjervøy i forhold til yrkesbefolkningen, og derfor er det noe arbeidspendling til nabokommunene særlig blant kvinner. Arbeidsledigheten i Skjervøy har ligget forholdsvis høyt. Dette er ikke overraskende med bakgrunn i næringsstrukturen og de store omstillingene man har hatt i Skjervøy det siste tiåret og der mange tradisjonelle industriarbeidsplasser har gått tapt.

5 Næringsmiljø og utvikling

I kapittelet beskrives først næringshistorien før vi ser nærmere på egenskaper ved dagens næringsmiljø og rammevilkår.

5.1 Næringshistorikk

Lange linjer

I Skjervøyområdet har det vært næringsaktivitet og bosetting siden steinalderen. Rike naturressursene i sjø og på land har vært grunnlaget for bosetting og næringsvirksomhet i form av høsting, foredling og relatert handel og transport. Fiskerinæringen har vært en hovednæring på øyene (og i større grad enn i fjordstrøkene), selv om det opp gjennom historien har vært en ganske allsidig utnyttelse av både fiske-, beite- og viltressursene i området.

På 1700-1800-tallet utviklet det seg mer omfattende fiskerier og handelsvirksomheter i området. Fiskeriene i Skjervøyområdet ble mer avhengige av et framvoksende fiskekjøper- og handelssystem med koplinger til handelsinteresser i de vestlandske byene²².

Utviklingen la grunnlaget for framveksten av tre handelssteder i kommunen; Skjervøy, Havnnes og Maursund. Disse fikk hver sine nessekonger som var handelsmenn, fiskekjøpere og kredittgivere. Den såkalte ”Skjervøykongen”²³ fikk en særlig sterk posisjon i området. På denne tiden ble det også reist en kirke i bukta på

²²Den økte handelsvirksomheten på 1700-tallet innebar at flere Bergensborgere etablerte seg nordover. Dette var ofte forretningsfolk med god kjennskap til hvordan man kunne tjene penger (iflg. www.valanhamn.net).

²³ *Skjervøykongen* (Christen Michelsen Heggelund) var født i Danmark men var blitt Bergensborger i 1661 og ble den første handelsmann på Skjervøy. Det vil si at han var kjøpmann med handels-borgerskap i Bergen. Bergen var det økonomiske og kulturelle sentret for Nord-Norge til langt ut på attenhundretallet. Heggelund fikk etter hvert kontroll over det meste av handelen i Skjervøyområdet.

Skjervøya som et sentralt sted i bispedømmet. Dermed var dette blitt et sted for det norske samfunnets ekspansjon nordover representert ved handelsinteresser og den norske kirkes misjonering. Skjervøy utviklet seg til et handels- og kirkesenter i området på denne tiden.

Fiskeri- og handelsnæringen i området ble preget av institusjonelle forhold som kjennetegnet nordnorske torskefiskerier mellom 1700-1900-tallet (Vea 2009)²⁴. Et lokalt forankret kystfiske som i betydelig grad ble avhengig av nessekonger og fiskekjøpere med handelsrettigheter i Bergen. Disse fikk stor makt over fiskerne gjennom kredittavhengighet og leveringsplikter. Fisken ble saltet og tørket før den ble fraktet ned og solgt i Bergen. Det var først med Råfiskloven (1938)²⁵ og salgslagene at torskefiskerne i Nord-Norge fikk større innflytelse på råvarepriser og omsetningsforhold. Dette svekket fiskekjøpernes makt og bidro til at viktige deler av det gamle undertrykkende handelsregimet gradvis forvitret. Den viktigste næringskulturelle tradisjonen som har fått betydning helt opp til våre dager er nok det sterke forsvaret av kystfiskeflåten sine interesser i forhold til havfiskeflåten. Man tapte imidlertid kampen om at fiskeressursene i større grad burde knyttes til rettigheter for den lokale hjemmeflåten i forhold til en voksende fremmedflåte. Dette har sammen med omsettelige kvoter bidratt til å undergrave mange små kustsamfunnes muligheter til å utnytte de viktigste komparative fortrinnene de har hatt i ressursgrunnlaget.

Fiskerinæringen har historisk vært en hovednæring på øyene i Skjervøyområdet (i større grad enn i fjordstrøkene i Nord-Troms). Bosettingen har imidlertid historisk vært basert på en allsidig utnyttelse av fisk-, beite- og viltressursene i området, og

dannet grunnlaget for ulike former for høsting og foredling, handel og transport. Fiskerbonden var lenge den klassiske husholdstilpasningen. Fiske og enkel bearbeidning (tørking, salting) i kombinasjon med litt landbruk og handel, har representerte

²⁴Historikere beskriver ulike institusjonelle regimer for de "nordnorske torskefiskeriene" og de "vestlandske sildefiskeriene", som hevdes å ha hatt næringskulturelle implikasjoner fram til nyere tid (Vea 2009). Systemet skal ha bidratt til at nordnorske fiskere fikk større avhengighet til handels- og fiskekjøperkapitalen enn fiskerne fikk i de vestlandske sildefiskeriene (Vea 2009).

²⁵Loven har gitt fiskerne, gjennom fiskesalgslagene, større innflytelse på utviklingen i næringen gjennom minstepriser, markedsforhold, ordnede konkurranseforhold m.m.

basisnæringer for mye av bosettingen på øyene helt fram til etterkrigsårene. Siden har det vært store nærings- og sektorendringer.

Perioden 1950-80 var preget av omfattende *industrialisering* i Skjervøy tettsted. Store investeringer ble foretatt i oppbygging og utvikling av en moderne reke- og fiskeindustri, foruten i verkstedsindustri og ferskfisktrålere. Det var både statlige og private investorer utenfra som dominerte, men lokale interessenter kom også med etter hvert. Industriutviklingen innebar en radikal endring av kystsamfunnet som lå innerst i Skjervøybukta, og hadde slik sett likhetstrekk med industrialiseringen som fant sted samtidig i mange småkommuner på Finnmarkskysten.

Det var utviklingen av rekeindustrien, og etter hvert frossenfiskindustrien, som la grunnlaget for industriutviklingen i Skjervøy. I 1951 annonserte pioneren²⁶ innen hermetisk og industriell rekeproduksjon i nord at han ville starte en rekefabrikk i Skjervøy. Før dette hadde en lokal produsent prøvd seg uten hell²⁷. Fabrikken vokste raskt til 150 ansatte kvinner i hovedsesongen. Etter hvert startet flere opp med rekeproduksjon²⁸. Utviklingen bidro til at mange tilreisende rekebåter holdt til i Skjervøy i sesongen samtidig som stadig flere lokale fiskere la om til reketrålning i fjordene. Skjervøy utviklet seg til den største rekekommunen (målt i oppfisket kvantum 1960) nord for Sogn & Fjordane (Alm 2009).

Omtrent samtidig kom den nye frossenfiskindustrien til Skjervøy, og som skulle produsere frossenfilet av torskefisk. Det var det korporative, statsdominerte selskapet Finotro²⁹ som her var den

²⁶Det norske rekefiske startet i Oslofjorden på 1890-tallet og bredte seg nordover på kysten til Barentshavet på 1970-tallet (Alm 2009). Det var stavangermannen Bjarne Ydstebø som første startet industriproduksjon (1935) av reker i Troms (Tromsø). Han drev i Egersund, men ville satse nordover etter at Havforskningsinstituttet hadde avdekket store rekeforkomster.

²⁷ Kjøpmann Ivar Evensen startet med koking og hermetisering av reker allerede i 1936, men han fikk ikke lønnsomhet og måtte raskt avvikle (Alm 2009).

²⁸Mens Kåre Renø AS og Borgund Preserving startet i 1954, startet også frossenfiskbedriften Finotro AS rekeproduksjon fra 1958 (Alm 2009).

²⁹Forkortelse for "Finnmark og Nord-Troms fiskeindustri". Dette var i mange år et korporativt selskap (1951-80) dominert av Staten/Fiskeridepartementet (90-98%), men med mindre eierposter også til Norges Råfisklag, Norges Fiskarlag og LO. Deretter fulgte en kortere periode som et rent statsaksjeselskap (1981-

første og største bedriften som ble etablert (1956). Dette var ett av Finotros i alt sju produksjonsanlegg som ble etablert i Nord-Troms og Finnmark. Svak lønnsomhet og ansattes krav om mer stabil sysselsetting gjorde at behovet for større og mer stabile råvareleveranser snart ble fremmet. Dette var bakgrunnen for at Skjervøy Havfiskeselskap ble etablert noen senere (1969-70) med Finotro som majoritetseier og Skjervøy kommune med en mindre eierpost. Dermed fikk 3-4 ferskfisktrålere sin base i tettstedet i mange år framover.

Både reke- og frossenfiskindustriens sterke utvikling i Skjervøy bidro til utvikling også av en større verkstedsindustri (Skjervøy Skipsverft) på stedet. Båtbygging og reparasjoner hadde man drevet med i lang tid i området. En økende fremmedflåte av rekebåter, en lokal trålerflåte samt teknologiutviklingen i kystfiskeflåten, skapte grunnlaget for framvekst av en større lokal verkstedsindustri som drev både reparasjon, vedlikehold og nybygging (fiskebåter, ferger).

Store næringsendringer de siste tiårene

Etter en vekst- og konsolideringsperiode har Skjervøy de siste tyve årene vært preget av store næringsomstillinger. De tradisjonelle sjømatnæringene har blitt kraftig rasjonalisert som følge av ressurskrise, fiskeripolitikk og økt global konkurranse. Fiskeflåten og antallet yrkesaktive fiskere³⁰ er kraftig redusert i Skjervøy, samtidig som de tidligere store reke-, frossenfisk- og verkstedsindustriene ble tilnærmet utradert eller sterkt redusert.

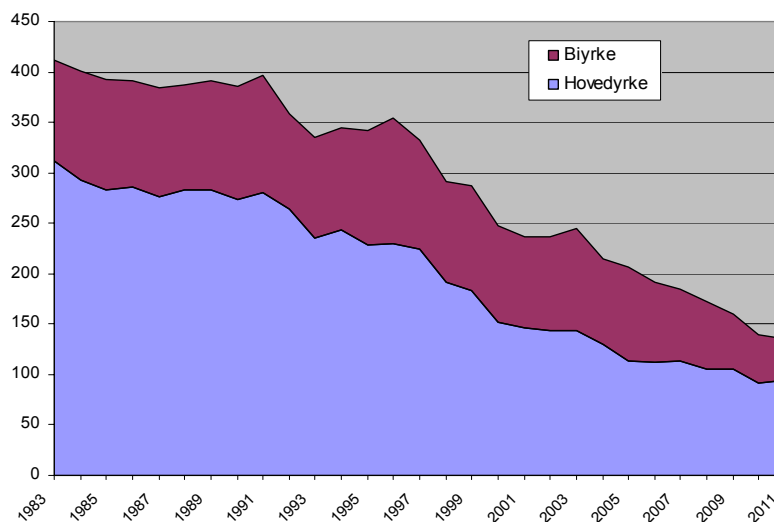
I løpet av det siste tiåret har det imidlertid samtidig vært en sterk tilvekst av arbeidsplasser innen oppdrettsnæringen og relatert virksomhet foruten privat tjenesteyting (se tabell 5.1.). Denne nye veksten har kompensert mye av reduksjonen i nedgangsnæringene målt i antall arbeidsplasser. Nye marine og maritime virksomheter har blitt etablert og utviklet delvis med basis i de nedlagte industribedriftene. Klart viktigst innen sjømat er i dag oppdrettsnæringen og relatert virksomhet. Det drives fortsatt litt saltfiskproduksjon

86) før det ble solgt til det private FRIONOR Norsk Frossenfisk a/l / Polar Group (1986-90). Selskapet gikk konkurs og ble avvirket i 1990 etter 35 år som underskuddsforetak (iflg. Finstad 2009).

³⁰ Statistikken til Fiskeridirektoratet viser en reduksjon i antall fiskebåter fra 230 til 90 (2000-10). båter). I løpet av de siste tredivye årene har det vært en reduksjon i antall yrkesaktive fiskere i Skjervøy på 67% (iflg. Fiskeridirektoratet).

(Skjervøy Sjømat) og ellers noe produksjon basert på kongekrabbe m.m. (Nordic Intermaritim).

Figur 5.1 *Utviklingen i antall fiskere i Skjervøy kommune 1983-2011*

(Datakilde:Fiskeridirektoratet).

I tillegg har ansatte fra den tidligere skips- og verftsindustrien startet nye virksomheter (bl.a.Boreal Maritim og Offshore) som blant annet lager tekniske anlegg i forbindelse store utbyggingsprosjekter i Nord-Norge For øvrig har utviklingen de siste tiårene vært preget av en sterk vekst i arbeidsplasser innenfor bygg/anlegg, privat tjenesteyting og offentlig velferd. Sammen med oppdrettsnæringen har dette sikret (netto-) tilvekst av arbeidsplasser i Skjervøy kommune det siste tiåret.

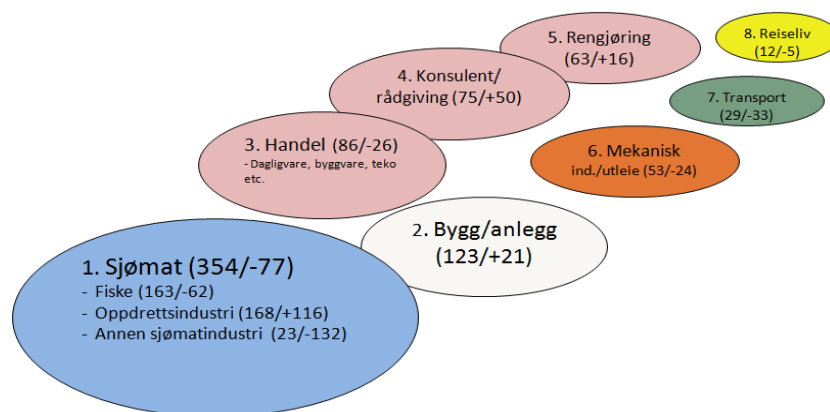
5.2 Dagens næringsmiljø og utvikling de siste årene

5.2.1 Nærings- og bedriftsstrukturer

Næringsmiljøet i Skjervøy domineres av vareproduserende næringer (60%, dvs. private tjenester 40%), som nesten er det dobbelte av på landsbasis (34%). Miljøet har en ganske variert

bransjesammensetning til tross for sin begrensede størrelse, og særlig innenfor privat tjenesteyting.

Figur 5.2 *Nærings sammensetningen i Skjervøy kommune (antall arbeidsplasser 2011 / endringer 2000-11)*

(Datakilde:BoF NIBR/SSB)

Dagens næringsmiljø er *spesialisert* innenfor *sjømat*, dvs. innslaget av fiske, oppdrett og fiskeindustri er betydelig og klart overrepresentert i forhold til nivået på landsbasis³¹. Ellers er det verdt å merke seg at det også er en viss lokal overrepresentasjon (spesialisering) innenfor bygg/anlegg, utleie/formidling av arbeidskraft og rengjøringsvirksomhet.

³¹ En hoveddel av arbeidsplassene som SSB (BoF) har plassert i ”oppdrettsnæringen” er i virkeligheten innenfor (oppdrettsbasert) fiskeindustri (dvs.store slakteri-, sorterings- og pakkefabrikker). SSB-tallene for oppdrettsnæring og fiskeindustri bør derfor sees i sammenheng i Skjervøy kommune.

Tabell 5.1 *Bedrifts- og bransjesammensetning etter arbeidsplasser i Sandøy kommune 2011*

	Geografiske områder:						
	Skjervøy			Små kystkommuner i Nord-Norge	Små kystkommuner i landet		
	ARBEIDSPLASSE						
	2011			ENDRINGER 2000-11			
	Antall	Andel	Nærings-spesialisering	Antall	Prosentvis endring		
ALLE SEKTORER	1 200	100		18	2	-9	-3
PRIVAT SEKTOR	823	69		-96	-10	-17	-8
Sjømatnæringene	354	29	27,7	-77	-18	-32	-27
Fiske	163	14	42,4	-62	-27	-43	-43
Fiskeindustri	23	2	4,5	-132	-85	-42	-38
Oppdrettsindustri	168	14	43,5	116	224	25	34
Mekanisk industri	17	1	0,1	-59	-77	-20	-17
Bygg/anlegg	123	10	1,2	21	21	7	15
Forretningstjenester	203	17	0,7	69	51	6	23
Konsulent/rådgivning	75	6	0,5	50	204	46	52
Formidl. og utleie av arbeidskraft	36	3	1,5	35	6002	629	792
Rengjøring	63	5	5,0	16	33	37	-1
Transport	29	2	0,3	-33	-53	-25	-7
Turisme og handel	98	8	0,4	-31	-24	-12	-7
Handel	86	7	0,4	-26	-23	-9	-6
Turisme	12	1	0,3	-5	-28	-24	-11
Andre næringer	25	2	0,4	-16	-38,7	-5,4	-1,3
Landbruk	4	0	0,1	-4	-52,1	-21,7	-19,4

(Datakilde:SSB-Bedrifts- og foretaksregisteret/NIBRs versjon).

I Skjervøy er det 245 bedrifter og 817 sysselsatte i privat sektor (SSB-BoF-2010). Næringsmiljøet *domineres av små- og mellomstore bedrifter* (se Figur 5.3).

Det er registrert 39 ”mikro”-bedrifter (0,1-0,9 sysselsatte) og som samlet utgjør 24 sysselsatte (3% av alle i privat sektor) i hele jobber. Disse bedriftene finnes innenfor ulike typer av privat service samt bygg/anlegg.

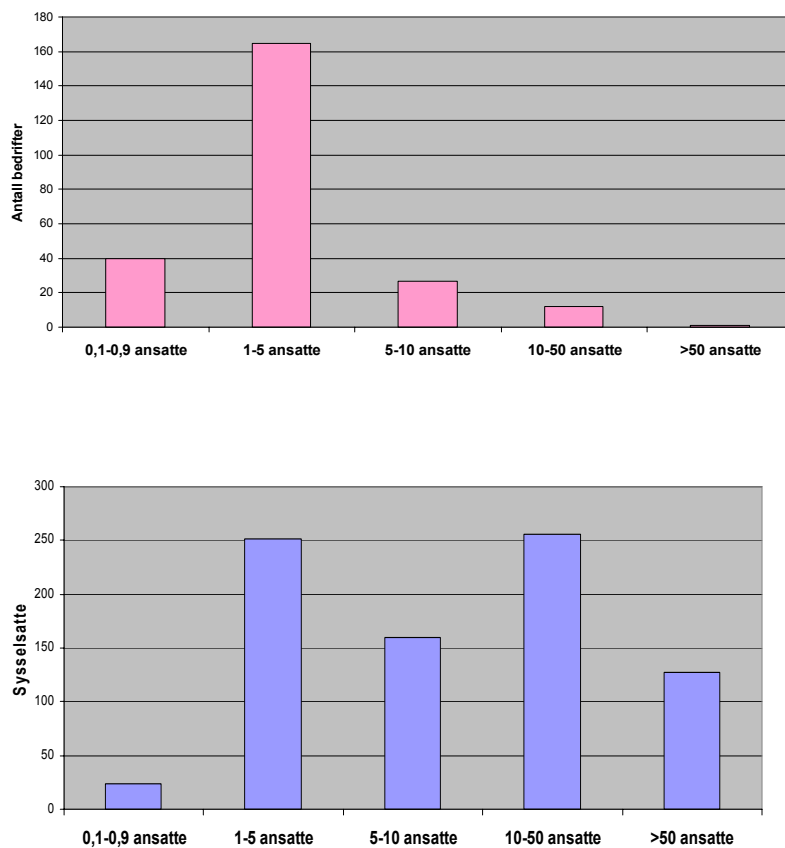
Videre er det 173 små bedrifter (1-5 sysselsatte) med til sammen 252 sysselsatte (31% av alle i privat sektor). Disse finnes særlig innenfor fiske, bygg/anlegg, handel og personlig tjenesteyting.

Det er 32 mellomstore bedrifter (5-50 ansatte) med 415 sysselsatte og som er den største gruppen målt i sysselsatte i privat sektor (51%). Mellomstore bedrifter finnes særlig innenfor sjømatindustri, rengjøringsektor, bygg/anlegg, reiseliv, arbeidskraft-utleie og deler av fisket.

Endelig er det bare *en* stor bedrift (dvs. med over 50 ansatte) i kommunen idag, og det er oppdrettsbedriften Lerøy Aurora med

127 sysselsatte (BoF-2010) og har slik sett en betydelig andel (15%) av de sysselsatte i privat sektor.

Figur 5.3 *Bedriftsstrukturen i Skjervøy kommune 2010 . antall bedrifter og antall sysselsatte fordelt på bedriftsstørrelser .*

Datakilde:SSB-BoF

Ser vi så på de 12 største bedriftene i Skjervøy kommune i dag er disse fordelt på flere ulike bransjer og vi får inntrykk av et ganske variert næringsmiljø også blant de største bedriftene (Tabell 5.2).

Tabell 5.2 De 12 største bedriftene i Skjervøy kommune 2010 .

Foretak	Lokalitet	Produkter/tjenester	Sysselsatte
Lerøy Aurora	Skjervøy++	Oppdrettslaks	127
Boreal Offshore/ Maritime	Skjervøy	Utleie av arbeidskraft til verksteds-/anleggstjenester	48
Robertsen og Slotnes	Skjervøy	Bygg/anlegg	28
Nordic Intermaritim	Skjervøy	Sjømat	25
Skaretfisk*	Lauksletta(Arnøya) /Skjervøy	Fiskeindustri	24 (Lauksletta) +8 (Skjervøy)
Proffrent	Skjervøy	Rengjøring	21
Brødr.Albrigtsen	Årviksand	Bygg/anlegg	18
Arnøy Laks	Lauksletta (Arnøya)	Oppdrettslaks	17
Renholdservice	Skjervøy	Rengjøring	15
Årvikbruket	Årviksand	Fiskeindustri	13
Mikalesen Installasjon	Skjervøy	Bygg/anlegg	13
ICA- Norge	Skjervøy	Detaljhandel	12

*Bedriften ble nedlagt, og overtatt av Arnøylaks i 2010-11 (sjekk).

5.2.2 Viktige næringer og nøkkelbedrifter

Her skal vi se litt nærmere på viktige næringer og enkelte av bedriftene i disse.

Sjømatnæringen

Skjervøy har en ganske variert sjømatnæring både på sjø og land.

I dag består fiskeflåten av om lag 90 båter³², hvorav de fleste er småbåter. Strukturen kan beskrives slik (SSB/Bof-2010):

- 83 småbåter med en sysselsatt
- 7 båter med 2-5 sysselsatte
- 5 båter med 5-9 sysselsatte
- 1 båt har 10 sysselsatte.

³²85 båter iflg.Fiskeridirektoratet 2011, 96 båter iflg. SSB-Bedrifts- og foretaksregisteret.

I Skjervøy er det 60 konsesjoner³³, hvorav de fleste (42) er innen konvensjonelt torskefiske for båter under 28 meter. Ellers er det noen seinotkonsesjoner (5), NVG-konsesjoner (6), rekestrål-konsesjoner (3), loddetrålskonsesjoner (3), en kongekrabbe konsesjon (1) og en torskestrålskonsesjon (1).

Det er fem landbaserte sjømatbedrifter av betydning i Skjervøy kommune. Tre av disse er lokalisert i Skjervøy tettsted (Lerøy Aurora, Skjervøy Sjømat, Nordic Intermaritim) og to bedrifter på Arnøya (Arnøy Laks og Årviksandbruket). Vi skal se litt nærmere på dem.

Lerøy Aurora - avdeling Skjervøy (etabl.2007) driver slakting, innfrysing og bearbeiding av oppdrettslaks og ørret. Dette er en avdeling i datterselskapet Lerøy Aurora AS³⁴ med sitt selskapskontor i Tromsø. Lerøy Aurora AS er igjen ett av 8 datterselskaper i konsernet Lerøy Seafood Group³⁵, som driver produksjon og bearbeiding av oppdrettslaks og ørret. Konsernets hovedkontor ligger i Bergen, og er verdens nest største oppdretter av laks og ørret, og Norges største sjømateksportør.

Lerøy Aurora AS ble etablert i Skjervøy (2007) i forbindelse med en ekspansjon. Selskapet var allerede veletablert i Troms med flere oppdrettsanlegg og et slakteri i Kåfjord, da behovet for et større prosessanlegg meldte seg. Ulike lokaliteter ble vurdert i området (Kåfjord, Leangen, Skjervøy), og Skjervøy tettsted ble valgt av flere grunner. Sentralt i havna lå en tilnærmet ny rekefabrikk som akkurat var blitt nedlagt og tilgjengelig på "billigsalg". I Skjervøy hadde man også nærhet til videregående skole med "blå fag", stedet lå gunstig til logistikkmessig og tettstedet hadde en størrelse som gjorde at man antok det kom til å bli lettere å rekruttere arbeidskraft til bedriften her sammenliknet med andre mindre steder.

³³ Fiskeridirektoratet 2008. Siden er torskestrålskonsesjonen solgt ut.

³⁴ Lerøy Aurora AS disponerer 17 konsesjoner for produksjon av laks og ørret i Troms lokalisert til Skjervøy, Lyngen, Kåfjord, Karlsøy og Tromsø. Selskapet er selvforsynt med smolt fra datterselskapet Laksefjord as (Finnmark).

³⁵Konsernet har fire slakterier og to videreforedlingsfabrikker i Norge (Hordaland, Trøndelag, Troms). Hovedproduktene er sløyd fisk til industrier i over 70 land, og bearbejdede produkter (fileter, røkt etc.) til varekjeder i Norge og utlandet. Konsernet har datterselskaper i Norge, Sverige, Frankrike og Portugal samt et nettverk av salgskontorer globalt.

Figur 5.4 *Lerøy Auroras anlegg i Skjervøy*

Lerøy Auroras avdeling i Skjervøy har om lag 75 årsverk og 65 ansatte per skift (iflg. fabrikk sjef sept. 2011). Antallet personer som er ansatt og tilknyttet bedriften ligger høyere³⁶. De fleste arbeider i slakteri- og filetfabrikken (45 per skift), resten i ledelse, teknisk stab og emballasje. En del av arbeidstokken i fabrikken er rekruttert fra tidligere hvitfiskindustri i området foruten en god del som arbeids-innvandrere fra Romania m.m.. De fleste i rekrutteres gjennom uformelle nettverk, mens til enkelte nøkkelstillinger rekrutteres det oftere gjennom annonseringer. Det har generelt ikke vært noen rekrutteringsproblemer for fabrikken. I en annonse som søkte teknisk leder (august 2011) fikk bedriften over 100 søkere, selv om ikke alle var kvalifiserte. I en tid med et generelt stramt arbeids-marked var det god søkning. Bedriften har hatt et nært og godt samarbeid med Skjervøy videregående skole i forhold til opplæring, læring og utdanning. Det siste kullet innenfor ”blå fag” gikk imidlertid ut i 2010 og linjen er krympet/nedlagt/flyttet ut (sjekk).

Fabrikken i Skjervøy opererer mot *krevende kundemarkeder*. Bedriften produserer i hovedsak fersk isa hellaks (70%), noe

³⁶127 sysselsatte (iflg. SSB/BoF 2010).

laksefilet og litt frossenlaks. Hoveddelen går til krevende råvarekunder (bl.a. susjiprodusenter) i Japan, og ellers går det til kunder særlig i europeiske land. Kundenes strenge krav til fiskens ferskhet og kvalitet gjør at transporten til Japan etc. må gå helt etter tidsplan og forskrifter. Her er biltransporten fra Skjervøy kl.1500 for ankomst Helsinki innen kl.2300 for å rekke flyet ut i verden den mest sårbare delen. En times forsinkelse på veien til Helsinki gjør at man ikke vil rekke dette flyet, og da går det utover varekvaliteten, leveringssikkerhet og bedriftens renome. Vei-standarden fra Skjervøy tettsted og inn til hovedveien er her i følge bedriften altfor dårlig og en sårbarhet for bedriftens konkurranseevne mot dette markedet med store krav til leveringssikkerhet og varekvalitet.

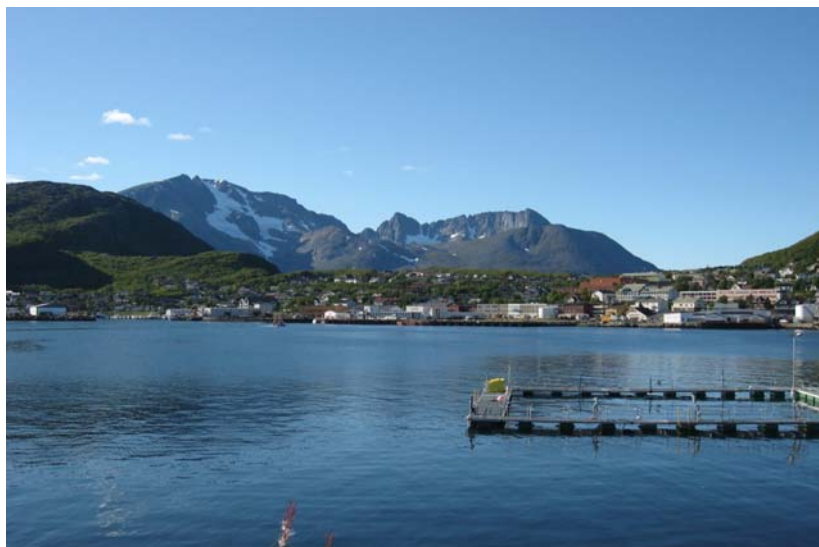
Anlegget i Skjervøy er et *høyteknologisk* slakteri- og prossessanlegg med betydelig automatisering. I samarbeid med teknologi-leverandører drives kontinuerlig stegvis teknologiutvikling ved bedriften for å optimalisere prosesser i forhold til stadig strengere myndighetskrav, kundekrav og internasjonal konkurranse. Bedriften har ellers fordel av å være en del av et større konsern som gir tilgang til betydelig kunnskapsressurser og globalt markedsapparat.

Utover den direkte sysselsettingen med tilhørende kjøpekraft og skatteinntekter, gir Lerøy Auroras avdeling i Skjervøy store økonomiske *ringvirkninger* i området utover dette. I følge bedriftsinformanten handler bedriften i Skjervøy for 400 mill.kroner i året i regionen, og har 45 bedrifter i Skjervøy som leverandører av varer og tjenester. Samtidig bidrar bedriften med *trivelsestiltak i lokalsamfunnet*, dvs. med midler og personer for å styrke lokalsamfunnets attraktivitet. Dette skjer blant annet gjennom en årlig med en støtte på om lag 3 millioner til kultur og idrett i Skjervøy, og til å arrangere en populær årlig fotballturnering i området (Lerøy-cup).

Store utfordringene iflg. fabrikk sjefen (pers.med.2011) var knyttet til tre ting. For det første veiforbindelsen må forbedres med særlig henvisning til Langbakken der trailere kan hope seg opp på glatt føre. For det andre er tilgangen på faglært arbeidskraft en utfordring. Her opplyste fabrikk sjefen at det var svært uheldig at linjen med ”blå fag” på den lokale videregående skolen ble lagt ned i 2010. Nå er utdanningstilbudet mer sentralisert til Tromsø, som

lett vil svekke tilgangen på lokal ungdom med slik utdanning. Tradisjoner for lærlinger og samarbeid med videregående skole står her i fare. For det tredje vil bedriften ha behov for tomtearealer for videre utbygging og ekspansjon. Her er det lite som er klargjort fra kommunen.

Figur 5.5 *Fiskeribedrifter, hovedterminal og –havna i Skjervøy.*

Skjervøy Sjømat (etabl. i 2010) er en sjømatbedrift i Skjervøy havn lokalisert i det tidligere anlegget til Frionor, senere Skjervøy fiskeindustri³⁷. I dag er dette et lite fiskebruk eid av Ålesund-selskapet Atlantic Seafood AS³⁸. Bedriften kjøper fisk fra fiskeflåten i området og driver mest saltfisk-produksjon lokalt. Bedriften drifter og kjøper også fisk ved 6 mottaksstasjoner i Nord-Troms. Skjervøy Sjømat tilbyr også egne buer og muligheter for dusj, matlagning og leveranser av is, vann og bunkers for fiskere. Bedriften reklamerer også ovenfor fremmedfiskere med at ”Skjervøy er et middels stort tettsted med alle fasiliteter som bank, post, butikker og utelivs-muligheter. Her er også transport-muligheter via båt, buss og fly”. Skjervøy Sjømat har per i dag bare

³⁷Frionor 1956-1990, Skjervøy Fiskeindustri 1990-2009.

³⁸ *Atlantic Seafood* AS ble etablert i 1990 som et datterselskap i Atlantic Group konsernet med hovedkontor i Ålesund. *Atlantic Seafood* AS driver med kjøp og salg av frossenfisk, saltfisk, tørrfisk samt produksjon av klippfisk. Hovedmarkedene er globale.

en liten arbeidsstokk, og litt flere i sesongen. En stor andel er arbeidsinnvandrere fra Øst-Europa.

Nordic Intermaritim (etabl.2005) er en sjømatbedrift i Skjervøy havn, som ble etablert for å drive fangst, foredling og salg av sjømat. Bak stod en innflytta entreprenør (Henry Yoo) som hadde gjort undersøkelser og viste til store forekomster av kongesnegler³⁹ langs kysten av Nord-Norge. Dette var et produkt som var sterkt etterspurt særlig i Sørøstasia. Selskapet bygde en helautomatisk produksjonslinje for kongesnegler i Skjervøy (2006), og forsøkte på å rekruttere lokale fiskere for fangst av konge-sneglene. Skepsisen blant fiskerne var betydelig, men etter første rekrutteringsmøte meldte 10-15 fiskere interesse og året etter var 4-5 båter i gang. Da ble fisket stoppet på grunn av for høyt innhold av kadmium i skallet. Siden har diverse prosesser rundt saken pågått uten at fisket har kommet ordentlig i gang igjen. Bedriften skal være det eneste selskapet i Skandinavia som har en moderne produksjonslinje for kongesnegler. I 2008 startet man også produksjon av kongekrabbe, som man har fortsatt med siden. Produktet eksporteres til Sør-Korea, Japan og Kina. *Nordic Intermaritim AS* har også fått lisens til å høste tare sammen med et annet norsk selskap. Bedriften har i dag omlag 25 ansatte (2010), som er en fordobling på tre år.

Jøkelsmolt AS med besøksadresse Kobbepollen Skjervøy. Bedriften ble stiftet i 2006 og driver produksjon av yngel og settefisk i ferskvannsbasert akvakultur. Bedriften har om lag 10 ansatte.

På Arnøya finnes det tre litt større bedrifter som er viktig for bosettingen på øya. Dette er 2 sjømatbedrifter (*Arnøy Laks*, *Årviksbruket*) og en anleggsbedrift (*Brdr.Albrigtsen*)

Arnøy Laks AS (etabl.1984) er hovedbedriften på Sør-Arnøy. Dette er en lokaleid lakseoppdrettsbedrift med kontor og moderne slakteri på Lauksletta, og som eier eget settefiskanlegg (*Ellevoll Settefisk AS* oppkjøpt i 2006) og 4 oppdrettsanlegg/konsesjoner ulike steder i Nord-Troms. Bedriften produserer fersk isa laks til industrielle kunder i Europa og nasjonalt.

³⁹På begge sider av Atlanterhavet har det vært drevet kommersiell fangst på kongesnegler siden 1950-tallet, og de siste 20 årene har hovedmengden blitt tatt opp rundt de britiske øyer.

Dagens eiere er de samme som startet bedriften i 1984. Arnøy Laks har ca 20 årsverk ved kontoret, slakteriet og oppdrettsanleggene⁴⁰. Av disse er ca.12 fast ansatte, mens i slakteperioden kan det være over 20 sysselsatte. I tillegg har Arnøy Laks også 4 faste stillinger ved settefiskanlegget.

10 årsverk er knyttet til oppdrettsanleggene. Der sysselsettes mest fagutdannet arbeidskraft (oppdrett/maritim) og enkelte ufaglærte, hvor av de fleste har lokal tilknytning. I slakteriet er det 7-8 årsverk hvorav en hoveddel er ufaglærte. Mange har vært folk med lokal forankring, men en økende andel av de sesongsysselsatte består av arbeidsinnvandrere (Litauen, SriLanka, Sverige m.m.). Det er ikke lenger nok lokale folk til å ta unna behovet under sesongtopper. På kontoret er det 3-4 årsverk i stillinger besatt av folk med høyskoleutdanning og annet. Disse er rekruttert både lokalt og i Troms forøvrig⁴¹.

Bedriften investerer også i lokalsamfunnet gjennom støtte til lag og foreninger, premier ved utlodninger etc. Bedriften har også investert i, og er en sentral aktør i arbeidet med å få realisert en fastlandsforbindelse (tunnel/bro) over til Kågen/Skjervøy.

Årviksbruket er et lokaleid konvensjonelt fiskebruk og viktig bedrift på Nord-Arnøy. Foruten de lokale eierne har kommunen også vært inne på eiersiden og bidratt til videre drift i perioder der anlegget høyst sannsynlig ville vært nedlagt. Bruket har de siste årene hatt 12-13 ansatte med litt svingninger gjennom året. Det produseres saltfisk og noe fersk fisk basert på leveranser fra lokal flåte og en betydelig fremmedflåte i sesongene. Kjernearbeidsstyrken på bruket er lokale folk. Bedriften har en viktig funksjon både som råstoff-mottaker for kystflåten i området og som arbeidsplass for flere i Årviksand.

Mekanisk industri og bygg/anlegg

Skjervøy tettsted har lange tradisjoner med mekanisk industri, men bransjen har gjennomgått store endringer de siste 10 årene. Det er imidlertid fortsatt en virksomhet på dette feltet som er svært viktig for aktivitetsnivået særlig i tettstedet.

⁴⁰Iflg.daglig leder pers.med sept.2011.

⁴¹Iflg.informant blir rekrutteringen til fiske- og oppdrettsektoren utfordret av den store arbeidskraftetterspørselen innenfor olje/gassektoren og relatert virksomhet.

Boreal-gruppen (etabl.2006) består av morselskapet Boreal Offshore og datterselskapene Boreal Maritim og Boreal Mekaniske. Dette er en videreutvikling av bedriften Maritim Mobil (etabl.2004), som ble etablert etter nedleggningen av Skjervøy Skipsverft⁴². Med nedgangen i fiskeriene med mindre aktivitet i kystflåten og avvikling av trålerflåten gikk det dårlig for verftsindustrien i Skjervøy. De måtte se seg om etter nye muligheter. Det var bakgrunnen for etableringen av Boreal Offshore ettersom man hadde kompetanse og arbeidskraft med relevans for utbyggingen av Snøhvit og generelt for olje/gassektoren i nord. Den lokale initiativtakeren (Yngvar Hansen) som hadde lånt penger med pant i huset for å etablere selskapet, manglet imidlertid risikokapital. To investorer⁴³ dukket opp og gikk inn med kapital men hadde også kompetanse på leverandørsiden. Denne sammensetningen skal ha vært en viktig betingelse for at man kom seg inn med leveranser til Statoils utbyggingsprosjekt på Melkøya. Deretter fikk med oppdrag med skredsikringsarbeider på Arnøya, og så et stort engasjement i forbindelse med utbyggingen av nye Syd-Varanger Gruver. De siste 2 årene har man også startet opp i Skjervøy med å bygge båter/ katamaraner for oppdrettsnæringen. Selskapet har slik sett hatt ulike kunder som Hurtigruten, rederier, oppdrettsselskaper, Statoil, Aker Kværner, Mesta m.m.

Kjernekompetansen til bedriften er mekaniske fag/industri, og sentrale deler av dagens virksomhet er basert på kjernearbeidskraften fra skipsverftet. I tillegg leier bedriften ut mannskaper til større utbyggingprosjekter som krever mekanisk fagkompetanse. Bedriften driver i dag med produksjon og salg av produkter og tjenester innenfor mekaniske virksomhet og maritim sektor med tilhørende aktiviteter. Under de store utbyggingsprosjektene på Melkøya og i Syd-Varanger har man også leid inn ekstra mannskaper fra et større område.

Andre fagfolk som tidligere jobbet i den lokale industrien har også startet for seg selv. Et eksempel på dette er Helgesen VVS-butikk og rørleggervirksomhet, dvs. en kombinert butikk- og faghåndverk, som er etablert av tidligere maskinist og rørlegger ved

⁴² Skjervøy Skipsverft hadde 60-70 ansatte på sitt høyeste for 25-30 år siden.

Foruten serviceoppdrag for fiskeflåten ble det også bygd båter.

⁴³En reder og grunder fra Oslo (Felix Tschudi i Tschudi Shipping) gikk inn med en stor eierandel foruten lederen for leverandørnettverket Petro Arctic i Hammerfest (Arvid Jensen).

rekefabrikken Uniprawn til den ble nedlagt. Den kombinert butikk- og rørleggerbedriften driver han sammen med kona.

Brødr. Albrigtsen er en maskinentreprenørbedrift med base i Årviksand på Arnøya, og som driver ulike typer av anleggsarbeid (grunnarbeider, masseforflytting/grøfting, kabelstrek, stolperydding etc) i Troms og Finnmark. Bedriften har 30 ansatte, hvorav halvparten bor i Årviksand og pendler rundt på arbeid. Bedriften eies av brødre som også er involvert i annen type virksomhet på stedet som sauedrift, reiseliv og fiskebruket. Entreprenørbedriften og brødrenes brede engasjement, har vært viktig for aktivitetsnivået og bosettingen i Årviksand.

I Skjervøy kommune finnes det i alt 26 bygg- og anleggsbedrifter, hvorav 5 bedrifter har over 10 ansatte resten er småbedrifter og enmannsbedrifter. Det har vært økende sysselsetting i bransjen det siste tiåret både som følge av omstillingseffekter (fagfolk som tidligere jobbet i lokal industri) og økende markedsetterspørsel.

Reiseliv og opplevelse

I Skjervøy er det bare en litt større reiselivsbedrift, men flere små virksomheter driver med overnatting, utleie av båter og jaktterreng, og guidete turer. Her omtales bare den største og et par av de små som eksempler.

Skjervøy Maritim hotell (etabl.1984)⁴⁴ er eide av lokale interessenter og driver overnatting, kafe-, bar- og restaurantdrift særlig rettet mot turistmarkedet sommerstid, og konferanse- og forretningsmarkedet vinterstid. Hotellet var fram til 1980-tallet et kommunalt drevet Fiskarheim, som ble bygd opp i etterkrigsårene i forbindelse med industrialiseringen i fiskeriene med mange sesongtilreisende.

Hotellet har de senere årene hatt 10 fast ansatte og opptil 20 personer i toppsesongen. De fleste ansatte er kvinner. Hotellet har kafe, bar og restaurant og har fungert som både møteplass og ”samfunnshotell” på stedet. De siste årene har man hatt kontrakt med en turoperatør som har sikret et godt belegg av utenlands-turister i sommersesongen. Hotellet har hatt investeringsplaner i forhold til både opplevelsese- og konferansemarkedene. I følge bedriftsinformanten har kommunal sendrektighet knyttet til

⁴⁴Deler av hotellet var tidligere den kommunalt drevne Fiskarheimen, som ble bygd opp i etterkrigsårene for sesongtilreisende fiskere og arbeidere i industrien.

reguleringsplan og rammetillatelse i over seks år hindret bedriften i å få lån og bygge ut fiskecamp og –brygge på nedsiden av hotellet i havna.

I Skjervøy kommune har det over de senere årene ellers blitt etablert 5-6 mindre overnattings- og opplevelsesbedrifter, hvorav 3⁴⁵ er lokalisert på Arnøya. Et eksempel på det er *Visit Årviksand* (etabl. 2010)⁴⁶ som er en liten bedrift på Arnøya med utleie av hus, leiligheter og båter. Det markedsføres som et opplevelsestilbud for fisketurister, skifolk og fjellvandrere. Man skal også utvikle dette videre med et flerbrukshus med kafe, butikk og post. Visit Årsviksand er en ny virksomhet som foreløpig mest fungerer som en tilleggsinntekt for et hushold der kona jobber som frisør i Skjervøy tettsted og mannen som maskinentreprenør lokalt. I følge informanten arbeides det med å utvikle en noe større opplevelsesbedrift, men det er vanskelig å komme inn på markedet samtidig som byråkratiet⁴⁷ er kostnadsdrivende, tidkrevende og hemmende for utviklingen av en slik bedrift.

Et annet eksempel på liten opplevelsesbedrift som ble etablert for noen år siden er *Kvenorska Adventure AS* (etabl. 2006). Den har sin flåtebase i Skjervøy havn og driver ”geoturisme” i form av kultur-, natur- og fiskeguiding i området. Bedriften samarbeider også med Skjervøy videregående skole om kurs i kystturisme. Selskapet benytter lokale guider og eksisterende lokale overnattingstilbud på alle turene. Selskapet er ikke selv en turoperatør, men mest leverandør av tjenester for operatører, bedrifter, grupper og individer. Bedriften satser på høy sikkerhet og god service i den øvre sjiktet av markedet.

⁴⁵Visit Årviksand, Geoturisme Akkarvik as, Lauksletta overnatting.

⁴⁶ Årviksand er en levende bygd ytterst på Arnøya med omlag 140 innbyggere, fiskebruk, butikk, postkontor, verksted, hytte- og båtutleie, barnehage og skole.

⁴⁷Iflg. informant viser til en lang og krunglere prosess i ihht. plan- og bygingsloven (kommune), krav til skredbefaring (NGI) og kulturvern (fylkesmannen).

Figur 5.6 *Fra Arnøya mot Lyngenfjorden.*

En allsidig handelsnæring

Handelsnæringen i Skjervøy kommune har de siste årene blitt mer variert. I kommunen finnes det om lag 25 detaljhandelsbedrifter av ulike typer, hvorav 7 innen mat, 7 innen klær, 4 innen redskap og byggevarer, og 7 av andre typer). Utvalget er slik sett ganske stort og variert for en kommune med under tre tusen innbyggere. De største bedriftene målt i sysselsetting er ICA, Coop; Skjervøy Apotek, Evensen Byggevare og Skjervøy Møbler, som alle har mellom 7-12 ansatte. De senere årene er det kommet til mange særlig små spesialbutikker.

Annen privat tjenesteyting

I Skjervøy tettsted har også andre typer av privat tjenesteyting utviklet seg det siste tiåret og gitt et ganske variert servicetilbud. På den ene siden gjelder dette forretningsmessig tjenesteyting hvor det har vært en betydelig vekst innenfor ulike bransjer som konsulent- og rådgivingstjenester (mange småbedrifter), renhold/rengjøring (to mellomstore bedrifter), samt innleie/utleie av arbeidskraft (i regi av en stor mekanisk/anleggsbedrift). Foruten disse ulike typene av forretningsmessige tjenesteyting har Skjervøy også hatt en liten vekst av småbedrifter innenfor personlig tjenesteyting (bl.a. pleie, velvære, frisør etc).

5.2.3 Næringskulturen

Næringskultur handler om verdier og normer, uskrevne regler og praksiser, samt atferds- og utviklingsmønstre i næringslivet. Av særlig interesse er kulturelle betingelser for individuelt og kollektivt entreprenørskap og innovasjon, samhandling om omstilling og utvikling under skiftende rammevilkår.

Næringskulturen i Skjervøy er generelt preget av lange tradisjoner for tilpasning og omstilling under skiftende ressursgrunnlag, nasjonal politikk og globale markedsforhold. Næringsmiljøet har imidlertid lenge bestått av ganske ulike typer næringsliv og tilknyttede delkulturer; med på den ene siden kystfiske og småskalaforedling med basis i selvstendighetslivsformer, og på den annen side industriell virksomhet dominert av lønnsarbeiderlivsformen.

Historisk har kystfisket og selvstendighetslivsformer stått sterkt i mye av området. Fisket var lenge en hovednæring som ofte ble drevet i kombinasjon med andre næringer (foredling, handel, sjøfart, bygg/anlegg). Kystfiskerne har vært godt organisert for å ivareta fellesinteresser. De har også vært aktive brukere av ny teknologi når denne har vært tilpasset kystfisket, ressursgrunnlaget og tilhørende livsformer. Samtidig har de vært klare motstandere av kapitalintensive driftsformer når den har vært en trussel mot kystfiskeflåten og deres ressursgrunnlag i området.

Med industrialiseringen kom mer kapitalintensive driftsformer og lønnsarbeiderlivsformer både på sjø og land i Skjervøyområdet. Mye av denne industrialiseringen kom "utenfra", og skal ha møtt en viss skepsis i det etablerte næringsmiljøet i starten. Mye av rekrutteringen til industrien den første tiden kom fra hele regionen. Etter hvert ble både lokale fagforeninger og kommuneledelsen aktive pådrivere for videreutvikling av industrien i Skjervøy utifra behovet for flere helårige og stabile arbeidsplasser. Gradvis ble industri- og lønnsarbeiderkulturen et hovedinnslag i kommunesenteret. Utviklingen har ført til at selvstendighets- og lønnsarbeiderkulturene har levd mer eller mindre side om side innenfor Skjervøy kommune siden.

Næringskulturen i Skjervøy fra de siste tiårene kan således beskrives som noe todelt. På den ene siden har man hatt et sterkt kystfiskemiljø hvor det har vært en betydelig skepsis og motstand mot nye driftsformer (eks. reketråling, kongeskjell) og bedrifter

basert på en mer intensiv utnyttelse av de marine ressursene . På den annen side har det vist seg at til tross for denne skepsisen har det ikke vært problemer med å rekruttere folk lokalt til slike nye driftsformer etter litt tid.

Mange informanter i næringsliv og politikk beskrev ”Skjervøy som et samfunn med kystkultur og derav følger stor omstillingsevne”. Både naturgitte og markedsmessige betingelser har skiftet mye historisk, og gitt samfunnet en innebygd kapasitet for omstilling og nyskaping under nye vilkår. Dette ble av flere trukket fram som en kontrast til bygdene i det indre av Nord-Troms der landbruk og stabile rammevilkår skal ha skapt mindre omstillingskapasitet.

Næringshistorien i Skjervøy de siste 50 årene viser flere store næringsomstillinger og en betydelig nyskapingsevne. En del av nyskapingen har riktignok kommet utenfra, men også i regi av lokale entreprenører. Mangel på kapital og investorer lokalt har vært et gjennomgående utfordring for næringsutvikling i Skjervøy over lang tid. Dette har samtidig gjort stedet til gjenstand for mange typer eksterne investorer og tildels eksperimenter med næringsutvikling opp igjennom tiden. Utviklingen i Skjervøy de senere årene viser imidlertid at det har vært en betydelig lokalforankret nyskaping som har gitt større næringsmangfold.

5.2.4 Eierskap, verdikjeder og nettverk

Eierskap

Næringslivet i kommunen har en blanding av lokalt og eksternt eierskap, men fordelingen varierer betydelig innenfor bransjer. Generelt er det lokale eierskapet fortsatt betydelig innenfor primærnæringer, deler av sjømatnærings og deler av privat tjenesteyting, mens det eksterne eierskapet er større innenfor industri, forretningsmessig tjenesteyting og varehandelen.

Innenfor sjømatindustrien er det både lokale og eksterne eierskap i Skjervøy. Den største bedriften inngår i det store Lerøykonsernet med hovedkontor og eierbase i Bergen, mens datterselskapet Lerøy Aurora har sitt hovedkontor i Tromsø. Skjervøy Sjømat er i dag eid av Atlantic Seafood AS med hovedkontor og eierbase i Ålesund. Bedriften Nordic Intermaritim har både lokalt og eksternt eierskap. Ellers er øvrige sjømatbedrifter i Skjervøy eid av lokale investorer (Arnøy Laks, Årvikbruket etc.). Som tidligere

omtalt er det er ikke noe nytt fenomen at eksterne eiere har hatt en sentral rolle i sjømatindustrien i Skjervøy, og da særlig i kommunesenteret. Industrialiseringen var i sin tid stort sett basert på statlige og private investorer som kom utenfra. Etter hvert ble imidlertid kommunen også involvert. Verftsindustrien ble i sin tid delvis bygd opp med basis i lokale og eksterne investorer. Etter nedleggningen av skipsverften for noen år siden startet imidlertid en kjerne av de ansatte i et nytt selskap (Maritim Mobil, senere Boreal offshore/Boreal Maritime). Etter hvert har dette selskapets kapitalmangel gjort at det ble kjøpt opp av en investor og skipsreder med base i Oslo. Stort sett all annen næringsvirksomhet i Skjervøy består av småbedrifter med lokalt eierskap (med unntakt for varehandel).

Skjervøy har med andre ord historisk erfaring med mye eksternt eierskap innenfor sjømatindustri og mekanisk industri. Dette har vært en forutsetning for mye av industrialiseringen i sin tid, men også for deler av veksten innenfor oppdrettsindustrien og videreutvikling av mekanisk industri de senere årene. Det eksterne eierskapet har i et historisk perspektiv hatt tvetydige effekter for Skjervøy. På den ene siden har det eksterne eierskapet historisk bidratt med kapital og kompetanse til industriutviklingen lokalt, og de senere årene også bidratt til å utvikle og opprettholde mange arbeidsplasser i tettstedet. På den annen siden har dette historisk vært en eksternt drevet næringsutvikling som har innebefattet betydelig fjernstyring og der strategisk viktige beslutninger har blitt fattet langt borte ofte med store implikasjoner for lokalsamfunnet. En utfordring for Skjervøy har lenge vært lite tilgang på lokal kapital og for lite samarbeid for å styrke en lokalforankret næringsutvikling med basis i områdets fortrinn.

Verdikjeder og kunnskapsnettverk

Bedriftene inngår i verdikjeder til leverandører og kunder som sier noe om deres bedriftseksterne koplinger og relasjoner som de i større eller mindre grad er avhengige av og påvirkes av.

Alle sjømatbedriftene har til felles at de er avhengige av råvareleveranser fra nærområdet, gode transport- og distribusjonsforhold ut av området og langsiktige avtaler internasjonalt og/eller nasjonalt med større kunder med god betalingsevne. Utover dette er bedriftene ganske ulike med hensyn til de enkelte verdikjedenes funksjonelle egenskaper og geografiske rekkevidder.

Den største sjømatbedriften er basert på leveranser av settefisk og oppdrettfisk fra egne anlegg flere steder i Nord-Troms. Kort tid etter slakting, prosessering og nedkjøling ved anlegget i Skjervøy, transporteres fisken på trailer til Helsinki og flys derfra videre ut til de krevende storkundene i den japanske susjemarkedet m.m.. Fisken er ute på markedet dagen etter slaktingen. Samlet kan dette betegnes som en regionalt forankret verdikjede med globale koplinger, og som høye krav til effektivitet, kvalitet og sikkerhet i alle ledd (råvare, produksjon, levering). Noe av den sammenstrukturen gjelder for den andre noe mindre oppdrettsbedriften i Skjervøy kommune, selv markedet for den i større grad er industrielle kunder i Norge og Europa. De andre sjømatbedriftene i kommunen er basert på ulike typer av lokale leveranser av marine ressurser som høstes i området, før den bearbeides lett (saltfisk, isa filet etc) og uttransport for salg til videreforedlingsbedrifter (klippfisk) eller direkte til slutt kunder (restauranter, handel etc.) i Norge.

De fem sjømatbedriftene i kommunen opererer innenfor hver sine egne verdikjeder og markedsnisjer, og har slik sett få lokale økonomiske transaksjoner seg i mellom. Bedriftene inngår også i ulike kunnskapsnettverk som har betydning for oppgradering og forbedringer. Disse kunnskapsnettverkene er imidlertid særlig forankret til bedriftenes spesifikke verdikjeder der ulike aktører (dvs. kunder, leverandører, teknologiprodusenter) er viktige informasjonskilder og samarbeidspartnere for lokal oppgradering. En av bedriftene har samtidig fordeler av kunnskapsressurser og informasjonstilgang ved å være en del av et større selskap.

Lokale transaksjoner og nettverk i næringslivet

Selv om de større bedriftene i Skjervøy i økende grad er blitt integrert i regionale, nasjonale og globale nettverk av ulike typer, er det fortsatt bedrifter og bransjer der lokale transaksjoner og nettverk er viktige.

Fiskeflåten i Skjervøy kommune består i dag nesten bare av en kystflåte som primært opererer i den nære kystregionen og også leverer til lokale bedrifter. Noen unntaket forekommer i dette mønsteret særlig vinterstid under Lofotfisket, og til dels under vårtorskefisket i Finnmark. Vårtorskefisket foregår også utenfor Arnøya, og der deler av de lokale leveransene til mottak kommer fra fremmedflåte som holder til i sesongen her.

De landbaserte sjømatbedriftene er i stor grad basert på leveranser fra råvarekilder og primærprodusenter i Skjervøy kommune og regionalt nærrområde. I tillegg har de betydelig innkjøp av varer og tjenester fra andre lokale bedrifter innenfor ulike typer av bransjer (forretningsmessige tjenesteyting, handel og annen service m.m.). Det er samtidig lite økonomiske transaksjoner mellom de lokale sjømatbedriftene, dvs. slike transaksjoner går mest langs bedriftenes verdikjeder som er forankret til sine ulike råvareprodusenter, produkttyper og markeder. På den annen side har enkelte av sjømatbedriftene uformelle nettverk som stundom brukes til informasjonsutveksling og arbeid for å styrke fellesinteresser ovenfor lokale og regionale myndigheter.

Innenfor privat tjenesteyting rettet mot lokal/regionalmarkedet er det imidlertid en del økonomiske transaksjoner men også uformelle nettverk hvor informasjon og kunnskap utveksles og deles. Innenfor handels- og håndverksnæringen har dette også bidratt til etableringen av formelt samarbeid (se omtale av foreningen Varehuset) og et mer aktivt lokalt utviklingsarbeid for å styrke handelsnæringen og attraktiviteten til tettstedet Skjervøy.

Innenfor reiselivsnæringen er det utviklet enkelte uformelle nettverk og samarbeid mellom enkelte små grupper av bedrifter, men dette er av et forholdsvis av beskjedent omfang.

5.2.5 Næringsforeninger og fellesarenaer

Skjervøy Fiskarlag er det eldste næringslaget i kommunen og fortsatt en viktig forening for fiskerne og fiskebåteierne i kommunen. Laget er ett av over femti lokallag i *Fiskarlaget Nord* (Troms-Finnmark) og som er tilsluttet Norges Fiskarlag. Skjervøy fiskarlag arbeider for å ivareta medlemmenes arbeids- og rammevilkår ovenfor andre brukerinteresser og myndigheter på ulike nivåer. Foruten å ivareta ordinære medlemsinteresser er foreningen en viktig arena og kanal for drøfting og utforming av innspill til myndigheter i spørsmål om ressursutnyttelse, reguleringer og kystsonoplanlegging m.m. Selv om medlemstallet har vært nedadgående og aktivitetsnivået noe labert de siste årene er Skjervøy Fiskarlag en viktig næringsforening i kommunen.

Skjervøy rekefiskarlag (etabl.1963) ble etablert som en spesialforening for å fremme de lokale rekefiskernes vilkår og delta i debatten om blant annet fisket i fjordene.

Skjervøy Næringsforening er den lokale næringsforening som er åpen for alle bedrifter og næringer i kommunen. Dette har gitt en medlemsmasse av ulike bedrifter og bransjer med ganske forskjellige behov og utfordringer. Foreningen er en arena for drøfting av næringspolitiske spørsmål og strategier, samt nettverksutvikling. Aktivitetsnivået har variert mye, og har de senere årene vært noe labert på lokalnivået. Forening har imidlertid engasjert seg i *Nord-Troms Næringsforum* (etabl.2007) som er et samarbeid med de andre lokalforeningene i regionen (Storfjord, Lyngen, Nordreisa, Kvænangen, Kåfjord). Sekretariat ligger i Halti Næringshage i Nordreisa kommune. Denne foreningen arbeider med næringspolitiske spørsmål på tvers av næringer og kommuner i regionen, og er også høringsinstans og initiativtaker ovenfor Nord-Troms regionråd. Nord-Troms Næringsforum har også utarbeidet en *Strategisk næringsplan for Nord-Troms (2009-2011)*. Planen skisserer strategier for (1) økt samarbeid internt i Nord-Troms og eksternt mot Tromsøregionen, (2) videreutvikle næringsområder med potensial for vekst og nyskaping, og (3) profilere og markedsføre Nord-Troms, dens fortrinn og mangfold av muligheter for næringsaktivitet (s.6-Strategisk Næringsplan for Nord-Troms 2009-11) . Flere satsingsområder skisseres her innenfor Natur - og kulturbasert opplevelse og reiseliv, primærnæringer, kommunikasjon, kompetanse og ungdom.

Foreningen Varehuset er en lokalforening av butikker og handelsbedrifter i Skjervøy. Kommunen er også med i foreningen og har ellers med seg avisa Framtid i Nord som skal være en god støtte-spiller. Foreningen er en avskalling fra Skjervøy Næringsforening etter at en del medlemmer og eiere av handelsbedrifter brøt ut og stiftet sin egen forening. Bakgrunnen var at man mente fellesforeningen ikke fungerte godt nok i forhold til å sikre deres interesser og behov. Tanken med foreningen for handelsnæringa var å utvikle en arena for å utvikle ”kjøreregler” for bedriftene i bransjen (eks.åpningstider), drøfte fellesinteresser og drive interessearbeid for å styrke handelsnæring og lokalsamfunnets attraktivitet. Som et ledd i dette har foreningen sponset og vært aktivt med i arbeidet med gjennomføringen av markeds- og festivaldager som ”Skjervøydagan” og ”Vinterfesivalen”. Foreningen Varehuset har de siste årene spilt en viktig rolle i arbeidet med utvikle Skjervøy tettsted som et mer attraktivt handels- og opplevelsested både for bofaste og besøkende.

Skjervøy Reiselivsforening er en forening som ble etablert av enkelte i næringen for noen år siden, og hvor man etablerte en turistinformasjon. Kommunen var også med i foreningen, men i forbindelse med et reisemålutviklingsprosjekt hvor kommunen ønsket å ”overta” styringen med turistinformasjonen, oppsto det samarbeidsproblemer med nøkkelaktører i næringen. Per i dag er det ingen felles reiselivsforening for alle reiselivs- og opplevelsesbedriftene i Skjervøy kommune.

5.2.6 Statlige og lokale myndigheters involvering i næringsutviklingen

I Skjervøy kommune har offentlig myndigheter vært sterkere direkte involvert i næringsutviklingen enn i mange andre småsamfunn på kysten.

Historisk var framveksten av lokal frossenfiskindustri og trålselskap i Skjervøy basert på store statlige investeringer i perioden 1950-80 årene i FINOTRO-selskapet (se tidligere omtale). Etter nedlegging og statlig tilbaketrekning på 1990-tallet, har ikke staten involvert seg direkte i lokal næringsutvikling i Skjervøy.

Kommunen var også tidlig med investeringer i eierandeler i det lokale trålselskapet og ellers i oppbyggingen av fiskarheimen (i dag det private Maritim Skjervøy hotell). Skjervøy kommune var også involvert på eiersiden av Skjervøy fiskeindustri, og er per i dag innen på eiersiden til logistikkhavna. Via Skjervøy Fiskeriutviklingen har kommunen også gitt økonomisk støtte til Årvikbruket Eiendom og sikret videreføring av fiskebruket på Årviksand. Kommunen har også gitt betydelig bidrag til Industriparken og –hallen i Skjervøy.

Utover eierskap, lån og tilskudd til ulike typer fiskeri- og verkstedsrelaterte virksomheter og infrastrukturer, har kommunens ledelse også vært svært aktive i arbeidet med å få ny sjømatvirksomhet til kommunen i forbindelse med de store nedleggingen man har hatt først innen frossenfisk- og verkstedsindustriene, så den store rekeindustrien (se tidligere omtale). Skjervøys ordfører og administrasjon var svært aktive i markedsføring og forhandlinger for å Lerøy Aurora til å kjøpe rekefabrikken og etablere sitt store nye prosesseringsanlegg for Nord-Troms nettopp i Skjervøy.

I forhold til andre næringer (handel, reiseliv) har kommunen også gitt noe økonomiske støtte og drevet litt utviklings- og prosjektarbeid sammen med aktører i næringene. Innenfor handelsnæringen synes det som noe av dette har bidratt til å styrke samhandlingen, nyskapingen og noe flere arbeidsplasser. Innenfor reiselivsnæringene gir våre informanter en langt mer blandet og oftere kritisk tilbakemelding om hvor vellykket kommunens engasjement og støtte egentlig har vært, og til dels n osom har med økonomiske støtte.

5.3 Rammebetingelser og endringer

Sentrale deler av næringslivet og næringsutviklingen i Skjervøy påvirkes av politiske og økonomiske rammevilkår på ulike nivå. I det følgende omtales noen viktige politikkområder og nivåer.

Internasjonale forhold

Sentrale deler av næringslivet i Skjervøy er sterkt påvirket av internasjonale konjunkturer og markeder.

Sjømatnæringenes lønnsomhet og utvikling påvirkes sterkt av pris- og etterspørselsutviklingen i internasjonale forbrukermarkeder, samt produksjonsutviklingen i store konkurrentland. De siste årene har etterspørselen og prisen på oppdrettslaks vært svært god blant annet på grunn av produksjonsvikt hos et par viktige konkurrentland. Derimot har prisutviklingen på saltfisk og frossenfisk (halvfabrikata og ferdigvare) vært mye svakere og bidratt til svekket lønnsomhet i denne delen av fiskeindustrien. Reiselivsnæringen er utsatt for betydelig svingninger i det internasjonale turistmarkedet. Når det gjelder den maritime industrien utgjøres den av omstilte deler av den tidligere verkstedsindustrien, og operer nå i større grad mot utbyggingsoppdrag i olje/gassektoren i nordområdet. Tilgangen på oppdrag påvirkes her av leverandørkonkurransen og investeringsvolumet på sokkelen og tilhørende forsyningsbaser særlig i Nord-Norge. Finanskrisen (2008-09) ga bare begrensede og kortvarige negative effekter for de marine og maritime næringene i Skjervøy. Virkningene var litt større i deler av reiselivet, men dette er en liten næring i kommunen.

Økt internasjonal integrasjon gjennom EØS-avtalen og en høy ledighet innenfor EU-området har over flere år bidratt til en økt

arbeidsinnvandring til deler av Kyst-Norge også til Skjervøy. Arbeidsinnvandrerne til Skjervøy har de siste 6-7 årene særlig kommet fra Øst-Europa, og tatt seg arbeid i saltfiskindustrien og oppdrettsindustrien.

Nasjonal politikk

Makroøkonomisk politikk påvirker den internasjonale konkurranseevnen til deler av næringslivet i Skjervøy. *Finans- og pengepolitikken* innvirker på renter og kronekurs, og dermed på kostnader og priser på varer og tjenester som eksporteres. Høyt rentenivå eller sterk kronekurs kan svekke konkurranseevnen til marin og maritim industri. De senere årene har imidlertid ikke dette vært et stort problem. Statlige myndigheter har ellers søkt å dempe negative effekter nasjonalt av internasjonale kriser. Under finanskrisen bidro statlige finanspolitiske redningspakker og ekstra eksportgarantiordning til å begrense de negative effektene for eksportnæringene. Ellers er *skatte- og avgiftspolitikken* betydningsfull fordi den påvirker bedriftenes lønnsomhet og overskudd. Formueskatten vil kunne redusere bedriftenes egenkapitalbase. For små familiebedrifter vil imidlertid i større grad arveavgiften og (kommunal) eiendomsskatt på bedriften i større grad kunne gå utover nye investeringer og muligheter for å videreføring ved generasjonsskifte. I Skjervøy er det imidlertid samtidig viktige skatte- og avgiftslettelser (ingen arbeidsgiveravgift m.m.) for bedrifter som følge av Tiltakssonens ordninger, som er en del av distriktpolitikken (se omtale kapittel 7).

Den nasjonale *næringspolitikken* har på enkelte felt hatt stor betydning for utviklingen i Skjervøy. De tiårene etter krigen hadde Norge en aktiv industripolitikk der staten involverte seg direkte i industrireising og -utvikling i distrikts-Norge. Mye av frossenfiskindustriens vekst og utvikling i Skjervøy var en direkte følge av statlige investeringer og eierskap fra 1950-tallet til 1980-årene. Staten trakk seg helt ut av fiskeindustrien i Skjervøy på slutten av 1980-tallet. Kommunen ble også tidlig i denne perioden involvert gjennom eierpost i det lokale trålerselskapet, og senere i fiskebedrift og selskapet Skjervøy Fiskeriutvikling.

Utviklingen i *fiskeripolitikken* de siste 20 årene har også hatt store implikasjoner for fiskerinæringens utvikling i Skjervøy i samme periode. Adgangsreguleringen med innføring av kvoter tidlig på 1990-tallet, og senere omsettelige kvoter og strukturtiltak i flåten,

har forsterket reduksjonen av fiskere og båter særlig i Nord-Norge med sin høye andel kystfiskere (Eikeland 2005). I 2003-2004 ble også enkelte begrensninger som lå i deltakerloven og leveringsplikten endret til tilbudsplikt og slik sett liberalisert til fordel for foretak og til ulempe for lokalsamfunn. Fiskeridepartementet har også i økt grad godtatt at trålerkvoter med industri- og leveringsplikt til bestemte anlegg og kystsamfunn frikoples fra denne bindingen. Begge endringene i fiskeripolitikken med omsettelige kvoter og svekkelse av leveringsplikten har rammet kystflåten, tårlerflåten og fiskeindustrien i Skjervøy ganske hardt det siste 10-15 -årene. Dette er hovedfaktorene bak økt avgang, svekket rekruttering og redusert sysselsetting i fisket og relatert foredling (filet, saltfisk) i Skjervøy i perioden.

Gjennom *oppdretts- og havbrukspolitikken* styres tildelingen av konsesjoner, krav til produksjonen⁴⁸, biomasse per oppdretts-lokalitet, lokaliteter per konsesjon, avstandskrav, brakklegging etc. Etter forvaltningsreformen er forvaltningen av fordelingen av konsesjoner innenfor fylkene overført til fylkeskommunene. Konsesjonene er Eiermessig og geografisk spredt fordelt på mye av Kyst-Norge av distriktpolitiske hensyn. Over tid har det imidlertid blitt større og færre selskaper, og samtidig en sterk reduksjon i antallet lakseslakterier (Arealutvalget 2011). Det er etablert spesielle nasjonale eierbegrensninger i næringen som sier at ikke noe selskap skal kontrollere mer enn 25 prosent av Norges oppdrettsfisk-produksjon. I en nylig klagesak har EFTAs overvåkingsorgan uttalt at disse begrensningene er i strid med EØS-avtalens regler om fri etableringsrett. Departementet forsvarer reglene i et tilsvarende svar til ESA høsten 2012, hvor saken fortsatt ligger til sluttbehandling. Utfallet er fortsatt usikkert, men om eierbegrensningene oppheves vil det gi økt eierkonsentrasjon i norsk oppdrettsnæring i årene som kommer og dermed svekket lokal eierkontroll med næringen mange steder.

Gjennom den nasjonale politikken ble det åpnet muligheter for lokale aktører også i Skjervøy til å satse i oppdrettsnæringen fra tidlig på 1980-tallet (dvs. Arnøy Laks 1984). Siden har næringen

⁴⁸ Tildeling av tillatelse for oppdrett og drift av anlegg er gitt i Forskrift om tillatelse til akvakultur av laks, ørret og regnbueørret (laksetildelingsforskriften) og Forskrift om drift av akvakulturanlegg (akvakulturdriftforskriften), som begge er hjemlet i Lov om akvakultur.

utviklet seg kraftig i kommunen og særlig det siste tiåret med flere konsesjoner og for få år disen med etableringen i av Lerøy Auroras hoved-slakteri i Nord-Troms til Skjervøy tettsted. Så langt har derfor oppdretts- og havbrukspolitikken vært en viktig forutsetning for utviklingen av denne nye store sjømatnæringen også i Skjervøy. Slik sett har den nasjonale fiskeripolitikken og havbrukspolitikken bidratt til både nedgangs- og vekstprosesser innenfor ulike deler av sjømatnæringen i Skjervøy de siste 10-15 årene.

Næringsutviklingen i Skjervøy påvirkes også i noen grad av annen type sektorpolitikk. Dette gjelder den nasjonale *olje/gasspolitikken* som påvirker utbyggings- og aktivitetsnivået i Nord-Norge, herunder anleggsutbygging og forsyningstjenester. Dette har vært et vekstmarked for enkelte rester av verkstedsindustrien i Skjervøy.

Innenfor den nasjonale *innovasjonspolitikken* gis økonomisk støtte for å stimulere kompetanseutvikling og innovasjon innen ulike næringer og næringsklynger nasjonalt og regionalt. Det er ikke bragt på rene i dette prosjektet hvilket støtteomfang den typen virkemidler har hatt Skjervøy kommune bortsett fra at flere av industribedriftene i kommunesenteret har fått lån og tilskudd opp gjennom tidene fra Distriktenes utbyggingsfond (DU) og senere Innovasjon Norge (IN) til investeringer.

Den *statlige distriktpolitikken* omfatter eksplisitt politikk og virkemidler innrettet mot å stimulere nærings- og befolkningsutviklingen i distriktene. Den kraftigste virkemiddelet er differensiert arbeidsgiveravgift, som er lik null avgift for bedrifter t i Skjervøy (14,5% utenfor distriktpolitisk virkeområde). I tillegg består distriktpolitikken av bedriftsretta virkemidler, og der bedrifter i Skjervøy kan få både investeringstilskudd⁴⁹ og gunstige lån etter søknad til Innovasjon Norge. Utover dette kan naturlig bedriftene i Skjervøy også bruke innovasjons- og utviklings-tjenester i regi av SIVA og fylkeskommunen. Støtte til nyetableringer gis både gjennom Innovasjon Norge og kommunale næringsfond.

Utover disse politikkområdene som eksplisitt er rettet mot eller påvirker næringslivet direkte, er det også andre politikkområder

⁴⁹ Skjervøy ligger i Sone IV som gir mulighet for de største tilskuddene og beste lånebetingelsene for bedrifter innenfor det distriktpolitiske virkeområdet.

som er viktig for næringslivets rammevilkår. Dette gjelder i særlig grad velferdspolitikken, som har direkte implikasjoner for rekruttering av arbeidskraft og kompetanse til lokalt næringsliv. Uten en nasjonal velferdspolitik med en distriktpolitisk profil ville næringslivet i Skjervøy hatt svakere utviklingsmuligheter.

Lokal og regional politikk

Den *regionale utviklingspolitikken* forvaltes av fylkeskommunen som planlegger, virkemiddel- og utviklingsaktør. Politikken er nedfelt i fylkesplanen, som er utviklet i en prosess med bred medvirkning fra næringsliv, regional stat (IN/SIVA etc.), kommuner og frivillig sektor. Planen er en veiviser for samfunnsutviklingen i fylket. Det er først og fremst gjennom det regionale utviklingsplaner og partnerskapet, samt videregående skoler og infrastruktur, at fylkeskommunene har noe innflytelse rammevilkårene for næringsutviklingen. Fylkeskommunale beslutninger om å sentralisere videregående utdanningstilbud innenfor marine fag er noe som næringslivet i Skjervøy mener vil kunne svekke det lokale rekrutteringsgrunnlaget for dem.

Den *kommunale politikken* har også hatt noe betydning for deler av næringsutvikling i Skjervøy. Kommunen har i samarbeid med aktørene i næringslivet utarbeidet en strategisk næringsplan som mest trekker opp noen mulige innsats- og samarbeidsområder. Kommunen har gjennom omstillingsprosjekter støttet nyskaping og stedsutvikling med relevans for deler av næringslivet. Med basis i inntektene fra utsalget av trålerkonsensjonene etablerte kommunen selskapet Skjervøy Fiskeriutvikling. Denne forvalter støttemidler til ulike støtte- og stimulerings tiltak for fiskeri-næringen i kommunen (se nærmere omtale i kapittel 6).

5.4 Oppsummering

Skjervøys næringsmiljø er først og fremst spesialisert innenfor sjømatnæringene, men har et ganske variert næringsmiljø i forhold til befolkningsgrunnlaget. Det har vært betydelig næringstrukturelle endringer det siste tiåret. Den tradisjonelle reke- og fiskeindustrien er utradert, og antallet yrkesaktive fiskere er kraftig redusert. En samtidig vekst innenfor oppdrettsnæringen og relatert industri har imidlertid kompensert for en betydelig del av nedgangen i antall arbeidsplasser som man har hatt i den tradisjonelle

sjømatnæringen. Den lokale verkstedsindustrien er i samme periode blitt utradert, men kjernevirksomhet er videreført mot nye markeder også utenfor kommunen. En betydelig vekst innenfor forretningsmessig tjenesteyting har også vært viktig de senere årene, og bidratt med en del nye arbeidsplasser i privat sektor. Utviklingen innenfor handels- og reiselivsnæringene har vært svak. Uten veksten innenfor oppdrettsektor og forretningsmessig tjenesteyting ville derfor effektene av industrinedleggingene og reduksjonen innenfor fisket vært langt mer dramatisk i Skjervøy enn de har blitt.

Samlet har privat sektor hatt en betydelig reduksjon i antall arbeidsplasser det siste ti årene (-10%), som er omtrent som nivået på landsbasis (-8%) for denne kommunetypen. Nedgangen i Skjervøy har imidlertid vært klart mindre enn for små kystkommuner i Nord-Norge (-17%) blant annet fordi Skjervøy i større grad har klart å kompensere nedgangen i tradisjonell sjømatnæring og verkstedsindustri med høyere tilvekst innenfor enkelte nye næringer (oppdrett, forretningsmessig tjenesteyting) foruten bygg og anlegg.

6 Kommunal virksomhet

I Skjervøy har ulike typer offentlig politikk og virksomhet betydning for nærings- og samfunnsutviklingen. Kommunen er her særlig viktig som en allsidig institusjon og aktør med ulike funksjoner knyttet til politisk-administrativ styring, produksjon av velferdstjenester, areal- og samfunnsplanlegging, tilrettelegging for næringsutvikling m.m. Når det gjelder fylkeskommunens rolle er den først og fremst knyttet til den lokale videregående skole, kommunikasjoner samt utviklings- og omstillingstøtte til prosjekter i kommunen. Statlig og nasjonal politikk har naturlig nok stor betydning for kommunal virksomhet og utvikling (inntekts-systemet, velferdspolitiske reformer, tiltakssonen etc.). I det følgende beskrives først og fremst sentrale egenskaper ved den kommunale virksomheten og enkelte rammebetingelser for denne i Skjervøy de senere årene⁵⁰. I neste kapittel omtales kort tiltakssonens virkemidler som er en del av den nasjonale distriktpolitikken.

6.1 Politisk utvikling og sammensetning

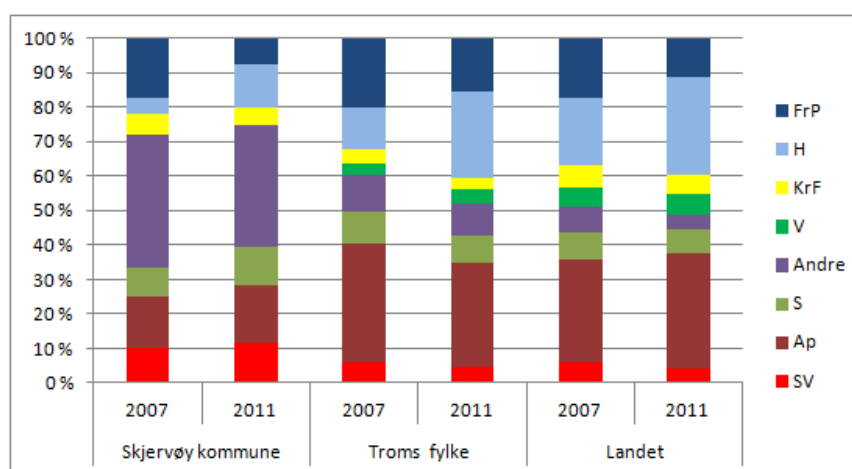
Kommunestyret er kommunens øverste politisk organ. Her fattes viktige beslutninger og vedtak om budsjettet og prioriteringer innenfor velferdspolitikk, areal- og utbyggingsplaner, trivsels- og utviklingstiltak i lokalsamfunn og næringsliv. Dette har med andre ord vesentlig betydning for samfunnsutviklingen samlet. Kommunestyrets politiske sammensetning uttrykker generelt en viktig føring og betingelse for en del av de lokalpolitiske prioriteringene som er gjort og gjøres. I Skjervøy har det samtidig

⁵⁰Basert på offentlige dokumenter, statistikk (SSBs kommunestatistikk, Kostra og bedrifts- og foretaksregister) og intervjuer (med ordfører, varaordfører, rådmann, plan- og næringskonsulent, kulturleder og teknisk sjef september 2011 og juni 2012).

vært tradisjon for at ordfører og rådmann har hatt viktige roller som utviklingsaktører og ”ambassadører” for kommunen.

En egenskap ved kommunestyret og den politiske makten i Skjervøy har vært Kystpartiets sterke posisjon over mange år. Den er fortsatt det klart største partiet (35 prosent, 2011-15) (se figur under). Partiet hadde ordføreren i forrige periode og har det fortsatt i inneværende periode. Deretter følger Arbeiderpartiet (17%), Høyre (13%), SV (12%) og Senterpartiet (11%) før småpartier som FrP (8%) og KrF (5%). Ved siste valg gikk Høyre, Arbeiderpartiet og SV klart fram, mens FrP ble kraftig redusert. Kystpartiet gikk bare litt tilbake.

Figur 6.1 Partipolitisk fordeling ved kommunevalgene i 2007 og 2011.

Datakilde:SSB⁵¹

Kystpartiets sterke posisjon i Skjervøy står i kontrast til partiets beskjedne størrelse på fylkesnivå der Arbeiderpartiet, foruten Høyre og Fremskrittspartiet, er klart større. Kystpartiet i Skjervøy har hatt stor oppslutning både i kommunesenteret og flere av småplassene på øyene forøvrig.

Kystpartiet i Skjervøy utviklet seg til det største partiet for drøye ti år siden etter at den tidligere populære ordføreren Sigmund Waage, den gang KrF-medlem, brøt ut av partiet og gikk over til Kystpartiet. Bakgrunnen var Regjeringen Bondevik sin dårlige

⁵¹ I Skjervøy har oppslutningen ved kommunevalg ligget høyere enn i fylket og på landbasis med hhv. 66%,59% og 62% (SSB-kommunedata 2007).

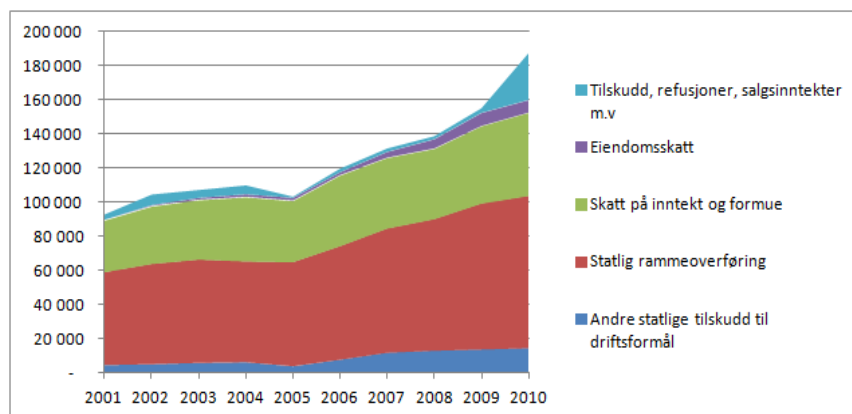
fiskeri- og distriktspolitikk (iflg. Waage pers.med.2011). Bruddet fikk stort oppslag i nasjonale medier. Bedre politiske og økonomiske vilkår for små kystsamfunn i distriktene står sentralt i Kystpartiets program. Waages fikk stor lokal støtte og oppslutning om Kystpartiet i Skjervøy, hvor av en god del var velgere som tidligere hadde stemt KrF men også andre partier. Kystpartiet har siden vært det klart største partiet i Skjervøy kommune.

Skjervøy kommunestyret har en svært skjev kjønnsfordeling med en lav andel kvinner (bare 21% i inneværende periode)⁵². Dette kan ha med et kjønnsdelt arbeidsmarked og familieliv å gjøre. Den skjeve representasjonen kan være en utfordring for maktfordeling og kommunens rolle som samfunnsutvikler.

6.2 Kommuneøkonomien

Skjervøy kommunes hovedinntekter har vært statlige rammeoverføringer og lokal inntektsskatt (se figur under). Etter 2005 har det vært en klar økning i statlige rammeoverføringer⁵³. Mindre poster som statlig øremerkede tilskudd og kommunal eiendomsskatt har også økt betydelig prosentvert. Skjervøy innførte kommunal eiendomsskatt i 2002, og har i dag et forholdsvis lite inntektsbidrag fra denne til kommunen.

⁵² Andel kvinner i kommunestyret var hhv. 26%, 38 % og 38 % i hhv. Skjervøy kommune, Troms fylke og landet (SSB- Kommunedata 2007). I siste periode (2011-15) består kommunestyrets 19 representanter bare av 4 kvinner (21%) ! Formannskapetets 7 representanter har 3 kvinner (etter loven). (Iflg.varaordfører).
⁵³Tidspunktet for starten og den videre sterke økningen er nærliggende å bl.a. knytte til nasjonale velferdsreformer og økte inntektsoverføringer under Stoltenberg II-regjeringen.

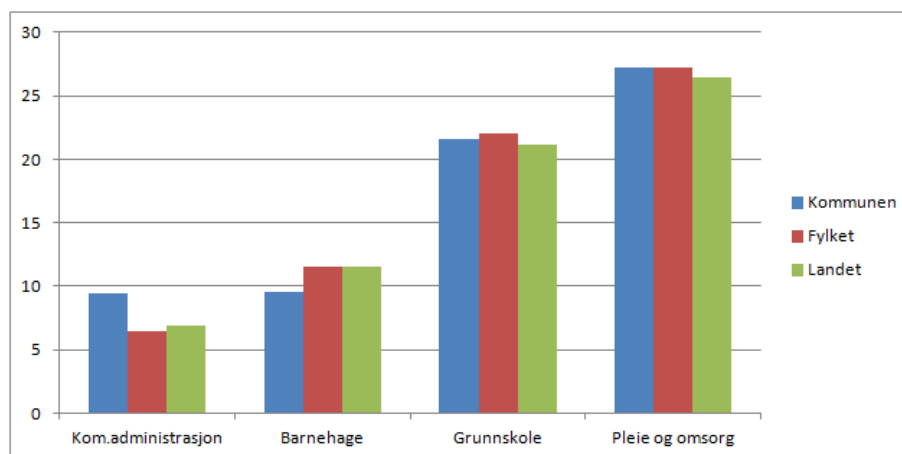
Figur 6.2 *Kommunale inntekter (løpende 1000kr) i Skjervøy 2001-2010*

Datakilde:SSB, Kostra

De kommunale *bruttoutgiftene* fordelt på virksomhetsområder viser at helse/sosial samt grunnskole er de store områdene i Skjervøy kommune, som for alle kommuner i fylket og på landsbasis (se figur under). Administrative kostnader ligger relativt sett noe høyere i Skjervøy enn gjennomsnittet i fylket og på landsbasis. En relativt sett noe høyere andel til administrasjons-kostnader⁵⁴ i små distriktskommuner enn ellers er vanlig, og skyldes ofte ekstra kostnader knyttet til bosettingsmønsteret, reisetid og kommunikasjoner etc.

⁵⁴Her inngår kostnader til sentraladministrasjon, politisk virksomhet og andre fellesinvesteringer. KOSTRA-tall for administrasjonskostnader skal man imidlertid generelt være litt forsiktig å sammenlikne fordi kommuner ofte opererer med ulike praksis for regnskapsføring av enkelte felleskostnader mellom hhv. administrasjon og sektor/etat.

Figur 6.3 *Kommunale bruttoutgifter fordelt (%) på virksomhetsområder – Lurøy kommune 2009*

(Datakilde:SSB-Kostra).

Netto driftsresultat⁵⁵ regnes som den viktigste indikatoren på sunn kommuneøkonomi. Skjervøy kommunen har i perioden 2000-10 samlet et negativt driftsresultat som følge av seks år med negative resultater som samlet sett er større enn de fire årene med positivt resultat (se tabell under). Videre har kommunen pådratt seg en

Tabell 6.1 *Nettodriftsresultat og lånegjeld i Skjervøy kommune 2001-2010*

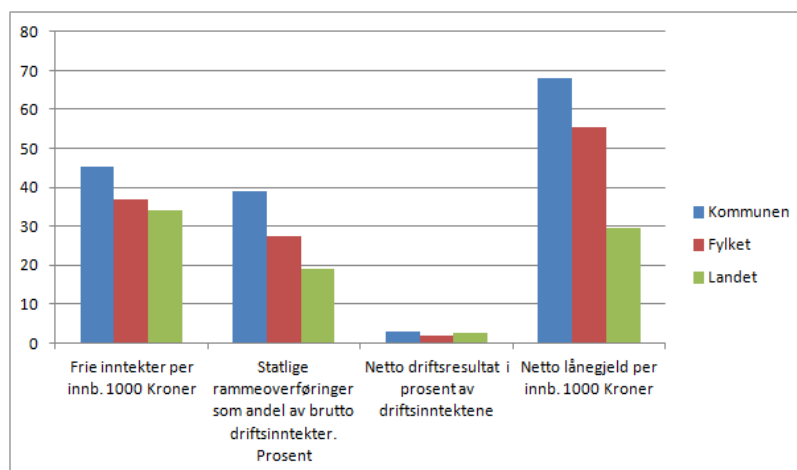
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Netto-driftsresultat i % av driftsinntektene	-0,7	0,3	-3,2	-0,2	1,9	0,3	-0,7	-1,7	2,9	-1,7
Netto lånegjeld per innbygger (1000kr)	.	.	42,1	44,4	56,7	60,0	61,6	63,4	67,9	71,8

(Datakilde:SSB-Kostra)

⁵⁵Netto driftsresultat er et *sentralt overskuddsbegrep* i kommunesektoren. Teknisk beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi opererer med netto driftsresultat som hovedindikator på økonomisk balanse. Utvalget anbefaler at driftsresultatet over tid bør ligge på 3 prosent. Det vil sikre at kommuner og fylkeskommuner kan opprettholde sin formue ved å sette av tilstrekkelige midler til framtidige investeringer. Netto driftsresultat beregnes som driftsinntekter fratrukket driftsutgifter, renter og avdrag, og angis ofte i prosent av driftsinntektene. Driftsinntektene er summen av skatteinntekter, statlige rammetilskudd, øremerkede tilskudd, refusjoner og overføringer i forbindelse med løpende drift, samt salgs- og leieinntekter.

økende lånegjeld i perioden og de siste årene nådd et betydelig høyere nivå (ca 68.000 kr./innb) enn gjennomsnittet for kommuner i Troms (55.000 kr./innb.) og på landsbasis (29.600 kr./innb.).(se figur under).

Figur 6.4 Nøkeltall for Skjervøys kommuneøkonomi 2009..

(Datakilde:SSB:Kostra).

Hovedbildet av Skjervøys kommuneøkonomi (2009) er altså både høyere andel frie inntekter, større avhengighet av statlige rammeoverføringer og høyere gjeldsbelastning enn gjennomsnittet i fylket og på landsbasis. Skjervøy er også en av landets 57 kommuner (2012) som har blitt innlemmet i Register om betinget godkjenning og kontroll (ROBEK)⁵⁶ med hjemmel i kommuneloven. Dette innebærer at fylkesmannen i Troms skal lovlighetskontrollere og godkjenne Skjervøy kommunestyrets budsjettvedtak. Skjervøy har vært på ROBEK-lista i flere år. For svak økonomistyring er som oftest ett element når kommuner havner på denne lista. Noe av grunnlaget for situasjonen i Skjervøy er de økte drifts- og gjeldskostnadene som følge av⁵⁷:

- utbyggingen av helse- og omsorgstjenestene
- byggingen av en ny stor helse- og aldersinstitusjon

⁵⁶Kommuner oppføres i registeret om de har vedtatt årsbudsjetter med underbalanse, økonomiplaner med underbalanse, regnskap med underskudd eller merforbruk som skal fordeles utover det påfølgende budsjettår (KRD).

⁵⁷Rådmann og ordfører pers. med. 2011.

- en desentralisert skolestruktur med fallende elevtall på flere av småskolene.

Store investeringer, høy gjeldsbelastning og økte driftskostnader har samlet bidratt til trangere kommuneøkonomi og begrenset handlingsrom for kommunale myndigheter de senere årene. Kommuneøkonomien og prognoser for elevkull har også ført til reduksjoner og nedlegging av kommunale skoler på Arnøy foruten kutt i kultur- og ungdomstiltak.

6.3 Velferdstjenester

Det har vært en svært sterk vekst innenfor velferdssektoren i Skjervøy det siste tiåret (+37% 2000-11, se tabell 4.1 foran). Vekstraten har ligget betydelig høyere enn gjennomsnittet for små kystkommuner i Nord-Norge og på landsbasis. Særlig sterk har veksten i Skjervøy vært innenfor helse- og sosialsektoren (+80%, dvs. 136 arbeidsplasser) og som også er over nivået for kystkommuner i Nord-Norge (+31%) og på landsbasis (+34%).

Velferdstjenestene omfatter i første rekke lovpålagte offentlige tjenester innen helse, omsorg og undervisning. Samlet har dette vært en vekstsektor målt i aktivitetsnivå og sysselsatte de senere årene, og da særlig innen helse og omsorg. Per 2011 fordeler de sysselsatte seg slik i hovedsektorene: sosialtjenestene med 158 sysselsatte, helsetjenestene med 132 sysselsatte og undervisning med 131 sysselsatte (grunn- og videregående skole).

En av hovedinstitusjonene er den forholdsvis nye *Skjervøy helse- og alderssenter* (etabl.2000) som består av sykestue, sykehjem og aldershjem. Her er 27 sykehjems plasser (akuttpasienter, rehabilitering, skjermet enhet for demente etc.), legekontor og vakttjenester, polikliniske tjenester samt kontor for hjemmesykepleien og tjenester til hjemmeboende brukere. Nye planer for utvidelse av senteret er utarbeidet. Senteret har drøye 60 ansatte. *Hjemmetjenestene* i kommunen har i tillegg 30 ansatte. Kommunen ligger for øvrig over landsgjennomsnittet for andelen over 80 år som enten bor på institusjon eller mottar hjemme-tjenester (se under).

Tabell 6.2 *Hjemmetjeneste- og institusjonsdekning for personer over 80 år i Skjervøy kommune*

	Skjervøy kommune	Troms fylke	Landet
Andel innb. 80 år og over som mottar hjemmetjenester. Prosent	40,3	40,3	37
Andel innb. 80 år og over som er beboere på institusjon. Prosent	17,8	17,8	14,3

(SSB- 2006-Kommunedata)

Barnehager: Barnehagedekningen i Skjervøy har vært god i mange år, og har ligget høyere enn landsgjennomsnittet. Det er fem barnehager (55 ansatte, 2010) i Skjervøy. To av disse er kommunale (Eidekroken, Vågan) og ligger i kommunesenteret, og tre er private barnehager hvorav en ligger i kommunesenteret (Ørneveien) og to på Arnøya (Arnøyhamn, Årviksand).

Tabell 6.3 *Barnehagedekningen i Skjervøy 2009.*

	Skjervøy	Troms	Landet
Barnehagedekning 1-2 år. Prosent	88	83	77
Barnehagedekning 3-5 år. Prosent	96	98	96

Datakilde:SSB-kommunedata

Barne- og ungdomskoler. I Skjervøy kommune finnes det tre ordinære barneskoler (62 ansatte), en kulturskole (6 ansatte) og en ungdomsskole (27 ansatte). Det er her samlet 90 ansatte i grunnskolen⁵⁸. Tre av skolene er lokalisert i Skjervøy tettsted (Skjervøy barneskole, Skjervøy kulturskole, Skjervøy ungdomsskole), og to på Arnøya (Arnøyhamn skole, Årviksand skole). Det har vært en nedgang i barnekullene på de fleste småplassene i kommunen de senere årene, og prognosene tyder på fortsatt nedgang. I 2011/12 besluttet også kommuneadministrasjonen å legge ned den minste skolen, som var Årvikssand skole (6 ansatte) på Arnøya. Skolen har imidlertid gjenoppstått som en privat Montessorrieskole etter et sterkt lokalt engasjement for det.

⁵⁸ Datakilde:BoF/SSB 2010.

Videregående skole. Den fylkeskommunale Skjervøy videregående skole (38 ansatte, 2011⁵⁹) ble etablert i 1975 som en filial under Nordreisa videregående skole. Skolen ble selvstendig fra 1977 og i 1990 stod nytt bygg ferdig. I 2011 ble Skjervøy videregående skole slått sammen med Nordreisa videregående skole (Storslett) til Nord-Troms videregående skole. Skjervøy er den minste videregående skolen i fylket, og rekrutterer de fleste elevene i nærområdet, men enkelte også fra fylket forøvrig. Skolen har fag innen studiespesialisering, idrett, helse/sosial, matfag/restaurant, akvakultur, fiske/fangst og naturbruk⁶⁰. Her finnes også fagskoletilbud innen næringsmiddelteknikk og kreftpleie. Skolen har mange samarbeidspartnere som brukes i prosjekt til fordypning og i andre sammenhenger. Det er utviklet et samarbeid med Tsjekkia og Frankrike over flere år.

Skolen på Skjervøy har fra starten hatt et studietilbud orientert mot de marine/maritime næringene, og hvor det har vært nært samarbeid med bedrifter og næringsliv om besøk, læring og tilpasset undervisning. Skolen har gitt utdanningstilbud som har lettet rekrutteringen av personer som har fått utdanning som er relevant for lokale nøkkelbedrifter. De senere årene har det imidlertid vært en økende utfordring med å rekruttere elever nok til de marine fagene. Bakgrunnen for det er sammensatt, men det føyer seg også inn i en generell trend når det gjelder ungdommers studievalg de senere årene. Skolens utdanningstilbud innen marine næringer og matfag har betydning for det lokale næringslivets evne til å rekruttere lokal ungdom. Om ungdommen i framtiden må dra til Tromsø for å få slik videregående utdanning vil det svekke det lokale rekrutteringsgrunnlaget fordi det er vanskeligere å rekruttere disse tilbake til lokalt næringsliv når de først har bodd noen tid i Tromsø.

Kulturtenester. Kommunen drifter kulturhuset og folkebiblioteket. Den gir støtte løpende driftsstøtte til den lokale kinovirksomheten.

⁵⁹Datakilde:BoF/SSB 2010 .

⁶⁰ I Nordreisa har de flere fag som studiespesialisering, idrett/langrenn, helse/sosial, elektro, bygg/anlegg, design/håndverk, teknikk/industriell produksjon, barne/ungdomsarbeid, IKT, elektrofag/kjøretøy.

6.4 Kommunale planer og utviklingsmidler

Kommunen skal utarbeide den overordna planen for utvikling av kommunesamfunnet og arealet.

Skjervøys *Kommuneplan 2007-2017 – Samfunnsdelen* beskriver sentrale utviklingstrekk i kommunen, nasjonale og fylkeskommunale styringssignaler, grunnleggende visjoner, kommunen som organisasjon, infrastruktur og planforutsetninger og andre planer som styrer kommunens utvikling. Til det siste hører arealbruksplaner og –strategier⁶¹, kystsoneforvaltning, boligsosial handlingsplan, økonomiplan og kommunedelplan for idrett og fysisk aktivitet. I kommuneplanen omtales fem satsingsområder (1) næringsliv og sysselsetting, (2) oppvekstvilkår, (3) livskvalitet og velferd (sentrums- og distriktsutvikling), (4) kommunen som organisasjon, og (5) infrastruktur. Dette er en samlet en bred plan med mange innsatsområder og mange mulig tiltak.

En kommunedelplan er Skjervøy kommunes *Strategiske næringsplan (2009-2011)* (SNP). Dette er ”en overgripende plan og et verktøy for hvordan kommunen i samarbeid med næringslivet skal møte fremtidige utfordringer innen næringsutvikling med felles mål og strategier. Planen gir bedrifter, næringslivsorganisasjoner, utdanningsinstitusjoner og andre klare signal om retningsvalg i næringspolitikk i Skjervøy kommune”.

Hovedmålsettingen for SNP er følgende: ”Skjervøy kommune skal styrke sin status som en ledende kyst og fiskerikommune i Nord-Norge gjennom et livskraftig nærings- og kulturliv”. Strategier for å nå målet er :

- 1) Sikre og tilføre kommunen fiskerettigheter/råstoff samt videreutvikle og foredle disse.
- 2) Videreutvikle Skjervøy som et Maritimt Senter med sterk fokusering på kystens muligheter og Skjervøys kvaliteter.
- 3) Varierte arbeidsplasser med høy kompetanse med vekt på ungdom, kvinner og tilbakeflyttere.
- 4) Styrke og utvikle Skjervøy som reiselivs- og kystkulturkommune.

⁶¹Arealplandelen er ikke ferdig, og med enkelte uavklarte spørsmål.

I arbeidet med utformingen av planen⁶² ble det avholdt arbeidsseminarer med deltagere fra næringsliv, politikk og kommuneadministrasjon. Etter seminarene ble det utarbeidet en "tiltaksbank" med en liste av foreslått tiltak og prioriterte oppgaver. Tiltaksbanken inngår som vedlegg til strategisk næringsplan. Næringsplanen skisserer særlige satsinger innenfor:

- Fiskeri/havbruk/maritim/offshore
- Handel/service/kultur
- Reiseliv
- Landbruk/reindrift
- Infrastruktur
- Rekruttering og kompetanse

Skjervøy kommune etablerte for en del år tilbake et *kommunalt nærings- og utviklingsfond*. Fondet fordeler om lag 1 mill.kr. per år til utviklingsprosjekter i kommunen etter søknad. Formålet med fondet er å bidra til "kompetanseheving, omstilling, nyetablering, innovasjon og nyskaping i kommunen" (iflg.veidledningen for fondet 2012). Følgende prosjekttypen prioriteres: utviklingsprosjekter, samarbeidsprosjekter og tiltak der målgruppene er kvinner og/eller ungdom. Utviklingsfondet kan støtte i form av tilskudd og låntil mange ulike tiltaksformer som nyetableringer, nærings- og stedsutvikling, rekrutteringstiltak for tilbakeflytting av ungdom, kompetanseheving, kvinnenettverk, opprettholdelse av utkant-butikker, utvikling av parker/friluftsområder etc. Det gis ikke støtte til nyetableringer som konkurrerer med etablert virksomhet på en 'uheldig måte', driftstøtte og gjeldsaneringer. Støttesatsene her er generelt små⁶³ og fordeles ganske spredt.

Omstillingsstatus (2006-2011). I en perioden etter nedleggingen av file- og verftsindustrien hadde Skjervøy omstillingsstatus. Dette innebar at kommunen hadde ca. 1 mill.kr. per år til disposisjon for

⁶² Styringsgruppa for arbeidet bestod av tidl.ordfører Roy Waage, rådmann Reidar Mæland, formannskapet v/Jørn Cato Angell, Bygdelagene på Arnøy v/ Pernille Jørgensen, Næringsforeningene v/ Arne-Roger Jørgensen og Geir Helgesen, Fiskarlagene v/ Arnulf Steffensen. Sekretærfunksjonen ble ivaretatt av prosjektlederen for Omstillings- og utviklingsprosjektet Silja Karlsen.

⁶³ Maksimalt støttebeløp er 75.000 kr til enkeltprosjekt og under 50% av prosjektkostnadene.

ulike omstillings- og utviklingsprosjekter (75% fylkeskommunale midler, resten kommunale midler) i en femårsperiode. Målet var å styrke næringsutviklingen og skape mer attraktive lokale samfunn. Flere prosjekter og tiltak ble iverksatt knyttet til strategisk næringsplan, maritim klyngeutvikling, samarbeid næringsliv og utdanningsinstitusjoner, kurs for arbeidsledige kvinner, reiselivs- og reisemålsutvikling, næringsarealer, infrastruktur, omdømme og rekruttering til kommunen m.m.. Ellers skal omstillingsprosjekter sammen med andre tilskudd og tjenester ha bidratt til enkelte nye arenaer for næringsliv, kommune og sivilsamfunn. De skal også ha bidratt til etableringer av enkelte nye små bedrifter innen tjenesteyting, og slik sett skapt enkelte arbeidsplasser og bedre lokalt tjenestetilbud (iflg.kommunens leder for omstillingsprosjektet).

Etter omstillingsprosjektet har kommunen søkt fylkeskommunens regionale utviklingsmidler (RUP) om støtte til utviklingsprosjektet: ”*Næring, Idrett og Kultur i Kystbyen Skjervøy*”. Det er søkt om 0,5 mill. kr. per år (2012-2015) fra RUP, og kommunen og lokalt næringsliv går inn med et tilsvarende beløp fordelt både med egeninnsats og kontantinnsats. Hensikten med prosjektet er ”å utvikle nye og etablerte arrangementer hvor kultur, idrett og næring går hånd i hånd, øke kompetansen på kultur/idrett som næring, medvirke til kommunale og regionale kulturproduksjoner med utgangspunkt i kystkultur, arbeide for utvikling av ”Kulturparken”, og markedsføring av severdigheter i Skjervøys historie og egenart.” (iflg.Skjervøy kommunes søknad til Troms fylkeskommune om RUP-midler 2012).

Skjervøy kommune etablerte for få år siden det heleid kommunale selskapet *Skjervøy Fiskeriutvikling AS* med basis i kompensasjonsmidler de fikk i forbindelse med at trål- og fiskeindustrielskapet Nergård AS⁶⁴ forlot Skjervøy og fikk lov (av Fiskeridepartementet

⁶⁴Nergårdkonsernet kjøpte i 2001 tidligere FINOTRO/ Skjervøy Fiskeindustri. Med var også 3 trålkonsesjoner i Skjervøy Havfiskeselskap der bedriften og kommunen hadde eierandeler. Trålerne hadde leveringsplikt til anlegget i Skjervøy. Etter Nergårdkonsernets påtrykk lettet Fiskeridepartementet (minister Ludvigsen) på leveringsplikten og senere også på den lokale industriplikten til anlegget (under fiskeriminister Pedersen). I 2009 fikk Nergård klarsignal fra fiskeridepartementet og Skjervøy kommunestyre (mot 4 stemmer) om at de kunne trekke seg helt ut av Skjervøy ved at kommunen fikk fiskebedriften og 15 mill.kr, mens Nergård kunne få trålkonsesjonene uten industri- og leveringsplikt. De 15 mill.kr. dannet så grunnlag for det kommunale selskapet Skjervøy Fiskeri-

og Skjervøy kommunestyret) til å ta med seg tre trålkonsesjoner helt frikoplet fra tidligere bindinger om industri- og leveringsplikt i Skjervøy. For dette overtok kommunen fra Nergård deler av det gamle fiskebruket pluss 15 mill.kr. i kompensasjon. Formålet med Skjervøy Fiskeriutvikling AS er at selskapet skal forvalte disse midlene for å styrke fiskeriutvikling og relatert infrastruktur i kommunen. I følge vedtektene skal midlene ”i hovedsak brukes til infrastrukturtiltak i fiskerisektoren i hele kommunen, rekrutterings-tiltak i fiskerinæringen og tiltak som har betydning for fiskeri og havbruksnæringen i kommunen og regionen. Midler kan brukes som lån eller tilskudd. Midlene skal også kunne dekke kostnader knyttet til prosjekt som omhandler nevne innsatsområder. Formannskapet kan fastsette nærmere retningslinjer for bruken av midlene” (iflg. vedtekter vedtatt 15.01.2010). En god del av midlene⁶⁵ den første tiden (2010 -11) har blitt gitt som (1) lån til henholdsvis Skjervøy Sjømat AS, Industriparken Skjervøy AS og fiskebåter, og som (2) tilskudd til Årvikbruket Eiendom as og flytebrygge (Arnøya).

Myndighetenes rolle i den lokale næringsutviklingen

I Skjervøy kommune har statlig og lokale myndigheter over tid vært aktivt involvert i deler av næringsutviklingen.

Historisk var framveksten av lokal frossenfiskindustri og trålselskap i Skjervøy basert på store statlige investeringer i perioden 1950-80 årene i FINOTRO-selskapet (se tidligere omtale). Etter nedlegging og statlig tilbaketrekning på 1990-tallet, har ikke staten involvert seg direkte i lokal næringsutvikling i Skjervøy.

Kommunen var også tidlig med investeringer i eierandeler i det lokale trålselskapet og ellers i oppbyggingen av fiskarheimen (i dag det private Maritim Skjervøy hotell). Skjervøy kommune var også involvert på eiersiden av Skjervøy fiskeindustri, og er per i dag innen på eiersiden til logistikkhavna. Via Skjervøy Fiskeriutviklingen har kommunen også gitt økonomisk støtte til Årvikbruket Eiendom og sikret videreføring av fiskebruket på

utvikling AS. Dets formål er på vegne av Skjervøy kommune å forvalte de 15 millioner kronene til å styrke fiskerinæringen i kommunen.

⁶⁵Iflg. foreløpig oversikter (varaordfører per med juni 2012).

Årviksand. Kommunen har også gitt betydelig bidrag til Industriparken og –hallen i Skjervøy.

Utover eierskap, lån og tilskudd til ulike typer fiskeri- og verkstedsrelaterte virksomheter og infrastrukturer, har kommunens ledelse også vært svært aktive i arbeidet med å få ny sjømatvirksomhet til kommunen i forbindelse med de store nedleggingen man har hatt først innen frossenfisk- og verkstedsindustriene, så den store rekeindustrien (se tidligere omtale). Skjervøys ordfører og administrasjon var svært aktive i markedsføring og forhandlinger for å Lerøy Aurora til å kjøpe rekefabrikken og etablere sitt store nye prosesseringsanlegg for Nord-Troms nettopp i Skjervøy.

I forhold til andre næringer (handel, reiseliv) har kommunen også gitt noe økonomiske støtte og drevet litt utviklings- og prosjektarbeid sammen med aktører i næringene. Innenfor handelsnæringen synes det som noe av dette har bidratt til å styrke samhandlingen, nyskapingen og noe flere arbeidsplasser. Innenfor reiselivsnæringene gir våre informanter en langt mer blandet og oftere kritisk tilbakemelding om hvor vellykket kommunens engasjement og støtte egentlig har vært, og til dels n osom har med økonomiske støtte.

6.5 Interkommunalt samarbeid

Skjervøy kommunes ordfører var tidlig involvert i arbeidet med å utvikle et interkommunalt samarbeid i regionen. Han hadde en sentral rolle da *Nord-Troms Regionråd* ble etablert på slutten av 1990-tallet som et politisk samarbeidsorgan som skulle arbeide med prosjekter og saker av felles interesse mellom kommunene, og for regionen i en fylkes- og rikssammenheng. Ordførerne utgjør styret i regionrådet med varaordførerne som vararepresentanter. Skjervøys tidligere ordfører, Sigmund Waage, var den første lederen av Nord-Troms Regionråd og har siden hatt en aktiv rolle i det samarbeidet og vært rådsordfører i flere perioder. Nord-Troms Regionråd har sekretariatet i nabokommunen Nordreisa.

Nord-Troms regionråd har utarbeidet en strategiplan (2007-2016) som beskriver viktige egenskaper ved regionen, og har utformet en strategidel som inneholder følgende fem innsatsområder:

- Kompetanse

- Nyskaping og utvikling i næringslivet
- Infrastruktur
- Tjenestetilbud
- Profilering/markedsføring

Regionråds arbeidsområder har de senere årene omfattet en rekke konkrete samarbeidsprosjekter som eksempelvis:

- Interreg-samarbeid med Tornedalsrådet.
- Halti næringshage, næringsutvikling, samferdsel, kontaktforum for olje og gass i Nord-Norge.
- utdanning og kultur.
- ungdomssatsing – RUST.
- regionalt helsetilbud, distriktsmedisinske senter, psykisk helsevern m.m.
- omdømme- og rekrutteringsprosjekter .

6.6 Noen viktige rammebetingelser

Kommunens økonomi og virksomhet påvirkes av ulike nasjonale rammevilkår og impulser innenfor makroøkonomisk politikk og flere sektorpolitiske områder.

Nasjonale velferdspolitiske reformer har det siste tiåret bidratt til et høyt investeringsnivå og økte driftsutgifter i deler av velferdssektoren (SFO, barnehage, eldreomsorg) i Skjervøy. Dette har vært medvirkende til å øke gjeldsgraden i kommuneøkonomien.

På inntektssiden er det kommunale inntektssystemet viktig. Skjervøy kommunes hovedinntekter kommer fra statlige overføringer og tilskudd (dvs.70% av inntektene, hvorav 48% rammeoverføringer og 22% er tilskudd), mens resten kommer fra lokale skatteinntekter (30%) på inntekt, formue og eiendom. Andelen av statlige overføringer og tilskudd har det siste tiåret økt noe i forhold til andel fra lokale skatteinntekter selv om eiendomsskatt er innført. Noe av denne vridningen i inntektsgrunnlaget skriver seg fra en overgang fra kommunal til statlig foretakskatt, og samtidig forsterket distriktsprofil innenfor det kommunale inntektssystemet i samme periode.

På grunn av mange år med negativt driftsresultat og høye lånegjeld har Skjervøy kommune blitt underlagt Robek-ordningen. Det betyr at statlige myndigheter i regi av fylkesmannen i Troms kontrollerer og godkjenner kommunestyrets budsjettvedtak. En for dårlig økonomistyring har slik sett gitt kommunen et sterkt begrenset handlingsrom de senere årene.

Innenfor den nye bygg- og planloven, men også distrikts- og regionalpolitikken, har ellers kommunen blitt pålagt et økende ansvar for samfunnsutviklingen lokalt. Det stilles her også økte krav til medvirkning fra ulike grupper i lokalsamfunnet i forbindelse med planarbeidet. De senere årene har også arbeidet inn mot kystsonerplaner krevd økt innsats. Samlet har dette økt behovet for kompetanse, økonomiske og personellmessige ressurser, til kommunens plan- og utviklingsarbeid. Det har også avdekket betydelige rekrutteringsutfordringer på feltet for kommunen. Kommunen er noe på etterskudd i planarbeidet.

Endelig som en del av distriktpolitikken inngår Skjervøy i Tiltakssonen for Nord-Troms og Finnmark. Ordningen innebærer betydelig skatte- og avgiftslettelser for bedrifter, offentlig virksomhet og personer i sonen. Fritaket for arbeidsgiveravgift har i følge evalueringer bidratt til økt sysselsettingsnivå i kommunal sektor m.m. (Angel et.al.2012).

6.7 Oppsummering

Kommunen er en allsidig institusjon som har hatt betydning for samfunnsutviklingen i Skjervøy på ulike måter. Ett hovedområde har vært produksjon av velferdstjenester og en offensiv utbygging av slike tjenester og institusjoner. Helse- og syketjenester samt eldreomsorg er bygd ut og fornyet. SFO og barnehager er bygd ut i henhold til nasjonale mål om full dekning. En viktig effekt av denne utbyggingen har vært en sterk vekst i kommunale arbeidsplasser (+37% 2000-11), og særlig innenfor helse og sosial (+80%, dvs. 134 arbeidsplasser). De fleste av disse arbeidsplassene har blitt besatt av kvinner. Offentlig sektor er en mer attraktiv sektor å jobbe i enn fiske- og oppdrettssektoren blant lokale kvinner. Kommunesektor har også rekruttert en del innflyttere med høyere utdanning. Samlet har veksten i offentlig sektor bidratt til å styrke sysselsettingen og derav bosettingen i kommunesenteret de senere årene. På småplassene har offentlig sektor gått tilbake (nedlagte

barnehager og skoler) på grunn av redusert folketall og/eller anstrengt kommuneøkonomi.

Kommunen har også hatt oppgaver og utviklingsfunksjoner i forhold til arealplanlegging, nærings- og stedsutvikling. Når det gjelder arealplanleggingen og regulering har kommunen tilrettelagt for utbygging av boliger, institusjoner og næringer. Kommunen har understøttet mange utviklingsprosjekter de senere årene.

Utviklingen av strategisk næringsplan har skjedd gjennom medvirkning fra lokale interessegrupper og organisasjoner. Finansielle virkemidler er ellers brukt for å støtte nyetableringer, fiskeriutvikling m.m. Kommuneledelsen har ellers vært en aktiv ambassadør og talsmann utad for å få eksterne investorer til kommunen. De samlede effektene av kommunens næringspolitikk og engasjement er usikker. I deler av sjømatnæringene har kommunen hatt tilretteleggende og understøttende rolle for å sikre stabil drift og fortsatte utviklingsmuligheter. Ovenfor deler av reiselivsnæringen har kommunen understøttet enkelte nyetableringer og samarbeidsorgan, men samtidig hemmet enkelte investeringer. Enkelte aktører hadde ønsket en omregulering av deler av havneområdet for nettopp å bygge ut reiseliv og opplevelsesnæring. Kommunal sendrektighet i planarbeidet har hindret private investeringer der.

Når det gjelder Skjervøys kommuneøkonomi er det et kapittel for seg. På grunn av flere underskuddsår og høy gjeldsgrad er den lagt under statlig budsjettkontroll og godkjenning (Robek). Årsaken er nok primært svak økonomistyring, men både demografi og nasjonale reformer har skapt utfordringer de siste årene. Dette vil skape et svært begrenset handlingsrom den lokale for velferds- og utviklingspolitikken de nærmeste årene.

7 Tiltakssones ordninger

Skjervøy er en del av tiltakssonen i Nord-Troms⁶⁶ og Finnmark hvor det er etablert en rekke fordeler for bedrifter og bosatte. Følgende statlige støttetiltak gir fordeler for personer, hushold og bedrifter i sonen:

1. *Skattefri nedskrivning av studielån:* Alle som bor og arbeider i sonen får en årlig skattefri nedskrivning av studielånet på inntil 10% av det opprinnelige lånebeløpet, men maksimalt kr 25.000,- pr. år.
2. *Redusert skatt:* Alle som er bosatt og betaler skatt i sonen får automatisk et inntektsfradrag på kr 15.000,- (skatteklasser I) / kr 30.000,- (skatteklasser II), og toppskatten er lavere m.m.⁶⁷.
3. *Økt barnetrygd:* Barnefamilier mottar ekstra barnetrygd på kr 3.840,- pr. barn pr. år.
4. *Fritak for el-avgift på forbruk:* Fritaket utgjør 9,5 øre/kWh, og kommer i tillegg til at hele Nord-Norge er fritatt for merverdiavgift på elektrisk kraft.
5. *Bedre betingelser i Husbanken:* Husbanklån kan økes med inntil kr 100.000,- pr. bolig utover de satsene som ellers gjelder. I tillegg kan husstander i Finnmark og Nord-Troms få lån til utbedring og vedlikehold uten behovsprøving når boligen er minst 10 år. Du finner mer informasjon på Husbankens nettsider.

⁶⁶ Sonen ble etablert i 1990 med bakgrunn av negative utviklingstrekk i folketall og næringsliv. Foruten alle kommunene i Finnmark inngår følgende sju kommuner i Nord-Troms: Kåfjord, Skjervøy, Nordreisa, Kvænangen, Karlsøy, Lyngen og Storfjord.

⁶⁷ Ellers er fellesskatten til Skattefordelingsfondet beregnet av en sats som er 3,5 % lavere enn for landet for øvrig, og toppskatten er på 9,5 % mot 13,5% i landet for øvrig. .

6. *Fritak for arbeidsgiveravgift og bedrifiers el-avgift på forbruk* : Det er fritak for arbeidsgiveravgift for de fleste virksomheter som er lokalisert til en kommune i Finnmark eller Nord-Troms. Dette er en del av den distriktpolitiske ordningen med differensiert arbeidsgiver-avgift, og der Skjervøy ligger i området med størst avgiftslettelse.
7. *Bedre betingelser hos Innovasjon Norge*: Mer tilskudd til bedriftsutvikling og fysiske investeringer i sonen enn resten av landet.

En gjennomgang av tiltakssonen indikerer at særlig de personrettede tiltakene har hatt en stabiliserende virkning for bosetting blant de mest mobile aldersgruppene (18-40 år), personer med høyere utdanning og personer uten lokal tilknytning i utgangspunktet. Senterkommunene synes å bli særlig styrket av tiltakene i sonen (Angell et.al. 2012).

Betydningen i Skjervøy er ikke spesielt analysert. Tiltakene har imidlertid gitt bedriftene, og de samme gruppene av bosatte, fordeler i Skjervøy som i sonen for øvrig. Særlig økonomisk fordelaktig har det vært for hushold med barn og studielån. Vi kan anta at dette kan ha medvirket noe positivt til befolkningsutviklingen også i Skjervøy det siste tiåret, men hvor stor denne effekten faktisk har vært er det ikke mulig å si her.

8 Sivilsamfunnet

I kapitlet beskrives noe sentrale egenskaper ved sivilsamfunnet i Skjervøy. Sivilsamfunnet beskrives vanligvis som de deler av samfunnslivet som verken hører til det markedsstyrte feltet eller det offentlig myndighetsstyrte feltet. Området mellom markedsfeltet og den offentlig myndighetsfelt er mangeslungent, og består både av formelle og uformelle organisasjoner, grupper eller nettverk som er dannet for visse formål. Sivilsamfunnet består av alt fra formelle og faste enheter (eks. idrettsforeninger, fagforeninger, teatre) til mer uformelle grupperinger (turgrupper, protestaksjoner etc.). Her inngår mange lag og foreninger som er basert på frivillighet. Selv om enkelte deler av foreningslivet i dag har kommersielle aktiviteter og fortjenester, for eksempel ved store idrettsarrangementer, så hører de prinsipielt til sivilsamfunnet fordi de er drevet på ikke-kommersiell basis og pløyer overskuddet tilbake til foreningen. Demarkasjonslinjen mot markedet følger vanligvis skillet mellom fortjenestebasert og fortjenestefri virksomhet, mens skillet mot stat og offentlig virksomhet gjerne markeres som et selvstendighetskrav som kjennetegnes av at eierne/medlemmene kan legge ned virksomheten uten samtykke fra myndighetene (Lorentzen 2010). Skillet mellom sivilsamfunn og andre samfunnsfelt følger også av andre mer samfunnsmessige egenskaper, og særlig tydelig blir dette i en liten kommune som Skjervøy. I småsamfunn er det mange aktører som har flere ”hatter”, dvs. roller og posisjoner av formell og uformell karakter innenfor og på tvers av de ulike samfunnsfeltene. Mange er for eksempel aktive i ulike frivillige lag og organisasjoner samtidig som de har andre og formelle roller innen næringslivet eller politikken. Folk kjenner hverandre og møtes jevnlig, enten det er i jobbsammeheng, som foreldre på skolen, i idrettslaget, nabolaget, familiesammenkomster eller på lokale arrangementer. Dette skaper flytende overganger mellom ulike samfunnsfelt, forårsaket av det som betegnes som flertrådede relasjoner mellom folk. Derved

dannes og opprettholdes sosiale nettverk, noe som gjerne genererer tillit, kan bygge bro over motsetninger og styrker fortutsetninger for kollektiv handling. Men kombinasjonen av nettverk og sosial kapital er mer komplekst; studier viser at samhørighet og nettverk også kan skape mistillit til andre grupper, særlig om de i liten grad er tilstede i offentligheten (Wollebæk og Bock Seggaard 2011).

I kapittel skal vi beskrive frivillige lag og foreninger og mer uformelle grupperinger i sivilsamfunnet i Skjervøy. Her vil vi legge vekt på hvordan dette kan ha betydning for utviklingen av et attraktivt lokalsamfunn på individ- eller samfunnsnivå. På individnivå kan betydningen for det første handle om at tilbud i regi av frivillige lag og foreninger kan være viktig for kvaliteten på oppvekstmiljøet. Det er noe som barnefamilier ofte vektlegger når attraktiviteten ved et sted vurderes. For det andre betyr virksomheten i lag og foreninger ofte noe for trivsel for flere aldersgrupper. Dette fordi de tilbyr felleskap og møteplasser der man kan dyrke sine interesser, eller styrke annen sosial kontakt gjennom åpne arrangementer eller lignende. Det er sagt at frivillige organisasjoner er sivilsamfunnets infrastruktur, og det viser seg at det er en klar korrelasjon mellom høy organisasjonsdeltakelse og høy grad av sosial tillit i de nordiske land (op.cit). Betydningen på samfunnsnivå ligger også i styrkingen av kollektiv handlingskapasitet og i demokratifremmende muligheter (Engelstad 2010). Med tanke på å utvikle livskraftige lokalsamfunn kan dette være en vesentlig kvalitet.

8.1 Foreningslivet

Foreningslivet i Skjervøy gjenspeiler befolkningens interesser og rommer alt fra foreninger som samler medlemmer om kultur- og fritidsaktiviteter eller livssynsspørsmål til organiserte grunneierinteresser eller spesielle behov knyttet til livssituasjon. Interesser i vid forstand er styrende for hvordan folk har organisert seg i lag og foreninger. I Skjervøy finner vi organisering rundt interesser knyttet til *ferdigheter og talenter*, som idrett eller kor; til *rettigheter og spesielle tilbud*, som Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon eller LHL; til *lokalsamfunnets utvikling*, som bygdelag i ulike geografiske steder; til *sosialt samfunnsengasjement*, som sanitetsforeninger og Rød Kors; til *livssynsfellesskap*, som

kirkeforening og menighet. Mens noen lag og foreninger er åpne for alle, så vil andre være avgrenset til de som bor i et bestemt bygdelaag eller er i en spesiell livssituasjon, for eksempel pensjonistforeninger. Likevel er det visse fellestrekk: de tilbyr et sosialt fellesskap og et interessefellesskap som ikke er lukket for rekruttering ved at noen avgjør hvem som kan være med og ikke. Gitt at en slutter opp om foreningens formål eller er i en situasjon som tilsier at en kan være medlem, er det den enkelte som selv avgjør om en vil delta. Dette er en av kvalitetene ved sivilsamfunnets organiserte grupperinger som skiller dem fra de uformelle grupperingene som nabolagsgrupper, vennegjenger eller turgrupper.

Frivillige lag og foreninger med tilbud til barn og ungdom betyr mye for hvordan stedets oppvekstmiljø er. I Skjervøy er det særlig idrettslagene som gir tilbud til barn og unge (fotball, håndball, ski, hopp, alpint, skøyter, Tae Kwon Doe). Det er et godt utbygd idrettsliv i kommunen, men mindre organiserte aktiviteter for ungdom utenom idrett. Dessuten framholdes at det er få aktivitetstilbud utenfor Skjervøy sentrum der de aller fleste elevene bor. Det er få møteplasser og treffsteder for ungdom også andre steder i kommunen. Gjennom informantintervjuer uttrykkes det noe bekymringer for rusproblematikk og pasifiserende aktiviteter. Samtidig fortelles det i intervjuene at det er mange foreninger for barn og unge og et stort engasjement. Dessuten påpekes det at Kostra-målinger for bevilgninger til kultur, der Skjervøy ikke scorer så bra, langt fra har inkludert alle ressurser kommunen bruker, som for eksempel gratis hall-leie. Dette ses ikke som bevilgninger. I tillegg fortelles det om private sponsinger som har betydning for sivilsamfunnet, som at bedriften Lerøy Aurora og Arnøy Laks bidrar til kultur og idrett. Det er altså både offentlige og private ressurser som ikke er med i statistikken. Kommunen har investert i en fin idrettshall, kunstgressbane og svømmehall som kan brukes av så vel organiserte i idrettslag som uorganiserte.

I tillegg er det en ungdomsklubb i Skjervøy sentrum og en ute på Arnøy. Ungdomsklubben i Skjervøy er åpen bare en gang i uka nå, også den måtte redusere tilbudet som følge av nedskjæringer på hele kulturfeltet pga. den anstrengte kommuneøkonomien. På det lille stedet Årviksand på yttersiden av Arnøya driver foreldrene på skolen en fritidsklubb for elevene.

På *kulturfeltet* synes det å være færre organiserte aktiviteter for barn og ungdom. Det er Skjervkorpset og musikkskolen, som er viktig for opplæring og rekruttering til korpsaktivitetene. Musikkskolen betegnes som bra av ungdom som selv har benyttet tilbudet. Korpsaktiviteten lå nede men er nå dratt i gang igjen, både som barne/ungdomskorps og voksenkorps. Et relativt nytt kulturhus med bibliotek, kinosal og forsamlingsfasiliteter ligger sentralt plassert i tettstedet. Huset har hatt et par ansatte, men bemanning og aktivitet er noe redusert som følge av budsjettkutt de senere årene. Men kultursjefen, som selv har jobbet som kulturhusleder, sier at det er scenevante barn og unge her som følge av aktivitetene på kulturhuset. Ellers er det faste kinodager tirsdag og søndag. Biblioteket er særlig viktig med sine tilbud til barn. Det ligger i kulturhuset holder åpent alle virkedager i uka og to av dagene er det lengre åpningstider. Voksne aldersgrupper har sine interesseforeninger så vel som trivselsskapende tilbud. Her finner vi båtforeninger, Røde Kors, Lions Club, sanitetsforening, husmorforening, fiskarkvinnelag, jeger- og fisk, , pensjonistforening og eldreforening. På kultursiden er det Skjervøykoret, aldersblandet fotball, MC-klubb, danseklubb og husflidslag. Noen har sitt tilholdssted ute på øyene, som i Årviksand, mens andre er har hele Skjervøy eller bare Skjervøy tettsted som sin base.

Kommunens relativt store innslag av *bygdela* gjenspeiler det faktum at det i tillegg til tettstedet Skjervøy, der de fleste av kommunens innbyggere bor, finnes mange små samfunn rundt om i kommunen. De ivaretar grendeinteressene, enten det er arrangementer for bygdas små og store saker av velforeningskarakter eller å overvåke at tilbud knyttet til transport, veisaker, skole, helsetjenester og lignende ikke reduseres. I Lauksletta Bygdela jobber de for eksempel med alt fra etablering av eget selvbetjent treningssenter til å pynte fergeleiet med blomster og være et debattforum for bygdemeninger om skolesaker, rutetider, veglys, helsebil, postombringing og transportsaker. På Årviksand jobber også bygdela med en lang rekke prosjekter og tiltak til beste for lokalsamfunnet; som natur/kultursti, ballbinge, buss/transportsaker, nettverkskreditt til kvinnelige gründere og bygdedager. Nå jobbes det med planer og et flerbrukshus (post, butikk, frisør, café etc.).

Bygdelagene er interessebaserte foreninger som også har en funksjon som ”vaktbikkje” som ivaretar sine lokalsamfunns interesser vis a vis kommunen. (se også kap. 11 Samhandling, fellesskap og fragmentering)

8.2 Uformelle møteplasser

Det finnes steder eller arenaer som befinner seg mellom de organiserte tilbudene og den private sfæren og som har en sivilsamfunnsfunksjon ved at de bygger på eller styrker sosiale nettverk og at de i prinsipp er åpne for at hvem som helst kan delta. I praksis vil det likevel være sosiale inkluderings- og ekskluderingsmekanismer som rår på disse arenaene. På samme måte som foreningslivet vil denne type arenaer ha betydning for trivsel og tilhørighet. Vi har ikke kartlagt slike uformelle møteplasser, men gir her noen eksempler.

I Skjervøy er *naturen* både et fristed og et uformelt møtested og samværsarena. Mange framhever at det er et ”helt utrolig friluftsliv” her og at det er et ”friluftselorado sommer som vinter”. I tillegg til turer gir det muligheter for småviltjakt (rype, hare) og kajakkpadling hele året. En god del aktiviteter foregår som uformelle samlinger, for eksempel snøscooter-samlinger vinterstid. Mange ungdommer her har snøscooter eller tilgang til en. Mens noen driver med cross og kjører på bane og i anlegg, så er det andre som i større grad bruker scooteren til å kjøre på langturer, særlig de litt eldre ungdommene. Men scoterkjøringen fordrer at de unge må kjøre et godt stykke for å finne anlegg og egnede løyper, og rundt 40-50 minutter er det til nærmeste sted.

Idrettshallen er ikke bare arena for trening og kamper, den er også blitt en uformell møteplass for ungdom. Det er etablert åpen idrettshall på lørdagskvelder og det er blitt et populært sted for både idrettsungdom og andre ungdom som ”henger der”. Det var for øvrig natteravnene som tok initiativet til åpen idrettshall, og nå fungerer det som et sosialt møtested for rundt 70-80 ungdommer.

Utesteder er møteplasser, særlig for ungdom og unge voksne, og det er særlig to aktuelle steder; pub'en midt i Skjervøy og hotellet med sine serveringstilbud (kafé, restaurant og pub). Det er mest voksne og tilreisende som benytter hotellet som utested. Dagtid er det et par kaféer i hovedgata.

Festmiljøet kan på ett vis defineres som en sosial møteplass for uformelle grupperinger. Ungdom i Skjervøy møtes enten hjemme hos venner eller ute på pub'en, et populært møtested i helgene. Mens pub'en har 18-årsgrense, og 20 år på lørdager, så begynner festinga langt tidligere. Det fortelles at det er mye alkohol og festing, særlig blant "dem som faller utafør sporten". En ung voksen informant mener at festinga begynner stadig tidligere, og at jenter ned i 12-13 årsalderen starter festinga sammen med eldre gutter.

For voksne og eldre har *Frivillighetsentralen* vært både et aktivitetssted, en formidlingsentral og et sosialt møtested. Men sentralen ble lagt ned for 2-3 år siden fordi kommunen ikke stilte med sin andel av midlene, som er et krav for statlig støtte. Det førte til stor skuffelse blant mange av tilbyderne og brukerne.

8.3 Uformelle grupper og nettverk

Det synes å være en todeling i ungdomsmiljøet som kommer til syne i sivilsamfunnets organiserte og uorganiserte miljøer. De som noen betegner som "A-lagsgjengen" – og som har status – er gutter og jenter i håndball- og fotballmiljøet. Så er det "de andre" som er grupper der flere bruker mer alkohol og også en del narkotika. Stoff får de kjøpt i Nordreisa, i Tromsø eller fra de mange utenlandske trailerne som driver uttransportering av sjømat.

Men det er samtidig et annet kjennetegn som går "utenpå" denne todelingen og som framtrer som en mer allmen kvalitet ved det sosiale miljøet. "De fleste skal tilbake hit når de får unga", sier en ung jente i begynnelsen av 20-åra. En viktig begrunnelse ligger i gode sosiale relasjoner og det hun betegner som en *sterk vennekultur*. "Det er spesielle venneforhold her på Skjervøy", sier hun og forteller om at de støtter og hjelper hverandre og alltid er der for hverandre. "Vi kan ringe hverandre midt på natta". Folk som har menn og kjæresten på havet har mye støtte i venner og familie hjemme. "Skjervøy er en veldig sosial øy. Det går ikke en dag uten at 3-4 er på besøk, eller du sjøl er på besøk. Ser og på voksne: det er det samme". Også voksne informanter forteller om en kultur for å ta vare på hverandre og at folk går på uanmeldt besøk. Dette sterke samholdet og samhørigheten kan imidlertid også bidra til en viss lukkethet overfor tilflyttere. Men flere er inne på at de tror det kan være et ganske lukka samfunn hvis du

kommer hit som voksen, eller ungdom også: ”Vi trenger de jo ikke, vi har hverandre”. Dette er et velkjent fenomen med et skjevfordelt sosialt behov: tilflyttere trenger å etablere nye sosiale relasjoner på det nye bostedet, mens de som bor der fra før av ikke har behov for å bli kjent med nye, spesielt ikke om de har et stort nettverk fra før. Voksne Skjervøyfolk betegner også sosiale nettverk som svært positive, men på den andre siden: litt ”klikkede” grupperinger. En innflyttet lærer sier at det som var bra for han var at han ble sammen med en fra Skjervøy og slik fikk tilgang til hennes store nettverk. ”Alle er i slekt her”, sier han og fremhever samtidig at det er opptil deg sjøl, at du sjøl må gjøre noe for å bli kjent. Inngangen til sosiale nettverk går enten via personlige relasjoner eller via deltakelse i lag og foreninger. Mens de sistnevnte er åpne for alle, er de private nettverkene ikke det.

Hva så med *arbeidsinnvandrere* som ikke i utgangspunktet blir del av et større lokalbasert sosialt nettverk? Det er for eksempel om lag ett hundre rumenere her som hovedsakelig jobber i fiskeindustrien. En hovedårsak er at det for noen år siden kom en rumener hit som først jobbet som baker og deretter startet opp kafé og pub. Nå hjelper han sine landsmenn, mange fra samme distrikt som han selv, til å finne seg til rette i Skjervøy. Han forteller om at folk her er åpne og vennlige. Skjervøyfolk forteller at rumenere ses som et positivt innslag fordi de jobber mye. Men foreløpig er det mest enslige yngre menn, og hvorvidt flere enn noen få vil etablere seg her med familie gjenstår å se. Fra andre studier om innvandring i distriktskommuner slås det fast at sivilsamfunnets organisasjoner ikke har tatt ut potensialet som integreringsarenaer; de kunne kommet på banen og mer aktivt rekruttert innvandrere (Søholt m.fl. 2012)

Flere av våre informanter forteller om sosiale nettverk og grupperinger med forankring i *læstadianismen*. Det er en religiøs gruppering som har sterke tradisjoner i Skjervøy, noe som både har ført til relativt sterk innflytelse i lokalsamfunnet og til at læstadianere er flyttet hit fra andre steder. Det er med andre ord ikke bare snakk om den enkeltes religiøse tro og praksis, men at det finnes et miljø som er godt forankret her. Samtidig beskrives en endring mot mindre strenge regler. For få år siden var det slik at læstadianske miljøer la føringer for undervisning i skolen, for eksempel at kortstokk ikke kunne brukes i matteundervisning eller at tekster med seksualopplysning ble revet ut av lærebøker. Det har

heller ikke lov med skoleforestillinger med dans. Læstadianere danner uformelle grupperinger som ikke er så åpne for andre. Det kan også virke som dette er en type nettverk som har hatt, og dels fremdeles har, relativt sterk uformell innflytelse. Det betyr at det er vanskeligere for andre å konfrontere dem med deres uformelle maktposisjon og de føringer dette representerer. Samtidig finnes mer formelle kanaler for innflytelse, for eksempel sies det at mange av læstadianerne slutter opp om Kystpartiet, et innflytelsesrikt parti som fikk 35 prosent av stemmene ved siste valg og har hatt ordfører i mange år.

8.4 Oppsummering

Dagens situasjon

Det rike organisasjonslivet er preget av at det er idrettsgrupper og musikkskole som dominerer, og at det er få andre tilbud. Slik er det i mange andre mindre bygdesamfunn, noe som gjør at de som ikke tiltrekkes av disse tilbudene har færre muligheter. Med i det totale bildet er at ungdomsklubben har vært truet av nedlegging og at kulturhuset sliter med reduserte ressurser og derved lavere aktivitet enn ønskelig. Dessuten er svømmehallen stengt store deler av året. Skjervøy-samfunnet har altså utfordringer på dette feltet og det er antakelig særlig større barn og ungdom dette går ut over. Samtidig er det mange som framhever det Skjervøy som et godt og trygt sted å vokse opp og det er en viktig begrunnelse for at Skjervøy i det store og hele er et foretrukket bosted for relativt mange. Slik har det i alle fall vært. Når tilbud som historisk sett er relativt nye reduseres, som kulturhusaktiviteter, ungdomsklubb og svømmehall, går en (delvis) tilbake til slik det var før. Mange vil kanskje mene at dette var ”bra nok”, men situasjonen blir en taps-situasjon fordi det er noen goder som har eksistert som reduseres eller forsvinner. Dette er en situasjon som bør ses i lys av synkende barnetall i årene som kommer. Kommuneadministrasjonens prognoser tilsier at det om ti til femten år vil bli en halvering i barne- og ungdomsbefolkningen (ikke bare relativt sett i forhold til andel voksne og eldre). Dagens situasjon med to klasser på hvert trinn vil bli redusert til én klasse om noen år.

Uformelle nettverk og møteplasser er for ungdom knyttet til så vel aktiviteter i idretten som det å møtes sosialt i idrettshallen. Det eksisterer en todeling som dels er basert på de innenfor eller

utenfor idrettsmiljøet. Denne forsterkes gjennom tendensen til tidlig fest-debut og en del alkohol blant unge ungdommer. Møteplasser ellers er kaféer og pub'er for ungdom over 18 år (20 år lørdag). Vinterstid er naturarenaer for snøscooter-samlinger og fellesskap en populær møteplass. I Skjervøys ungdomsmiljø eksisterer sterke ytterpunkter i sosiale miljøer med det konservative og strenge læstadianske miljøet på den ene siden og miljøer med rus og kriminalitet på den andre siden, selv om *hovedtyngden* ikke befinner seg på disse ytterpunktene. Også blant voksne eksisterer det skillelinjer i sivilsamfunnets nettverk mellom læstadianere og andre, et skille som også har forgreininger inn i det politiske miljøet gjennom Kystpartiets store oppslutning generelt, og spesielt blant læstadianerne.

Framtidige utfordringer: sivilsamfunn og livskraftighet

Et steds livskraftighet på lengre sikt vil blant annet avhenge av at det oppfattes som attraktivt av mange grupper. Folk med ulik bakgrunn når det gjelder oppvekststed, livssyn, livsstil, utdanning, interesser og jobbperspektiver må oppfatte stedet som godt langs mange dimensjoner. Vanskeligheter med å komme inn i eksisterende sosiale nettverk kan bidra til at mange havner i kategorien "videreflyttere" som er en stor befolkningsgruppe⁶⁸. Uansett vil kommunen, og innbyggerne, måtte forholde seg til tilflytterne. En av dimensjonene som inngår i attraktivitetsvurderinger er knyttet til sosiale miljøer og inkludering. Både unge og voksne beskriver Skjervøy som et sted med sterk vennekultur og mange slektskapsrelasjoner, dvs. at det er tette sosiale bånd og godt samhold. Attraktiviteten ved sosiale miljøer vurderes imidlertid dels likt, dels ulikt, avhengig av hvilket ståsted en har, og i særlig grad vil dette variere med om en er fra stedet eller er tilflytter. Det antydes av flere at baksiden av denne positive kvaliteten kan være at tilflyttere kan oppleve miljøene som litt lukket og klikkete. Men dette er ikke entydig ettersom også tilbakeflyttere kan komme til å føle seg litt "på utsiden" siden de har vært ute og ser på hjembygda med nye øyne som har noe til felles med tilflytteres blikk. På en og samme tid kan de føle seg både innenfor og utenfor (Villa 2005).

⁶⁸I gjennomsnitt flytter 60 prosent av tilflytterne til en kommune videre. På landsbasis bor bare halve befolkningen i den kommunen de vokste opp i når de er 40 år (Sørli 2012).

Stedskvaliteter forbundet med sosial tillit og sterke sosiale bånd kan derved erfares både positivt og negativt: ”Sterk sammenbindende tillit kan gi trygghet og styrke troen på andre mennesker i sin alminnelighet. Men tilliten som kan kjennetegne lukkede sosiale grupper som etniske subkulturer, sosiale klikker eller sekter kan også være ledsaget av mistillit mot de som står utenfor (Scott 1991; Newton 1997). Dette innebærer at sterk tillit innad i en gruppe uten forbindelseslinjer ut av gruppa kan hindre snarere enn muliggjøre kollektiv handling mellom mennesker av ulik bakgrunn, og dermed skade samarbeidsevnen på samfunnsnivå” (Wollebæk og Boch Seggaard op cit.). Det kan altså være forbindelseslinjer mellom individuell trivsel og tilhørighet og et steds utviklingskapasitet.

Det er mange som framhever at et rikt kulturliv og organisasjonsliv har bidratt til å holde folk her i Skjervøy, dvs. at det har vært en av flere faktorer som skaper trivsel og tilhørighet til stedet. Andre studier viser at det særlig er to forhold som bidrar til stedstilhørighet. Det ene er tilhørighet til de fysiske omgivelsene, det være seg naturen, landskapet eller bygde omgivelser. Folk som har vokst opp et sted har mange minner knyttet til konkrete fysiske steder. Det andre er tilhørighet til familie, venner og kjente, dvs. at det er sosiale relasjoner i vid forstand som knytter folk til et sted (Gunnerud Berg 2009; Vestby og Ekne Ruud 2008; Vestby og Skogheim 2010; Villa 2005). Det betyr at sivilsamfunnets møtepunkter, enten det er i foreningslivet eller i sporadiske opplevelser eller aktiviteter, er viktig for følelsen av å høre til i en større sosial sammenheng og derved for stedstilhørigheten. Skjervøys tiltrekningskraft på begge disse dimensjonene (natur og det sosiale) synes å være sterk for ”urbefolkningen” som er vokst opp der. Også tilflyttere framhever naturen, landskapet og mulighetene for mange friluftaktiviteter som attraktive elementer. Men Skjervøy er ikke alene om å ha flott natur og gode muligheter for friluftsliv rett utenfor stuedøra. Aktiviteter og sosialt liv som tilbys gjennom lag og foreninger er viktig, ikke bare for å dyrke interesser i et fellesskap med andre, men fordi dette er arenaer som er åpne for deltakelse for nykommere og på sitt beste fungerer som sosiale integreringsarenaer. Når det gjelder sivilsamfunnet vil utfordringen for lokalsamfunnenes livskraftighet framover være å opprettholde og fornye etablerte, og utvikle flere organiserte tilbud. Her blir det også viktig å ha et bevisst og aktivt forhold til hvordan tilflyttere gradvis kan integreres i foreningslivet og det uformelle sosiale livet.

9 Stedskvaliteter og stedsidentitet

I kapitlet belyses stedskvaliteter og stedsidentitet i Skjervøy. Stedskvaliteter og attraktivitet omfatter både objektive forhold og subjektivt opplevde kvaliteter ved et sted. Kvaliteter kan være av materiell karakter (natur, bygd miljø, boligforhold, servicetilbudet m.m.) og immateriell karakter (familie, sosiale forhold, trygghet m.m.), og vurderingen av dem naturlig nok varierer mellom grupper.

Når det gjelder stedsidentitet og tilhørighet skal vi her særlig legge vekt på menneskenes subjektive eller opplevelsesmessige forståelse av stedet, "sense of place" (Relph 1976) og en forståelse av stedet som ramme rundt hverdagslivet som et kollektivt fenomen. Tilhørighet dreier seg om "sense of place" forstått som en mer subjektiv opplevelse av tilknytning til et sted. Samtidig er identitet og tilhørighet noe som utvikles kontinuerlig i forholdet mellom mennesker og mellom mennesker og omgivelser. Stedet får betydning gjennom dem som bor der, og de antas å utvikle like måter å oppleve stedet på. Måten vi bruker steder på og måter vi omgås på preger stedet, og en kan si at mennesker og steder utvikler identitet i samspill med hverandre. Tilknytning til stedet blir dermed et kollektivt fenomen der steder kan forstås som "locale", som møteplass for hverdagens aktiviteter (Giddens, her gjengitt fra Berg og Dale 2004:44). Stedsidentitet og tilhørighet kan altså forstås som individuelle subjektive opplevelser og erfaringer, men kan også dreie seg om kollektive opplevelser og erfaringer som deles av flere (Røe m.fl. 2002). Det betyr at dette er fenomener som ikke er statiske, men er gjenstand for endring, for eksempel i møte med nye tilflyttere eller nye virksomheter.

Folks tilhørighet til stedet eller "place attachment", kan få stor betydning for lokalt engasjement (Vorkinn og Riese 2001). "Place

attachment” dreier seg om følelsesmessig tilknytning, om gjenkjennelse og felles måter en bruker stedet på. Det handler blant annet om tilhørighet til familie, slekt og venner, felles kultur og væremåter, men også om tilhørighet til steder som fysisk miljø, for eksempel klima og natur eller hus og gater som vekker minner osv. Både fysiske særpreg og romlige kvaliteter, historien, kulturen, næringsutviklingen, sosialt liv og forhold ved lokalbefolkningen kan få betydning for forståelsen steders identitet og tilhørighet for dem som bor der (Vestby og Skogheim 2010).

Ulike egenskaper og kvaliteter ved et sted kan få betydning for hvor folk velger å flytte til og for om folk velger å bli boende, og for folks identifikasjon med stedet. Det er gjerne det en ser som positive kvaliteter ved et sted som får betydning for identifikasjon og tilhørighet. Valg av bolig og bosted kan være et viktig uttrykk for hvem man er eller hvem man ønsker å være eller ”sense of belonging” (Holloway og Hubbard 2001). Man kan identifisere seg med et sted som et ”vi” i motsetning til ”de”. Eller man kan identifisere seg mot et sted: ”dette er ikke noe sted for meg”.

9.1 Stedskvaliteter

Vi har gjennomført kvalitative intervju av i alt 26 personer som representerer næringslivet, kommunal virksomhet og sivilsamfunnet om kvaliteter ved Skjervøy. I tillegg har disse spørsmål blitt belyst på dialogmøtet i Skjervøy i mai 2012. Siden de fleste av informantene er fra tettstedet Skjervøy er det tettstedet som er hovedfokus her. Det er også der de fleste innbyggerne bor. Vi har bare intervjuet folk som bor i Skjervøy, ikke folk som har flyttet fra Skjervøy.

Fysiske miljøkvaliteter

Mange informanter var opptatt av fysiske miljøkvaliteter ved Skjervøy som by. Flere beskriver ”Værret”⁶⁹, dvs sentrum i Skjervøy, som et ”kompakt” sted, der det er kort vei til alt, slik at en ikke behøver bil. Noen snakker om Skjervøy som ”by”⁷⁰, andre

⁶⁹ Begrepet ”værret” brukes her om sentrum og er navnet på en butikk der. Tatt fra begrepet fiskevær, dvs. et sted nær fiskefeltet hvor fiskerne kan/kunne bo på land under fisket.

⁷⁰ Begrepet ”by” er opprinnelig en betegnelse på en klynge av hus, men etterhvert brukt om tettsteder av hus med folketall av en viss størrelse.

snakket om at Skjervøy ”ligner på en by, at vi bor tett og har et variert næringsliv, og at Skjervøy er et livskraftig sted”. Andre var opptatt av Skjervøy som et sted med bygater⁷¹, bylys og butikker langs hovedgata.

Figur 9.1 *Hovedgata i Skjervøy er oppgradert til såkalt miljøgate med brede fortau, ny belysning og bedre forhold for myke trafikanter. Fortauskafé og et bredt butikk- og servicetilbud bidrar til liv i gata.*

At bebyggelsen ligger samlet langs en gate skyldes topografien slik det ble påpekt. Bebyggelsen ligger på strandflaten mellom havna og fjellsiden, slik det er typisk for bebyggelsen langs kysten.

Minstekriteriet varierer fra land til land, men en internasjonalt brukt grense er 2000 innbyggere.

⁷¹ En gate har vanligvis sammenhengende bebyggelse som danner vegger i et gaterom i motsetning til vei der bebyggelsen vanligvis er frittliggende. Brukes ofte om hverandre, for eksempel hovedgaten i Skjervøy heter ”Strandveien” og henger nok igjen fra den gang dette var et mindre sted.

Figur 9.2 *Bebyggelsen i Skjervøy ligger på strandflaten mellom havna og fjellsiden. Havna med fiskefartøy så vel som fritidsbåter utgjør scenen i dette amfiet.*

Opplevelsen av Skjervøy som et kompakt sted skyldes også at langt den største andelen av Skjervøys 2900 innbyggere bor i tettstedet, som omtalt tidligere, og opplevelsen av Skjervøy som et sted med mange gode butikk- og servicetilbud.

Skjervøy har ikke formell bystatus, og Skjervøy er ifølge SSB definert som et tettsted⁷². Informantene omtaler likevel Skjervøy som by, og i markedsføringen beskrives Skjervøy også som by. På bannere i sentrum (ved befaring høsten 2011), sto det : ”Kystbyen 70 nord”. På nettsidene til kommunen presenteres Skjervøy som ”Kystbyen i Nord-Troms”. Bruken av begrepet ”by” og ikke begrepet ”bygd⁷³” eller ”tettsted” oppfattes nok som viktig for markedsføringen og for folks beskrivelse av stedet uavhengig av den formelle statusen. Dette vil vi derfor komme tilbake til i drøftingen av stedsidentitet og tilhørighet.

⁷² Et tettsted er en hussamling der det bor minst 200 personer og avstanden mellom husene ikke overstige 50 meter (iflg.SSB).

⁷³Begrepet bygd brukes vanligvis om spredtbodne områder uten bymessig bebyggelse.

Informanter ser positivt på oppgraderingen av hovedgata til såkalt miljøgate⁷⁴, og beskriver ”Værret” som et viktig møtested for folk i Skjervøy. Det har bl.a. blitt lagt nye fortau og nytt gatelys. Foran kaféen er fortauet møblert med kafébord og stoler og tatt i bruk til uteservering, noe som bidrar til mer byliv i gata. Informanter ser oppgraderingen som vellykket estetisk og trafikkmessig. Før parkerte man overalt, nå er det bedre og mer oversiktlige forhold for myke trafikanter. Det er imidlertid problemer med å holde fortauet isfritt vinterstid. Kommunens FYSAK⁷⁵ ansatte jobber med å stimulere til mer hverdagsaktivitet, for eksempel å gå eller sykle til og fra jobb. En informant mente at det fortsatt er for mye bilkjøring i miljøgata, og så det som en ukultur som bidrar til dårlig folkehelse. Det kan ses som et tankekors at fysisk tilrettelegging med miljøgate er en nødvendig, men ikke tilstrekkelig betingelse for at folk skal endre adferd og ta beina fatt. Dette på tross av at informantene skryter av miljøgata og at det er kort vei til alt. Det kan bl.a. dreie seg holdninger i kultur og tradisjon til det å kjøre bil versus å gå eller sykle. Brede fortau har åpenbart gitt fotgjengerne bedre forhold, men vi registrerte ved befaring høsten 2011 at det er få syklistere i bybildet, enten det skyldes kultur eller at det er trangt om plassen for syklistere på fortauet, se figur . Tettstedet Skjervøy er av en størrelse som burde vært godt egnet til å sykle. Å gå vil ta for lang tid i en travel hverdag, og resultatet kan lett bli at en tar bilen. Hensyn til syklistenes behov blir ofte ikke godt nok ivare tatt i planleggingen i norske byer og tettsteder. Med FYSAK-midler til tilrettelegging og holdningsskapende arbeid burde det være et stort potensial for å få flere til å sykle i tettstedet Skjervøy.

Mens store deler av kommunen ble rasert og brent under andre verdenskrig, er bebyggelsen i tettstedet Skjervøy og kaianleggene stort sett intakte etter krigen. At en i Skjervøy har bevart bebyggelse fra før krigen er åpenbart en kvalitet ved stedet, selv

⁷⁴ En miljøgate er en vei der gjennomkjøring er tillatt, men hvor veien er bygget om slik at den innbyr til lav fart, høy oppmerksomhet og hensyntagen til lokaltrafikk (TØI 2004). Miljøgatene skal bidra til å trygge myke trafikanters vilkår og dermed bidra til mer byliv (MD 1996: Sentrumsutvikling i små tettsteder. T-1161). Sentrumsgata i Skjervøy ble oppgradert i et samarbeid mellom Statens vegvesen, Skjervøy kommune og Troms fylkeskommune.

⁷⁵ FYSAK er et program for å stimulere til mer fysisk aktivitet. Det kan gis tilskudd til såkalte lavterskel tilbud for fysisk aktivitet og friluftaktivitet. Tilskudd finansieres fra Helsedirektoratet, Miljøverndepartementet og fra fylkeskommunen.

om ikke det ble nevnt eksplisitt av informantene. Skjervøy kirke er fra 1728, og er Nord- Hålogalands eldste bevarte trekirke, og den er behørig omtalt på nettsidene til Skjervøy kommune.

Figur 9.3 *Skjervøy kirke*

Bebyggelsen i tettstedet er for øvrig sammensatt av både eldre og nyere bebyggelse. Sentrum er preget av at det er noen tomme butikklokaler og enkelte bygg som trenger vedlikehold. Dette ble i liten grad berørt av informantene, til tross for at det har vært etterlyst større satsing på kvalitet i det bygde miljøet i norske byer og tettsteder for at de skal fremstå som attraktive.

Figur 9.4 *Bebyggelsen i sentrum er nokså sammensatt av både eldre hus og nyere hus med ulike form, farge og materialbruk.*

Bebyggelsene langs kaia domineres av næringsbygg relatert til fiskeri og fiskeindustrien. Men det er også bygget noen nye leiligheter med attraktiv beliggenhet mot sjøen, se fig.

Figur 9.5 *Bebyggelsen langs kaia er dominert av næringsbygg, her Lerøy Auroras anlegg. Avdelingen i Skjervøy ble etablert i 2007.*

Trygghet og gode oppvekstvilkår

Trygghet og gode oppvekstvilkår trekkes frem som viktige kvaliteter ved Skjervøy som tettsted og i kommunen for øvrig. Informantene beskriver Skjervøy sentrum som et oversiktlig sted med kort vei til alt. Det betyr at det er enkelt å rekke over alle hverdagens gjøremål på kort tid. At sentrum er et lite og oversiktlig sted bidrar også til at stedet oppleves som trygt for barn. Det betyr at en enkelt kan slippe barna ut. Gode oppvekstvilkår dreier seg også om at en opplever å ha en god skole og mange aktivitetstilbud til barn og ungdom, spesielt innen idretten. Informantene er særlig fornøyd med det kommunale tjenestetilbudet, både barnehage-tilbudet og at kommunen har satset på helsetilbudet med god eldreomsorg, nytt helsesenter, sykehjem, hjemmetjenester og sykestue. Kommunens satsing på nytt helsesenter er, som omtalt i kap. også viktig og attraktivt for folk i regionen og er med på å dra folk til Skjervøy.

Gode butikk- og servicetilbud

Informantene er godt fornøyd med butikk- og servicetilbudet i Skjervøy sentrum. Det bidrar til et enkelt hverdagsliv fordi det er enkelt å få tak i det en trenger. Sentrum har også flere kafèer som fungerer som uformelle møteplasser. Det bidrar til opplevelsen av Skjervøy som en by. Et godt og bredt tilbud av både offentlig og privat service vurderes av informantene som en viktig kvalitet ved tettstedet Skjervøy. Det er likevel en viss bekymring for hvordan butikktilbudet vil utvikle seg. Det skyldes både økende netthandel og handelslekkasje til regionsenteret og Tromsø. En annen var bekymret for at man satset for lite på service og (for) mye på produksjonsvirksomhet.

For de som bor på øyene var situasjonen en litt annen.

Informanter beskrev det som positivt at ”vi tar vare på hverandre”. Det var samtidig en utfordring at de er så få og at det er lite servicetilbud. Man er avhengig av ikke helt gode kommunikasjoner til Skjervøy.

Natur og friluftsliv

Tilbudene innen idrett og tilgang til natur og friluftsliv er også noe som verdsettes av mange som viktige kvaliteter ved Skjervøy kommune. Dette ble framhevet særlig sterkt av enkelte tilflyttere. En av tilflytterne beskrev Skjervøy som ”perlen i nord” fordi han

mente det var særlig naturskjønt akkurat i dette området. En annen tilflytter fremhevet friluftskvaliteter som ski, jakt og kajakk som viktige kvaliteter ved kommunen.

Figur 9.6 *Vakker natur og gode muligheter for friluftslivet er viktige kvaliteter i Skjervøy kommune..*

Bolig og arbeid

På spørsmålet om kvaliteter eller mangler ved Skjervøy kommune er *boligmarkedet* og *boligtilbudet* i lite omtalt av informantene. Det kan tyde på at det å få en egnet bolig tas for gitt og ikke byr på særlige problemer. Informanter gir uttrykk for at det er lett å få tak i bolig, enten en ønsker å leie eller å kjøpe bolig. Det gjelder også arbeidsinnvandrere som velger å slå seg ned i Skjervøy. Vi fikk bl.a. opplyst at kommunen kan tilby boliger til helsepersonell som flytter til Skjervøy. Dette kan ses som en viktig kvalitet ved stedet siden det er et stort problem i mange distriktskommuner at det ikke finnes egne boliger til arbeidsinnvandrere (Nygaard 2012).

Arbeidsmarkedet og mulighetene for å få jobb og karriere er også et tema som omtales lite av våre informanter som noe problem til tross for at ledigheten i Skjervøy har vært forholdsvis høy de siste årene. Derimot omtales et noe økende problem for ungdom å få jobb, både sommerferiejobber og ordinære jobber.

Behovet for jobber til medfølgende ektefeller ble imidlertid tatt opp av noen informanter. Det er mangel på kompetanse-

arbeidsplasser for kvinner, og dette er særlig viktig for å få tak i de yngre kvinnene.

Utfordringer

At Skjervøy som tettsted og som kommune er et oversiktlig og lite sted kan også ha sine ulemper: ”Det kan fort bli rykter”, og at stedet kan oppleves litt ”klikkete”. Utfordringene som kan ligge i et ”litt lukket miljø” ble også drøftet på dialogmøtet. Noen stilte også spørsmål ved hvor åpen og inkluderende Skjervøy-samfunnet er og ser det som noe negativt ved stedet. Dette vil vi komme tilbake til nedenfor i drøftinger av lokal identitet og møtet med tilflyttere.

Flere informanter var også bekymret for en del ungdom som sliter på stedet. Det er ganske stort frafall fra videregående skole, og endel ungdom sliter med rus. Det har også blitt vanskeligere å finne egnete jobber for ungdom uten utdanning. Tidligere kunne disse ungdommene få jobb i fiskeindustrien. Andre påpekte at jobber i fiskeindustrien ikke ses som attraktive nok. Det ble også etterlyst flere sommerferiejobber til ungdom.

Det ble etterlyst flere fritidstilbud til ungdom som ikke driver med idrett, for eksempel mer tilgjengelig svømmehall (den er lukket store deler av året, ifølge en informant) og skateanlegg. Det pågikk en debatt høsten 2011 om kutt i kommunale budsjetter og hvor videre drift av ungdomsklubben og ny kunstgressbane var utsatt.

Det var ulike syn på hvor godt kulturtilbudet er i kommunen. Kommunen bygget nytt kulturhus for noen år siden, som er det eneste av sitt slag i regionen. Den har slitt noe med driften.

Figur 9.7 *Nytt kulturhus signaliserer satsing på kultur, selv om en har slitt med driften. Kulturhuset og en eldre bygning til høyre danner en hyggelig gate opp mot hotellet i bakgrunnen.*

9.2 Stedsidentitet og tilhørighet

Vi skal i dette avsnittet beskrive stedet som kjennetegn ved befolkningen og samspillet mellom stedet og de som bor der. Vi har her som nevnt lagt vekt på sosial praksis og opplevelse. Når det gjelder stedet som kjennetegn ved befolkningen har vi vært særlig opptatt av spørsmål knyttet til lokalkultur som lynne eller væremåter og møtet med tilflyttere som kan representere en annen kultur eller nye idéer. Evner til nytenkning henger også sammen med evner til samhandling både lokalt og regionalt.

Lokalpatriotisme

Informantene beskriver folk fra Skjervøy som lokalpatriotiske, at man er stolt av hjemlassen og har et stort engasjement for stedet. Lokalpatriotisme ble også trukket frem som kvalitet ved Skjervøy på dialogmøtet. Omdømmeprojektet til Nord-Troms regionråd viste også at folk lokal identitet i Skjervøy er sterk, mens Nord-Troms identiteten er skjør. Lokalpatriotisme kan gi seg utslag i stolthet og kan være koblet til det å klare seg selv: ”Vi gir oss ikke”.

En forklarte dette med at en som øysamfunn alltid har vært vant til å klare seg selv. En sa det slik:

Folk her er veldig tilknyttet hjemplassen.

Identitet og tilhørighet gjennom familie og nettverk

Informantene legger særlig vekt på betydningen av tilhørighet til slekten og tydelige grupper i lokalsamfunnet. En informant mener at det kan henge sammen med at "alle er i slekt" og at "det betyr mye for tilknytningen til plassen". Utsagnet illustrerer at tilhørighet er nær knyttet til familie og nettverk gjennom tette sosiale bånd. Sosial tilhørighet til et sted betyr både tilhørighet til familie, slekt og venner en omgås med, men kan også forsterkes gjennom felles væremåter, normer og verdier, som for eksempel en typisk nordnorsk væremåte. Dette vil vi komme tilbake til nedenfor. Tilhørighet eller "place attachment" kan utløse et sterkt engasjement dersom en opplever at viktige verdier er truet (Vorkinn og Riese 2001). Det kan forklare at det finnes et sterkt samhold i små øysamfunn siden en er så avhengige av hverandre.

Det fremgikk av kapittel 8 at det læstadianske miljøet utgjør et ikke ubetydelig innslag i sivilsamfunnet. Informanter viste til at læstadianere velger å flytte til Skjervøy nettopp fordi det er kjent for utenforstående at det finnes et miljø der fra før. Utsagnet illustrerer at vi gjerne velger hvor vi vil bo ut fra hvem vi vil være og at vi søker "my kind of people". Når det læstadianske miljøet har sine årlige samlinger flagger folk og det flagges også i hovedgata, ble vi fortalt. På den måten preger det læstadianske miljøet stedet på en konkret og synlig måte.

Det at Skjervøy er kjent for å ha et læstadiansk miljø, tiltrekker flere tilflyttere fra dette miljøet, og bidrar til at stedets identitet for mange blir nært knyttet til egen identitet ("identity with place") (Relph 1976). Stedsidentitet dreier seg dels om interne selvbilder, hvordan folk på stedet ser på seg selv, dels om hvordan andre utenfra ser på stedet og de som bor der (omdømme). At det læstadianske miljøet er tydelig i informantenes egne fortellinger og eget selvbilde samtidig som utenforstående ser på stedet som viktig for det læstadianske miljøet (stedets omdømme) betyr at dette kan få en selvforsterkende effekt og tydeliggjøre både egen identitet og stedets identitet.

Identifikasjon med Skjervøy som by - urbane og rurale kvaliteter

At tettstedet Skjervøy markedsføres og av informantene beskrives som by er åpenbart viktig for stedets identitet og identiteten til de som bor der. En sa det slik:

Jeg ville ikke bodd i Nord-Troms hvis ikke Skjervøy hadde hatt hovedgate med gatelys og folk rundt.

At man bor i en by og ønsker en mer urban livsstil oppfattes som viktig for egen identitet og stedets identitet. At tettstedet Skjervøy er en by med mange tilbud ble trukket frem som en viktig kvalitet ved stedet. Det viser at en gjerne identifiserer seg med positive kvaliteter ved stedet der man bor, fordi stedet sier noe viktig om hvem man er eller ønsker å være. Bystatus har tradisjonelt vært knyttet til status og handelsprivilegier.

En informant beskriver Skjervøy som et sted som er akkurat passe stort og passe lite, en beskrivelse som oppsummerer de viktigste kvalitetene ved stedet:

Samfunnstypen er den beste. Det er stort nok for aktivitetstilbud, skole osv. Samtidig kjenner man de fleste, man låser ikke døra på dagtid, det er ikke for mye trafikk og trengsel.

Sammenhengende bebyggelse langs en byggate med fortauskafé og et variert butikk- og servicetilbud kan ses som typisk *urbane kvaliteter*. Kvaliteter som trygghet og gode oppvekstvilkår kan ses som typiske *rurale kvaliteter*. Skjervøy har slik sett trekk fra både by og bygd. Begrepene "by" og "bygd" er dynamiske kategorier som er gjenstand for definering og redefinering (iflg. Berg og Dale 2004). Det vises til at blant "folk flest" kan man identifisere to ulike sett med bilder av bygda og byen: Den tradisjonelle, litt kjedelige bygda (få tilbud, sosial kontroll osv.) versus den idylliske bygda (sunt liv, sosial omsorg osv.), og den moderne byen (mange tilbud, stor takhøyde osv.) versus den fæle byen (bråk, sosial isolasjon osv.). At Skjervøy markedsføres og omtales som by og ikke som bygd eller tettsted på tross av at stedet ikke har bystatus kan tyde på en viss tvetydighet mht om Skjervøy er eller skal være en by? Informantene mener at de har fått det beste fra både by og bygd. De sier: " ja takk, begge deler".

Mange små steder langs kysten har en tetthet av mennesker, aktiviteter og bebyggelse på grunn av topografien og at en samler bebyggelsen der det finnes en trygg havn med tilgang til fiskebankene som den tradisjonelt sett viktigste ressurs. På bygda ligger bebyggelsen gjerne mer spredt med gårdsbruk plassert i nær tilknytning til dyrka mark og små eller større tettsteder ved kommunikasjonsknutepunkt. I bygdeforskningen i Norge bruker en gjerne begrepene by og bygd. Spørsmålet er om denne begrepsbruken kan tilsløre de kvalitetene som ligger i steder som Skjervøy som ”akkurat stort nok” og ”akkurat lite nok”, som det ble sagt. Det finnes en omfattende forskningslitteratur som søker å beskrive typiske rurale kvaliteter som trygghet og gode naboskap i nærmiljøet (Nordahl 1996, Gullestad 1985). Munkejord (2009) påpeker at små kystsamfunn kan ha urbane kvaliteter, og viser til at kort vei til alt og kort vei til ”alle” som en enkel måte å få makt og innflytelse på oppfattes som eksempel på det.

Tettstedsbegrepet slik det er definert fra SSB, kan omfatte relativt små steder med mer åpen bebyggelse og større steder som Skjervøy. I europeisk sammenheng er det vanlig å snakke om fiskerlandsbyer, mens en i Norge ofte har hevdet at vi ikke har landsbyer. Mange små og store fiskevær langs kysten har med sitt fortettede miljø av bebyggelse, mennesker og aktiviteter langs gata/havna mer karakter av by eller (fisker)landsby enn bygd. Tettstedet Skjervøy kan formelt sett beskrives som by (tettsted med over 2000 innbyggere m.m) i hht. Aschehoug og Gyldendal (2005). Kommune-loven har imidlertid en veiledende norm at innbyggertallet bør være minst 5000. Det er likevel ikke til hinder for at steder med langt færre innbyggere har fått bystatus. Det er ikke bragt på det rene om formell bystatus har vært diskutert i Skjervøy.

Lokal identitet og møtet med ”de nye”

Noen informanter påpeker at språkbruken og bestemte væremåter er preget av at Skjervøy er et industristed med marine og maritime næringer. Havna og fiskerinæringen har vært viktig for stedets næringsutvikling, slik det fremgår av kap. xx, og fiskerihavna preger fortsatt bybildet, se figur xx. Flere påpeker at lokalkulturen er preget av tradisjonell industrikultur og mange som jobber i primærnæringer, og at det er lite folk med høyere utdanning. En sa det slik:

Samfunnet er preget av og veldig dominert av industriarbeidsplasser.

Disse informantene er alle tilflyttere med høyere utdanning og ser muligvis på stedet med et utenfrablakk, uansett om de er ”nykommere” eller har bodd der i mange år. Tilflyttere med et utenfrablakk kan bidra til å synliggjøre lokale væremåter som enten sammenfallende eller som annerledes enn egen væremåte. At det er lite folk med høyere utdanning kommer til uttrykk ved at ”det er mye svart- hvit- tenkning”, og at en har ”mindreverdsfølelse i forhold til akademia”, som det ble sagt. En annen mente at det er få folk med høyere utdanning og at debatter og lignende derfor er preget av ”skråsikker uvitenhet”. Flere påpekte at man ikke har tradisjoner for å ta utdanning i et fiskerisamfunn fordi en ikke trengte utdanning for å ta jobb innen fisket eller i industrien. Det ble også beskrevet som en trussel på dialogmøtet at det er lite incentiver for ungdom til å ta utdanning. En informant mente at det kan være en medvirkende årsak til det store frafallet i videregående. Utsagnene illustrerer de utfordringene som kan ligge i små lokalsamfunn preget av primær- og sekundærnæringer i møtet med nye næringer og behov for nye typer utdanning og kompetanse, slik vi også har sett i studier av Vardø (Schmidt m.fl. 2007). Stedet som møteplass for hverdagens handlinger (”locale”) preger stedsidentiteten. Utsagnene illustrerer konkret hvordan sted preger næring og næring preger sted slik påpekt av Vestby (2004), og at den nære sammenhengen mellom stedet og næringsgrunnlaget kan få betydning for lokalkulturen. Det ble likevel påpekt på dialogmøtet, at det finnes folk med relevant utdanning og kompetanse også i Skjervøy, og at en overdriver problemene med manglende kompetanse. Andre beskrev lokalkulturen som uttrykk for en ”direkte væremåte” der folk er ”frittalende” og med et ”saftig språk” eller en ”røff tone”. Det ble sett som en typisk nordnorsk væremåte, og som noe positivt, og altså ikke som negativ svart – hvit tenkning. Det kan se ut som det finnes litt ulike syn på lokalkultur og væremåter blant ulike grupper avhengig av tilhørighet til stedet og egen bakgrunn, ikke minst utdanningsnivå. Det kan få betydning for hvordan en møter tilflyttere med høyere utdanning.

Når det gjelder møter med arbeidsinnvandrere generelt beskriver informantene Skjervøy samfunnet som et åpent og inkluderende samfunn. Beskrivelser som at vi har en ”åpen kultur”, vi er ”snille

og inkluderende” og ”imøtekommende”, er utsagn som går igjen. En som selv er tilflytter sier det slik:

De fleste er åpne, vi hilser på folk. Det er en direkte væremåte, en typisk nordnorsk væremåte.

Samtidig gir informanter uttrykk for en noe avventende holdning eller at en i noen tilfeller tar noen forbehold:

Det er mange rumenere her. De er en ressurs, de jobber og står på. Det er også noen flyktninger. Det er ikke noe negativt, men en mer avventende holdning til dem. De fleste reiser videre til ”likesinnede” andre steder.

At en tar et visst forbehold kan henge sammen med at en del flytter igjen, og da er ser en det som mindre aktuelt å prøve å bli kjent. Det kom frem på dialogmøtet, at en ser på innvandrerne som en ressurs, samtidig som det var en viss usikkerhet til om de vil bli, og at en manglet kompetanse på integrering av innvandrere.

Det er en stor gruppe rumenere i Skjervøy, og de ses som et positivt innslag i lokalsamfunnet fordi de jobber. En sier det slik:

Arbeidsinnvandring er ok hvis de jobber. Vi er litt mistenksomme.

En annen sier det slik:

Rumenere som jobber blir inkludert. Men noen er det skepsis til. Det har vært mye debatt om muslimer i skolen. Det speiler debatten i samfunnet ellers.

At de lokale møter nye tilflyttere med en sterk forventning om at de må jobbe og stå på, kan henge sammen med den lokale væremåten i et øysamfunn, der en må stå sammen og jobbe hardt for å greie seg. Det er også noen flyktninger i Skjervøy fra andre land, men informanter mener at mange reiser igjen for å komme nærmere ”sine egne”. En norsk tilflytter forklarte at de også er mest sammen med dem som var tilflyttere da de kom: ”Vi vil helst være sammen med våre egne. Mennesker er slik”. Utsagnet viser igjen vektleggingen av det å finne likemenn.

En annen tilflytter som beskriver seg selv som ”radikal” og som etablerte seg med barn og familie i Skjervøy for mange år siden sier det slik:

Selv om vi var litt annerledes er det et inkluderende samfunn. Jeg har tenkt at å bo i en så konservativ kommune er en belastning. Men vi har blitt likevel. Familier med mange barn blir verdsatt her. Folk i det læstadianske miljøet har mange barn, og ser det som positivt.

Utsagnet forteller om et inkluderende samfunn på tross av forskjeller. Dersom en er ”lik” på noen områder (jobber hardt eller har mange barn) aksepteres man selv om man er ”ulik” på andre områder (er muslim eller politisk radikal). Informanter beskrev det læstadianske miljøet som et konservativt miljø, selv om miljøet har blitt mer inkluderende enn tidligere. Det kan imidlertid fortsatt være utfordringer for ungdommer fra dette miljøet i møtet med annen ungdom. Se også kapittel 8 om skillet i ungdomsmiljøet mellom ungdom fra det læstadianske miljøet på den ene siden og en ungdomskultur preget av festing og rus på den andre siden.

Kystkultur og evne til nytenkning

Som omtalt i næringskapittelet gis det uttrykk for i næringslivet at Skjervøy er et sted med både evne og vilje til omstilling og nytenkning. Enkelte knytter dette til kystkulturen. En informant påpekte, som nevnt, at det er særlig viktig når en bor i et øysamfunn, der en er gjensidig avhengig av hverandre. Da må en også være kreativ og finne løsninger når det dukker opp problemer. Informanter som representerer sivilsamfunnet har et litt annet syn på lokalkulturen og evnen til innovasjon og nytenkning. En mener det er ”noen gründere her”, andre mener det er ”lite gründerkultur” her. At det er litt ulike syn her kan skyldes at representanter for sivilsamfunnet ikke har tilstrekkelig kunnskap om næringslivsutviklingen. De viste derimot til gründere de har kjennskap til, som for eksempel kvinnen som etablerte ny butikk med barneklær eller kvinnen som etablerte butikken ”Midt i Værret”. Hun jobbet høsten 2011 aktivt med å tilby nye lokalt produserte varer, blant annet til turister.

Figur 9.8 *Velkommen inn! Butikken "Midt i Været" tilbyr kortreist mat og litt av hvert.*

Informanter er opptatt av evnen til nytenkning og beskriver det som et typisk uttrykk for det å være et øysamfunn og del av en kystkultur. Enkelte beskriver Skjervøys som preget av industri-kultur, hvorav noen omtaler dette som negativt mens andre ser på det som positivt og en litt "tøff" kultur. Til gjengjeld er identifikasjon med tettstedet Skjervøy som by tydelig, mer enn som et maritimt miljø og senter. Det kan henge sammen med at de fleste kommunesenteret i dag jobber innenfor tjenesteyting. Det igjen kan ses som uttrykk for at steder og stedsidentitet er gjenstand for endring. Skjervøy, som mange andre steder, er under omdanning fra et sted preget av primær- og sekundærnæringer til et sted preget av nye næringer innen service- og tjenesteyting. Stedet som setting for hverdagens aktiviteter ("locale") er noe annet enn tidligere, og det preger stedet og de som bor der.

9.3 Oppsummering

De viktigste kvalitetene ved Skjervøy er at det er et lite, oversiktlig sted med gode oppvekstvilkår og nærhet til naturen, typisk rurale kvaliteter, samtidig som tettstedet Skjervøy har noen typisk urbane

kvaliteter som en trivelig byggate med kaf er, et godt butikk- og servicetilbud og et godt utbygd tjenestetilbud. De største utfordringene er knyttet til ungdom som sliter med rus eller fordi de faller ut av videregående skole. Det er få jobbtilbud til ungdom og lite incentiver til å ta utdanning.

Både materielle strukturer og immaterielle strukturer har betydning for stedsidentitet og tilhørighet. Tilhørighet og sterke bånd i slekt og nettverk er viktig for identifikasjon med stedet samtidig som en identifiserer seg med Skjervøy som by med muligheter for en mer urban livsstil. Kystkulturen og næringsgrunnlaget er også fortsatt synlig i lokale væremåter som språk, kultur og synet på betydning av utdanning. Steder og stedsidentitet er i stadig endring, og Skjervøy er, som mange andre små steder langs kysten, under omdanning fra et sted preget av primær- og sekundærnæringer til et sted preget av nye næringer innen service og tjenestetilbud.

10 Samhandling, fellesskap og fragmentering

I dette kapitlet rettes søkelyset på former for sosial samhandling og fragmentering som kan fungere som drivere eller barrierer for utviklingen av Skjervøy som et livskraftige kystsamfunn. Det kan analytisk skilles mellom :

- *integrerende faktorer og mekanismer* i form av samhandling og fellesskap, samarbeidsrelasjoner, bånd som etableres og styrkes, samt tradisjoner for kontakt og kommunikasjon. Felles eller sammenfallende interesser inngår også her. Dette bygger opp om, og er samtidig forankret i, stedsforankret identitetsfellesskap

- *desintegrerende faktorer og mekanismer* er knyttet til fragmentering og oppsplitting, barrierer mot samarbeid, konflikter som ikke løses, samt konkurranse om ressurser og posisjoner. Motstridende interesser inngår også her. Oppfatninger om ulike skillelinjer av typen ”vi og de” virker inn på slike faktorer og mekanismer.

Hvordan ulike aktører søker sammen, knytter bånd og etablerer gode samhandlingsmønstre vil ha betydning for om de drar i samme retning til beste for lokalsamfunnets utvikling. Motsatt vil for mange fragmenterte interesser og innspill, motsetninger eller oppsplittinger av miljøer, kunne bidra til å hemme mobilisering for felles utviklings tiltak eller føre til at lokalsamfunnet utvikler seg i en for mange uønsket retning. Dette betyr ikke at det (bare) er når ”alle er enige og vel forlikte” at en får til en positiv utvikling. Ulikhet og friksjon kan skape nye tanker og idéer, skjerpe argumentasjon og kreativitet. Den såkalte stedskonkurransen mellom ulike steder om å være attraktive og tiltrekke seg og holde på befolkning, bedrifter og besøkende, kan også ha slike effekter. Stedskonkurranser forgår på ulike geografiske og forvaltningsmessige nivåer: både internt mellom steder i en og samme

kommune, mellom kommuner i en region og mellom regioner. En viss konkurranse bidrar antakelig til at evnen og viljen til å bli bedre og konkurransedyktig styrkes og at offensive holdninger har mer grobunn enn defensive. Litt folkelig sagt: det kreves at en er litt mer framoverlent og på hugget, enten vi snakker om politikere, næringsdrivende eller befolkning. Den lokale mentaliteten er derved ikke uvesentlig i stedsutviklingsprosjekter.

10.1 Interne geografiske interesser

Skjervøy kommune har en spesiell intern struktur med en relativt stor kystby og flere småsamfunn eller bygdelag ute på øyene. Er dette en strukturell faktor som bidrar til intern integrering eller desintegrering; til samhold og fellesskap, eller til oppsplitting og fragmentering?

Fordel med et stort kommunesenter?

Kystbyen Skjervøy har i løpet av det siste århundret vokst til å bli det naturlige sentrum i kommunen der størsteparten av befolkningen er bosatt (om lag 87 prosent). Strukturen med ett stort kommunesenter har flere fordeler. Kystbyen er såpass stor at den kan tilby et visst mangfold av muligheter og tilbud, med lett tilgang til handel og diverse offentlige og private tjenester, og der det er arbeidsplasser, skoler og barnehager. I konkurransen med storbyområdene må småbyer og tettsteder i distriktene opp på et visst nivå når det gjelder denne type faktorer. Dersom bosettingen er så tett og kompakt som i kystbyen Skjervøy, med minimale avstander, vil dette være en spesiell type attraktivitets-dimensjon med en kombinasjon av urban-liknende og rurale kvaliteter innenfor en liten radius, med småsamfunnets sosiale dimensjoner og med rurale kvaliteter i landskap og havområder som aktivitetsarenaer og som en del av kystbyens visuelle omkransing. (se også kap. 9 Stedskvaliteter og stedsidentitet). Den kompakte kystbyen gjør den sosiale samhandlingen mye enklere og styrker sivilsamfunnet. Nærheten til "alt og alle" gjør det lettere å møtes, delta på ting, få folk med i lag og foreningsvirksomhet, i kommunalt styre og stell, la ungene ta seg på egenhånd til fritidsaktiviteter og venner. Sosiale bånd og relasjoner styrkes (vanligvis) gjennom at folk møtes ofte og at de samme går igjen på ulike arenaer.

På den ene siden kan det argumenteres for at veksten i kystbyen Skjervøy har bidratt til at kommunen samlet har klart å opprettholde folketallet. Kommunesenteret har imidlertid vokst delvis på bekostning av bosettingen ellers i kommunen, dvs. ute på øyene. For tre-fire generasjoner siden hadde øyene hovedtyngden av bosettingen. En slik prosess, og den ulikevekten som er resultatet av den, vil selvsagt være del av den kollektive biografien i Skjervøy. Når noen små lokalsamfunn ”taper” gjennom å avgi mennesker og ressurser til det dominerende kommunesenteret, kan dette bidra til eller forsterke misbilligelse og motsetninger. ”Det store” samholdet i kommunen som sådan kan få seg en knekk når ”det lille” samholdet i bygdelagene på øyene blir så viktig for å mobilisere til innsats mot reduksjon i eller nedleggelse av offentlige tjenester.

Sentrum-periferi innenfor kommunens grenser

Tidligere bodde altså flesteparten av innbyggerne i småsamfunn på Arnøya og Laukøya. Nå er øyene hjemsted for omlag 13 % av innbyggerne som bor i fire lokalsamfunn, der Årviksand og Arnøyhamn er de største. Forholdet mellom kommunens sentrum og øysamfunnene blir en form for sentrum – periferiproblematikk på grunn av avstander og kommunikasjoner. For å komme til kommunesenteret er beboerne her avhengige av å ta bil og ferge. En del pendler til kommunesenteret i forbindelse med jobb, handel og servicetjenester, kultur- og fritidsliv. Avhengigheten av ferge legger restriksjoner på private relasjoner og samhandling, næringslivets kommunikasjoner og kommunens tjenesteleveranser. Fylkeskommunen som eier og drifter av fergeforbindelsen har nå kuttet ned fra såkalt 3-skift til 2-skift. Dette har gjort øyfolket mer avsondret, og det fortelles at deltakelse i sosiale og kulturelle sammenhenger minsker. Det samme gjør demokratisk deltakelse i ulike type møter. Samlet kan dette ha en viss desintegrerende virkning. For tiden pågår en kampanje for å få veiforbindelse til disse øyene og tidligere i år ble en såkalt mulighetsanalyse lagt fram av konsultentselskapet Rambøl (2012). Der framkommer det blant annet at næringslivet på øyene opplever betydelige utfordringer mht. å tiltrekke seg nødvendig arbeidskraft, men at flere unge familier har signalisert at de vil flytte tilbake til Arnøy dersom det blir tunnelforbindelse dit.

Innad i lokalsamfunn på øyene: samhold og fellesskap

Folk i bygdelagene på øyene forteller at det i deres lokalsamfunn eksisterer et sterkt samhold og fellesskap. Nærhet er vokst fram gjennom generasjoners familiebånd og nabokjennskap, likhet i livsbetingelser og livsform, og en gjensidig avhengighet. Bygdelagene bruker tid og krefter på en lang rekke ulike tiltak og prosjekter som skal gjøre disse stedene til gode bosteder, fra ballbinger og busstider til naturstier og helsebil. Mange av oppgavene er av velforeningskarakter, pluss at de står bak små og store arrangementer i bygda. (Nærmere beskrevet i kap. 8 Sivilsamfunnet). I tillegg fronter bygdelagene lokalsamfunnets fellesinteresser og prøver å påvirke kommunen i dens disposisjoner og prioriteringer, blant annet gjennom å være dialogpartnere for kommunen når det gjelder omstillings- og utviklingsprosjektet i kommunen.

Bygdelagene imellom eksisterer det et fellesskap i en form for utenforskap, dvs. at denne posisjonen har en viss integrerende funksjon på øyene. ”Når kommunen av en eller anna grunn ikke ser oss, da klarer vi å stå samla”, sier en av innbyggerne på Årviksand om forholdet bygdelagene imellom på Arnøya. De står sammen i rollen som vaktbikkje og pådriver overfor de kommunale og regionale myndighetene, for eksempel i kamp for velferdstjenester, transportgoder og skoletilbud. Dette er en variant av sentrum-periferi-relasjoner som finnes i mange bygdekommuner og som blant annet innebærer at aktørene må balansere samarbeid og forhandle om ressurser og prioriteringer. I Skjervøys tilfelle er det ikke drakampen mellom to eller flere tettsteder i kommunen dette dreier seg om, men om det store dominerende kommunesenteret og de små bygdelagene og betingelsene for at disse skal overleve.

Samtidig er det internt på øyene saker der bygdelag knives seg imellom; to eksempler er skredprosjektet (hvor skal skredsikring av vei komme først) og skoledleggelse/sammenslåing (når to skoler skal bli til en). Det har vært mye fraflytting fra Arnøyhavn og der er det nå bare rundt 10 elever, mens det i Årviksand er rundt 20. Skolesaken har for øvrig foreløpig endt med at skolen i Årviksand er omdannet til privatskole (Montesorriskole). Her kan vi ane en viss desintegrasjon gjennom motstridende geografisk baserte interesser.

Motvekt til fragmentering

Det er særlig to forhold som representerer en slags *motvekt* mot denne desintegreringen. Det ene er *kommunens avhengighet av de små øysamfunnene*: næringslivet der ute med fiskerier, oppdrett og mottak, samt annen havbruksrelatert virksomhet, er både reelt og symbolsk viktig for en kommune som definerer seg som fiskerikommune og som markedsfører seg som ”Maritimt senter i Nord-Troms”. Også en del fiskere som bor i kommunesenteret har sin fiskebase på Arnøya i vintersesongen. Sommerstid er for øvrig Arnøy et sted der det arbeides med å utvikle reiselivsprodukter knyttet til naturopplevelser og havfiske, et felt mange påpeker er for dårlig ivaretatt i dag. Både for fastboende og besøkende er altså øyene en viktig del av Skjervøys identitet og muligheter.

En annen type motvekt mot desintegrering er *samholdet og fellesskapet* som deles av folk, uansett hvor i kommunen de bor I et større perspektiv, både historisk og i dag, så har både kystbyen og de mindre bygdelagene utgjort et *identitetsmessig fellesskap* med en viss avstand til andre steder i regionen. ”Vi-mentaliteten” innebærer at de fleste står sammen, sier en av informantene og peker samtidig på at (daværende) ordføreren var en tydelig og optimistisk stemme som bidro til en slik mentalitet. Den undersjøiske tunnelen mellom den delen av kommunen der kystbyen er lokalisert og fastlandet ble bygd for omlag 20 år siden, noe som lettet forbindelsene innover i regionen i betydelig grad. Men det er likevel en markant distanse på en god del kilometer uten noen særlig bosetting til nærmeste andre tettsted. I regionen var, og er, Skjervøy ”noe for seg selv” sies det; det er en kommune som synes å ha en klar identitet som skiller dem fra de andre i regionen. Dette representerer en likhet som binder folk i Skjervøy sammen, uansett om de bor i kystbyen eller i de små lokalsamfunnene på øyene.

Sosial tilhørighet, samhold og stedstilhørighet

Stedstilhørighet er forankret i flere og ulike elementer, fra tilhørighet til natur og landskap til tilhørighet til folk, sosiale miljøer og kulturelle mentaliteter. *Å føle seg hjemme* et sted er altså en følelse som er ganske sammensatt og som kan variere fra individ til individ. Fenomenet stedstilhørighet som sosial tilhørighet fordi det er et uttrykk for samhold og fellesskap. En inngiftet innflytter sier

det er store familienettverk herog at ”det betyr mye for tilknytning til plassen”. Han har merket seg lokalpatriotismen som gjør at ”Skjervøyværingene har lyst at det skal være Skjervøy”, dvs. ha en egen identitet og være en egen kommune. Lokalpatriotismen gir seg blant annet utslag i knivinger med nabokommuner. Ungdom forteller at de likte dårlig at den videregående skolen i Skjervøy ble slått sammen med videregående i Nordreisa, for ”det er våres videregående”. Tidligere var det skoletevlinger mellom de to skolene, der det blant annet var natt-tevlinger i volleyball og mye sosialt liv rundt det å knuse motparten. ”Det var en artig gigg”, sier en av de unge, ”en måte å ta ut konkurransen på” og samtidig kjenne på stoltheten og lokalpatriotismen til Skjervøy. ”De voksne syntes det var dårlig, men det var faktisk en måte å bygge vennskap på. Vennskap bygd opp om fiendskapen”, sier hun smilende. Men nå går ikke det her lenger, for nå er de jo samme skole.

Internt i Skjervøy eksisterer det som betegnes som en sterk vennekultur (se også kap. 8 Sivilsamfunnet). Støtten og samholdet i denne vennekulturen bygger på og bygger opp den sosiale kapitalen: tillit, gjensidighet og felles verdier gir en sosial kapital. De positive effektene på sosial trivsel og tilhørighet, vil samtidig kunne virke ekskluderende på innflyttere. ”Tror det kan være ganske lukka samfunn om du kommer hit som voksen”, sier en av de unge. Samhold blant folk som opprinnelig er fra Skjervøy kan ses som resultat av en type ”bonding”, dvs. internt sammenbindende funksjoner. Den utilsiktede bi-effekten kan bli at ”bridging”, dvs. ekstern overskridende funksjoner som styrker bånd på tvers av sosiale og kulturelle ulikheter, reduseres (Vestby og Johannessen 2010, Ødegård 2010). Tilsvarende kan vi finne i den religiøse kulturen rundt læstadianismen; at samhold og fellesskap fremmer integrasjon samtidig med utenforskap og desintegrasjon. (se også kap. 8 Sivilsamfunnet og kap. 9 Stedskvaliteter og stedsidentitet).

10.2 Offentlig – privat samarbeid og rollefordeling

Kommunens samfunnsutviklerrolle

Graden av samarbeid og fellesskap mellom aktører fra ulike samfunnsfelt er også interessant når vi antar at integrasjon og

desintegrasjon har betydning for stedet utviklingskapasitet. Det foregår mye samhandling på tvers av de tre ulike samfunnsfeltene (I) stat/offentlige myndigheter, (II) marked/næringsliv, og (III) sivilsamfunn/foreningsliv. Samhandlingen omfatter konkrete tiltak og prosjekter, politikkutforming og styring, spleiselag mellom kommunale myndigheter og næringsliv, samt sponing fra næringslivet til lag og foreninger i sivilsamfunnet.

Kommunenes rolle som samfunnsutvikler er blitt viktigere de siste åra, og det er særlig denne rollen som åpner for samarbeid med andre aktører. Norske kommuner har fire hovedroller som de skal fylle, nemlig som (I) demokratisk organ, (II) forvalter av nasjonalt lovverk, (III) tjenesteproducent og (IV) samfunnsutvikler. I Stortingsmeldingen om distrikts- og regionalpolitikken slås det fast at kommunene "har ei nøkkelrolle i å få til ei positiv lokal samfunnsutvikling. Dei er ansvarlege for tjenestetilbod, samfunnsplanlegging, næringsutvikling og tilrettelegging for arbeidet i frivillige organisasjonar. Det gjev kommunane ei sentral rolle i å mobilisere til lokale krafttak og utløyse og stø opp om lokale initiativ" (St.m. 25 2008-2009). Oppgaver knyttet til for eksempel arealplanlegging, stedsutvikling og omdømmebygging hører også med til kommunens rollereportoar.

Kommunen som aktiv aktør i næringslivet

I Skjervøy har det de siste to tiårene skjedd store strukturendringer i næringslivet. Dette fikk kommunen til å innta en mer aktiv samfunnsutviklerrolle enn de hadde hatt tidligere. Rolleutvidelsen har hatt mer preg av redningsaksjoner enn av et ønske om å utvide kommunens handlingsfelt. Ett eksempel er at kommunen gikk inn og overtok havneterminalen "da Nord Cargo kasta korta". Kommunen gikk både inn på eiersiden og overtok lokalene og på driftssiden, noe som "vil føre til forutsigbarhet i drift og sikre infrastruktur for skipsanløp" (Strategisk næringsplan 2008-2012). I følge ordfører den gang var dette den eneste løsningen fordi de ikke kunne risikere nedleggelse av terminalen og derved også å miste Hurtigruta. Nå drives terminalen på kommersiell basis med et lite overskudd. Et annet eksempel er kommunens rolle i forbindelse med utsiktene til nedleggelse av fiskebruket i Årvikhavn. Det var ingen andre private aktører i markedet, og kommunen gikk inn og kjøpte det, lagde et AS og leide ut lokalene til fiskebruk. Men bygda selv gikk også inn med rundt 1 mill.kr. for

å redde bruket, dvs. at det ble en form for spleiselag. Kommunen spilte også en aktiv rolle i prosessen rundt Lerøy Laks i perioden 2005-07. Den daværende rekeindustribedriften ble oppkjøpt av rekeprodusenten Royal Grønland, deretter kjøpte Lerøy - konsernet bedriften etter uttallige runder.

Alle kommuner arbeider med å tilrettelegge for næringsvirksomhet gjennom planlegging, areal- og tomtepolitikk og infrastruktur. Skjervøy kommune har imidlertid også fungert som en aktiv næringsaktør og gått inn i så vel eierskap, drift og prosesser ved eierskifte. Dette har utvilsomt hatt stor betydning for den videre utviklingen, både i næringsliv og samfunnsliv i Skjervøy. Men det har samtidig vært en god del kritiske røster til kommunens aktiviteter overfor og i næringslivet; både fordi det er offentlige midler som er brukt til investeringer i tapsbringende prosjekter, fordi det kan stilles spørsmål ved om det har ført til konkurransevridning med konsekvenser for andre næringsaktører, eller fordi man mener at det blir en rolleblanding når kommunen agerer som næringsaktør. Kritikken eller skepsisen synes å variere med ulike bransjeaktører, for eksempel er deler av fiskeindustrien positive fordi kommunens engasjement har hatt en stabiliserende funksjon. Andre er prinsipielt motstandere av at kommunen eller andre offentlige myndigheter skal inn i næringsprosjekter, selv i tilfelle der det "bare" dreier seg om støtte fra fond/regionale utviklingsmidler, noe som ses som en faktor som kan regulere eller innskrenke handlingsrommet for næringslivet.

Enkelte næringsaktører har også vært skeptiske til kommunens ønske om å være medlem i Skjervøy næringsforening, fordi de oppfatter dette som en rolleblanding og et ønske om innflytelse. Samtidig framholdes det at samarbeidsarenaer har en viktig funksjon, blant annet for at politikere skal få forståelse for hvor skoen trykker. Dels varierer dette med alder: "Men de yngre her er mer positive enn de eldre", sies det. Kommunens administrative ledelse mener at det har blitt en klart mer positiv innstilling til kommunen i kjølvannet av alle samarbeidstiltakene med næringslivet. For øvrig viser også andre studier at det eksisterer svært ulike oppfatninger blant aktører i hhv. kommune og næringsliv av hvordan kommunene kan og bør spille en rolle i forbindelse med næringsutvikling og hva som fungerer bra (Moen 2011).

”En distriktskommune må spille rollen som utviklingsaktør i en rekke sammenhenger”, sa den tidligere ordføreren. Vurderinger av kommunens rolle i forhold til næringslivet og næringsutvikling kan altså vise seg å variere ut fra beliggenhet og størrelse. I sentrale byområder er det også mange eksempler på at kommunale myndigheter inntar næringsaktørroller, for eksempel gjennom å etablere hel- og halveide kommunale selskaper som drives på kommersiell basis. Dette er gråsoner hva angår rollefordeling. I små kommuner i distriktene er dette synligere og vurderinger kan være like mye knyttet til kjennskapet til personer som er involvert. Betydningen av kommunens engasjement vil dessuten være større når tilgangen på privat kapital er mindre. Den tidligere ordføreren, som var en sentral aktør i de konkrete sakene vi har omtalt her, sier at kommunen var nødt til å komme på banen og innta en mer aktiv rolle av hensyn til arbeidsplasser og infrastruktur knyttet til godsterminalen/hurtigruta. Han sier at virkeligheten i mange distriktskommuner sammenlignet med sentrale bystrøk er at det sjelden står private aktører i kø for å investere og drive virksomheter.

Samarbeid om strategisk næringsplan

Samarbeid mellom kommune og næringsliv i Skjervøy foregår også på måter som er vanlige i alle type kommuner, nemlig gjennom utarbeiding av strategiske næringsplaner. Kommunens næringsplan ble til som resultat av en bredt anlagt forankringsprosess og med mange innspill fra næringslivet. Så å si alle fikk inn elementer, og på et arbeidsseminar ble så tiltak prioritert og andre lagt i en ”tiltaksbank” for hver sektor/bransje; handel/service/kultur, reiseliv, fiskeri/havbruk, maritim/offshore, og landbruk/reindrift. Planen brukes aktivt og har definerte samarbeidspartnere fra kommune, næringsliv og sivilsamfunn/innbyggere. Den kan leses som et uttrykk for at livskraftige lokalsamfunn er et resultat av en kombinasjon av stedsutvikling og næringsutvikling. Interessefellesskapet mellom kommunen, næringsliv og befolkning synliggjøres gjennom at de sammen arbeider for behov knyttet til infrastruktur og rekruttering/kompetanse, inkludert å påvirke fylkeskommunale og statlige myndigheter i riktig retning for Skjervøy.

Samling om å gjennomarbeide strategier for framtidig utvikling både forutsetter og fører til et samhold på tvers av andre skillelinjer

i lokalsamfunnet. Det har ikke vært en konfliktfri prosess i Skjervøy, blant annet fordi det er ulike syn på hva som bør være kommunens rolle. For øvrig er næringslivet noe fragmentert ved at det finnes tre næringsforeninger og enkelte bransjer er mer kjennetegnet av fragmenterte aktører enn at det er et sterkt fellesskap. Det er med andre ord behov for et sterkere samarbeid både internt i bransjer og i næringslivet som sådan (Se kap. 5 Næringsmiljø og utvikling) Men den næringsstrategiske planen rommer mange tiltak som kan bli vinn-vinn for flere type aktører, noe som da kan bidra til at ulikheter og skepsis tones ned og samling om det som forener tydeliggjøres.

10.3 Næringslivets lokale relasjoner

Hvordan er samarbeid og samhandling mellom aktører i næringslivet? Eksisterer det et fellesskap eller allianser som har vært og er en ressurs med tanke på næringsutvikling og stedsutvikling?

Næringslivet i Skjervøy kan synes å være noe fragmentert, for eksempel ved at det finnes tre næringsforeninger: Skjervøy næringsforening, Skjervøy Varehus og Skjervøy Reiselivsforening. Enkelte hevder at dette er uttrykk for konflikter og dårlig samarbeidsklima mellom enkeltpersoner, mens andre sier at det mer dreier seg om at de som er relativt like bransjemessig eller hører til samme sektor og finner sammen i et organisert fellesskap.

Samhold og fellesskap varierer imidlertid fra bransje til bransje. Det er flere eksempler på organiserte fellesskap som sies å fungere godt. Ett eksempel er *Varehuset*, som både er en næringsforening og et organisatorisk og bransjemessig interessefellesskap av handels- og håndverksbedrifter som er samlokalisert i en bygningsmasse. Siden 1998 har de arbeidet med felles strategier og markedsføring, åpningstider og spesielle arrangementer, som Skjervøy-dagene. *Skjervøy Maritime Senter* er et bransjesenter med flere bedrifter som gikk sammen om et næringsfellesskap (de etablerte til og med en barnehage). Et tredje eksempel på samarbeid innen en bransje er de 6-7 bedriftene som er gått sammen i "*Maritimt Cluster*". Innen *bygge- og entreprenørbransjen* er det mange eksempler på samarbeid og at det er viktig for aktørene å kunne bruke hverandre som rådgivere i prosjekteringer og samarbeide om anbud. Men også dette påvirkes av

strukturendringene i kjølvannet av off-shorevirksomheten i Nord-Norge. Nå er det ingen store aktører igjen som kunne fungere som motorer i utviklingsarbeid.

Innenfor *reiselivet* er det mange små aktører, de er spredd geografisk og en god del av dem arbeider med virksomheter som attåtning til annet arbeid. Dette er forhold som bidrar til fragmentering og som kan være en årsak til liten samordning og manglende fellessatsinger. At dette i tillegg er en kapitalsvak næring med små tradisjoner for samarbeid, bidrar ytterligere til situasjonsbildet. Få ser (derved) poenget med å legge egne ressurser inn i dette. Da NIBR arrangerte et underveisformidlings -møte i prosjektet var det imidlertid flere som tok til orde for at tida nå var moden for å samarbeide om en skulle stå seg i konkurransen med andre steder, også innenfor Nord-Troms. ”Vi er jo ikke lokalt konkurrenter til hverandre. Vi har mer igjen for å samarbeide lokalt om overnatting, aktiviteter og opplevelser”, sies det. Dessuten er det påkrevd med samarbeid for å få samkjørt fly, buss og båt, noe som er et problem i dag. Størrelsen på bedriftene og den lave kapasiteten gjør samtidig markedsføring vanskelig og avhengigheten til regionale reiselivsaktører større. Men fylkeskommunen har sagt at det får holde med 2 destinasjonsselskaper som i dag: ett for Sør-Troms og ett for Midt-Troms. Denne situasjonen har vært medvirkende til erkjennelsen av behov for internt samarbeid, og de tre reiselivsforeningene får drahjelp av de to andre næringsforeningene i å samordne markedsføring av kommunens muligheter, opplevelser og arrangementer. Når det gjelder andre konkrete tiltak er kommunen inne som samarbeidspartner; som etablering av matklynge, satsing på turisme på Arnøy og Kågen, og satsingen for å etablere Kjølgården kultur- og reiselivspark. Denne korte presentasjonen viser behovet for samordning og felles innsats på et felt som til nå har vært preget av (for mye) fragmentering.

10.4 Skjervøy i regionen

Stedskvaliteter og attraktivitet: et regionalt perspektiv

En kommunes livskraftighet kan ikke vurderes isolert fra den regionen den er del av. Betydningen av regionale fortrinn og muligheter, eller mangler og negative forhold, har relevans for både de kommunale myndighetene, næringslivet og innbyggerne.

Også for turister er regionen som helhet med på å bestemme om de trekkes dit og hva slags opplevelser de sitter igjen med. For innbyggerne vil vurderinger av bostedets attraktivitet inkludere muligheter innenfor en større radius; jobber, arbeidsmiljøer, utdanningstilbud, kulturliv, friluftsliv, handel og service, opplevelser og arrangementer. For næringsdrivende vil det ofte være regionale perspektiver på deres vurderinger av kunde-grunnlag, samarbeidspartnere, underleverandører, og rekruttering av arbeidskraft. De skal også klare å holde på arbeidskraft de har rekruttert, og da vil bostedsattraktivitet i regionen som nevnt foran ha indirekte, men stor betydning. Også bedrifter som opererer i et nasjonalt eller globalt marked vil ha et slikt regionalt interesseperspektiv. Kommunale myndigheter, som både skal legge til rette for bosetting og næringsdrift- og etablering, har som det fremgår av dette interesser knyttet til alle disse faktorene. Direkte eller indirekte vil kvaliteten på disse faktorene innenfor regionen bety noe for hva kommunen har å spille på i sin rolle som samfunnsutvikler. Utviklingskapasiteten øker dessuten, eller innskrenkes, alt etter hvordan samspeilet med andre aktører i regionen er og hvordan balansen mellom samarbeid og konkurranse fortoner seg. Hvis det i en region er et sterkt regionsenter som støvsuger omkringliggende kommuner og steder for ressurser, innbyggere, kunder og arbeidstakere, vil dette selvsagt ikke være en fordel for de andre. På den annen side kan det være fordeler for alle knyttet til det å ha et større vekstsenter i nærheten ved at vekstsenterets muligheter og tilbud faktisk er tilgjengelig innefor akseptabel reiseavstand.

Kommunen vil imidlertid også måtte se andre deler av sin virksomhet i en regional sammenheng. Som *tjenesteproducent- og leverandør* på en rekke ulike områder vil mindre kommuner være avhengig av, eller tjene på, å inngå i interkommunale samarbeidsrelasjoner med nabokommuner. Regionalt samarbeid anses som viktig både for å løse oppgaver som faglig kapasitet og kompetanse i den enkelte kommune ikke kan rå med, og som alternativ til kommunesammenslåing. Men det stiller mange steder store krav til kommunene i en region om å kunne balansere konkurranse og samarbeid. Dessuten: det er ikke gitt at regionalt samarbeid alltid er tids- og ressursbesparende; det krever en del innsats av deltakende aktører, enten det er i kommunene eller næringslivet. Men innsatsbehovet varierer; det er størst i oppstart

og i forbindelse med spesielle prosjekter eller problemer som dukker opp (Skogheim, Schmidt og Vestby 2011).

Regionråd eller regionale prosjekter har også ofte som målsetting og samordne innsatser som på ulike måter kan styrke livskraft, attraktivitet og tiltrekningskraft. Det pågående omdømme-prosjektet i Nord-Troms er eksempel på et slikt prosjekt. Regionen er både en mulighetsarena og en samarbeidsarena. Kommunene i Nord-Tromsregionen er i ulike sammenhenger både samarbeidspartnere og konkurrenter, samtidig som regionen inngår i liknende relasjoner til andre regioner i så vel eget fylke som i nabofylket Finnmark. I Troms har det dessuten alltid vært en viss tautrekking mellom ”innersia” og ”yttersia” i fylket.

I et regionalt perspektiv framstår Skjervøy både som en tydelig kommune med en egen identitet, som en del av Nord-Troms-regionen, og som partner i diverse samarbeidsrelasjoner. Skjervøys regionale rolle ser litt forskjellig ut avhengig av om vi ser det fra et offentlig ståsted, fra næringslivet, fra privatlivet eller fra sivilsamfunnet. Ofte er det slik at et definert regionsenter (som Nordreisa) representerer en relativ sentralisering som tapper nabokommunene for funksjoner og at det på alle de nevnte samfunnsfeltene er noe som *drar mot* senteret, dvs. ut av nabokommunene. Men vi vil vise hvordan det her i Nord-Troms også er noe som *drar mot Skjervøy*, dvs. at resultatet ikke blir ensidig tapping, men også en viss funksjonsdeling. Det betyr i det minste at funksjonstappingen til regionsenteret reduseres noe.

Interkommunalt samarbeid

For Skjervøys del dreier regionalt samarbeid seg om interkommunale samarbeidsrelasjoner om spesifikke tjenester og prosjekter og arbeid i Nord – Troms Regionråd.

Region rådet omfatter de seks kommunene Skjervøy, Lyngen, Storfjord, Kåfjord, Nordreisa og Kvænangen. Det ble etablert etter initiativ fra den forrige ordføreren i Skjervøy. Det regionale samarbeidet beskrives som vellykket, men det medgis at de har slitt med å skape entusiasme blant politikerne og hos folk. Dette bunner kanskje i en noe svak ”Nord-Troms-identitet” som vi skriver om senere i dette kapitlet. Den litt lunkne oppslutningen vil være en utfordring i en situasjon der det ikke bare er kommuner, men *regioner* som knives om å være attraktive.

Skjervøy har det vi kan kalle flertrådede relasjoner til nabokommunene gjennom formaliserte samarbeid innen en rekke ulike fagområder. Eksempler finnes på så forskjellige fagområder- og tjenester som bibliotek, barnevern, feietjenester, PPT-tjenester, kartsamarbeid, veterinærtjeneste, jordmortjeneste, avfallservice, museum og arkivsystem. Det er videre samarbeid om økonomisystem og IKT-system, og i forrige periode ble det etablert samarbeid rundt anskaffelse av felles datasystemer og felles ordninger på innkjøpssiden. Gjennom denne type samarbeid etableres og utvikles relasjoner mellom politiske og administrativt ansvarlige i disse kommunene og ansatte innen fagområdene og tjenestene. Denne type relasjoner med løpende samarbeid innen mange sektorer fungerer integrerende.

Det siste tilskuddet til samarbeidsorganer/arenaer er etablering av interkommunalt plankontor som nå besettes etter at det er kommet inn mange gode søknader på utlysningen. Tidligere har det vært vanskelig å rekruttere kvalifisert arbeidskraft, noe som har gått ut over arbeidet med den regionale planleggingen. Dette er et problem som er utbredt i bygde-Norge, blant annet fordi småkommuner ikke kan tilby noe fagmiljø. Når fire av kommunene nå er gått sammen om å ansette planlegger og bygge opp et felles fagmiljø, så styrkes disse mulighetene. Leder/koordinator for planenheten skal være lokalisert i Nordreisa, mens det i hver av kommunene skal være en ansatt med planoppgaver og det skal sikres ressurser inn til arbeidet med arealplaner, kommuneplaner og regional planstrategi. Fra før har de samarbeidet om en felles energi- og klimaplan. Også dette tiltaket vil utvikle politiske og administrative relasjoner mellom aktører i de deltakende kommunene.

Næringslivets regionale relasjoner

Er det forhold og faktorer ved regionalt samarbeid og samhandling som har vært drivende for næringslivets utvikling? Eller som har fungert som barrierer? Det er *to regionale nivåer* som er interessante i denne sammenheng: Nord-Troms-regionen og Troms fylke. Som vist over er det etablert mange samarbeidsavtaler på interkommunalt nivå og/eller som del av arbeidet i Nord-Troms Regionråd. Regionrådet, som har kommunenes ordførere som styringsgruppe, har ingen samarbeidsavtaler som er knyttet opp mot næringsutvikling.

Rådet har imidlertid levert innspill til fylkeskommunen og deres arbeid med RUP 2011 (Regional Utviklingsplan). Innspillet var forankret i Nord-Troms Strategier 2007-2016, der ett av fem innsatsområder var "Nyskaping og utvikling i næringslivet" med følgende målformulering: "Gjennom aktivt samarbeid mellom næringslivet i Nord-Troms, offentlig sektor og Tromsø-regionen skal Nord-Troms bli en ledende region for næringsvirksomhet basert på styrking av eksisterende næringsliv samt naturressursene, kompetanse og ny kunnskap". Enkelte i næringslivet mener for øvrig at kommunestrukturen med flere og svært små kommuner kan fungere som en begrensende faktor, i vertfall når det kommer til etableringer og lokaliseringer der lokalpolitikere kjemper for sine egne kommuner på bekostning av regionale grep og helhetstenkning. "Det finns ikke kommunegrenser for oss på nærings sida, bare for politikerne", sier en av informantene.

Næringslivet selv har et fellesorgan, Nord-Troms næringsforum, som har fungert som møteplass, drøftingsorgan og dialogpartner med fylkeskommunen i saker og planer som angår næringslivet. I 2 år fikk de prosjektmidler fra fylket til sekretariatsfunksjoner i Halti næringshage, men da dette tok slutt gikk det regionale arbeidet og samarbeidet i stå. De siste par årene har de ikke hatt styremøter. Fellestiltak og arbeid med saker for næringsutvikling sies å være vanskelig når alt arbeidet skal gjøres på dugnad og frivillig basis, og utviklingskapasiteten har lidd under dette. Dette henger sammen med at medlemsbedriftene ofte er små og derfor har liten kapasitet til å delta, samtidig som det skorter på profesjonalitet som kunne settes inn mot utvikling av regionalt samarbeid.

Nå er det imidlertid initiativ på gang for å danne en Nord-Troms næringsforening. "Båten går fra oss om vi ikke har noen som kan tale vår sak og som kan drive et mer strukturert samarbeid", sier en av næringsaktørene i Skjervøy, og sikter særlig til utfordringer med å komme i inngrep med utvikling knyttet til olje og gassvirksomhet i den nordlige landsdelen.

Det sies at det heller ikke er noe utbredt eller formalisert samarbeid innenfor de enkelte bransjer, og forklaringen er noe av den samme som for næringslivet som sådant: det er så mange småbedrifter og de har ikke kapasitet utover det daglige arbeidet. "Vi er så små, alle må være i produksjon", sies det. I visse bransjer er dessuten kapasiteten redusert og store firma har lagt ned,

reduisert og/eller ikke har evnet å bygge seg større eller å fornye seg med å utvikle kompetanse. I en del håndverkerbransjer har dessuten en del folk som tidligere jobbet der nå er havnet i off-shore-virksomhet. Derved blir de i stor grad frakoblet et regionalt bransjesamarbeid.

Som er konklusjon kan en si at det er et uutnyttet potensial for større grad av regionalt samarbeid innen næringslivet, at det er viktig med tanke på at lokale bedrifter og næringer skal være delaktige i utviklingsløp, men at det er vanskelig å få til med dagens struktur med mange småbedrifter som ikke har kapasitet.

Omdømmeprojektet

Nord-Troms regionråd har etablert et omdømmeprojekt for hele regionen; det er etablert en allianse rundt et felles fokus og formål, nemlig å identifisere og styrke identiteten og omdømmet. Rådmannsutvalget er styringsgruppe og prosjektledelsen er plassert i Skjervøy. Det er et tre-årig prosjekt som er støttet av KRD, fylkeskommunen og de seks kommunene, og det er innledet et tett samarbeid med Universitetet i Tromsø som evaluerer/følger prosjektet, også gjennom å komme med innspill. Det er gjennomført dialogseminarer med ungdom og unge voksne tilbakeflyttere i alle kommunene, der tema har vært deres oppfatninger av regionen, styrker og svakheter, lokal mentalitet og kjennetegn ved befolkningen, stedskvaliteter- og mangler, og tanker om framtida. Nå framover vil de satse sterkt på å få til lokal forankring gjennom å komme i dialog med kommunestyrene så vel som bygdelag og lokale ildsjeler.. Prosesser med ”skattejakt” etableres for å komme bak hjemmeblindheten og identifisere hva slags ”skatter” som finnes i regionen. Slik håper de at bevissthet om stedlige kvaliteter kan bli større, både hos hver enkelt og som en del av den kollektive oppfatningen og ”fortellingen om stedet” på et regionalt nivå. Prosjektet vil indirekte ha en viss relevans for næringslivet når det gjelder attraktivitet og rekruttering.

Prosessen har ifølge prosjektlederen avdekket at folk her er lokalpatrioter, først og fremst til sin hjemkommune og sitt bosted. De fleste er ikke så opptatt av Nord-Troms og det fortelles at de heller ikke bruker en regional betegnelse som ”Nord-Troms-væringer ” på seg selv. ”Nord-Troms-identiteten er skjør, men lokal identitet i Skjervøy er sterk”, sies det. Utfordringen prosjektledelsen framhever er om de klarer å bygge en felles

regional identitet. Dialogmøtene har ikke bare hatt fokus på stedskvaliteter og kjennetegn, men også på likheter og ulikheter ved befolkningen. Mennesker identifiserer seg ikke bare med steder; de identifiserer seg også med mennesker som de opplever som ”vi” i motsetning til ”de”. Omdømmeprojektet har også fått fram kjennetegn ved befolkningen som deltakerne identifiserer seg med. Det går blant annet på den røffe tonen, den uformelle stilen, usnobbetheten, at de ikke bryr seg så mye med hva andre folk mener (se også kap. 9).

Omdømmeprojektet skaper møteplasser og prosesser som hvis de lykkes kan vise seg å fungere integrerende og skape et større regionalt fellesskap. ”Vi står sterkere i lag. Vi har mer å by på enn én kommune”, sier prosjektlederen. I dette utsagnet ligger en rasjonalitet; det er fornuftig og viktig i den økende stedskonkurransen og de kan lage en slags overbygning av ”*funksjonell tilhørighet*”. For å lykkes må de imidlertid også klare å bygge opp om det som kalles en ”*emosjonell tilhørighet*” til regionen. Lokalpatriotisme, som i stor grad er et utslag av emosjonell tilhørighet, kan være en viktig drivkraft i stedsutviklingsprosjekter. Men dersom den kun omfatter egen kommune og ikke regionen, vil lokalpatriotismen faktisk kunne være en barriere for regional utvikling.

Regionale funksjoner og tilbud i Skjervøy

Graden av regionalt samhold og fellesskap påvirkes ikke bare av formaliserte samarbeidsoppgaver- og prosjekter, men også av dynamikken rundt lokaliseringer og ressursfordelinger som har i seg denne blandingen av konkurranse og samarbeid.

Da Nordreisa med kommunesenteret Storslett på 1980-90-tallet fikk status som regionssenter og ”vekstsenter”, fikk Skjervøy status som *maritimt senter* i regionen som skulle knyttes til gjennom bro- og tunnelforbindelser. I regionen ble etablert egne studieretninger for de marine fagene på Skjervøy videregående skole.

Rekrutteringen til skolen var fra hele regionen, men særlig Skjervøy kommune. De senere årene har søking til skolen vært fallende. Tilbudet har blitt redusert og man frykter at det skal bli helt sentralisert til Storslett eller Tromsø. Et mottrekk har vært planer om å etablere et *Kystens kompetansesenter* og flytte både den blå studieretningen på videregående skole og ungdomsskolen inn i et slikt senter. PP-kontoret og lærlingekontoret kan også

samløkaliseres her, samtidig som det er planer om tilbud til voksne på etter- og videre-utdanning. Kurs- og kompetansebyggende virksomhet kan altså kobles mot skolevirksomheten. I Skjervøy er det fra før *Nord-Troms studiesenter* der folk fra hele regionen kan få kompetanseheving og etterutdanning, særlig innen pedagogikk, helse og sykepleie. Senteret finansieres av de seks kommunene i regionen, samt fylkeskommunen. Det sies å være spesielt viktig for å dekke behovet for etterutdanning i offentlig sektor. Målet er å få det finansiert på statsbudsjettet.

Distriktsmedisinsk senter/ helsesenteret er også noe som ”drar” folk mot Skjervøy; som pasienter, pårørende, eller ansatte. Senteret er etablert med utgangspunkt i Troms fylkes desentraliserte sykehusstruktur og kom lagelig i forkant av innføring av samhandlingsreformen. Ifølge den tidligere ordføreren bygde de landets flotteste helsesenter med sykestue og omsorgsboliger.

Skjervøy dekker en del funksjoner for folk og næringer i regionen, og noe folk fra nabokommunene trekker derfor mot Skjervøy av ulike grunner. Skjervøys strategiske plassering og funksjon som sjøbasert *transportknutepunkt* for gods, last og tyngre varer fører til mye trafikk og ferdsel. Godsbåter ankommer Skjervøy og lasten føres med tilbringertjeneste inn til nabokommunene i regionen. For mange firmaer og transportbedrifter har derfor Skjervøy en sentral betydning. Også for folk i nabokommunene som privat eller i jobbsammenheng skal med hurtigbåt eller hurtigruten til Tromsø/Hammerfest eller lengre drar til via Skjervøy.

Kulturbuset med sine tilbud, konserter og arrangementer trekker noe folk til kystbyen fra kommunen og til dels regionen. Ingen av de andre kommunene i nærområdet har kulturhus.

Handelsbesøk fra andre steder i regionen er det imidlertid lite av. Det er heller slik at folk i Skjervøy drar til Storslett i Nordreisa eller Tromsø for å handle. Konsekvensen er at det nå er flere butikker som legges ned og det står tomme lokaler i sentrumsgata. Markedet blir ganske lite, og til dels krympende, om det er få tilreisende på handelsbesøk og samtidig en god del handelslekkasje ut av kommunen.

10.5 Oppsummering

Internt i Skjervøy kommune er det faktorer og dynamikker som på den ene siden styrker samhold, fellesskap og integrasjon, og slik sett styrker livskraften. Strukturen med en dominerende kystby og små lokalsamfunn på øyene forårsaker samtidig en viss oppsplitting og sentrum-periferimotsetning når det gjelder ressursbruk og tjenestetilbud. Dette styrker samtidig samholdet mellom de ulike lokalsamfunnene på øyene fordi de befinner seg i samme kritiske situasjonen og et interessefellesskap som dels grunner i følelsen av et "utenforskap". På den annen side synes det som at integrerende faktorer har større betydning. For det første fordi kommunen som maritimt senter i Nord-Troms er avhengig av de havbruksrelaterte virksomhetene på øyene, reelt og symbolsk. For det andre eksisterer det, slik vi tolker det, et identitetsmessig fellesskap mellom Skjervøy-væringer, uansett bosted. De skiller seg tydelig fra andre steder i regionen, er "noe for seg selv", har en sterk lokalpatriotisme og en ikke spesielt sterk regional identitet eller fellesskapsfølelse. Både den interne og den eksterne drakampen om ressurser som bidrar til å styrke lokalsamfunnenes livskraftighet og attraktivitet synes å ha noen positive implikasjoner. Den er en form for stedskonkurrans som mobiliserer til innsats og bidrar til en dynamikk som styrker den kollektive utviklingskapasiteten.

Ser vi på samhandling mellom ulike sektorer er offentlig - private relasjoner preget av at Skjervøy kommune har inntatt en relativt aktiv rolle i næringslivssammenhenger, ikke bare som tilrettelegger, men også ved aktivt å gå inn på eiersiden, blant annet i fiskeribruk og havneterminalbygg. Kommunens samfunnsutviklerrolle innbefatter altså redningsaksjoner, noe som dels kritiseres, dels anerkjennes som utrolig viktig for lokalsamfunnsutviklingen. På den ene siden skaper rolleutformingens splid, på den andre siden en følelse av samhold i krevende situasjoner, dvs. at dette både virker desintegrerende og integrerende. Utarbeidingen av en strategisk næringsplan har foregått som samarbeid mellom kommune og næringsliv, og denne prosessen, samt opplegg for det videre arbeidet med å realisere prioriterte tiltak, har bidratt til en synliggjøring av at dette er noe man står sammen om og har sammenfallende interesser i. Erkjennelsen av interessefellesskap knyttet til utvikling av bostedskvaliteter vil på samme måte bidra til

at offentlige og private aktører ”drar i samme retning”.

Utfordringen synes å være at begge aktørkategorier må bevege seg over på ”den andre banehalvdelen”, samtidig som det er behov for en avklaring av rollefordelinger dem imellom.

Innenfor næringslivet er det etablert flere fellesarenaer, blant annet gjennom tre næringsforeninger. To av dem er bransjeforeninger med den hensikt å styrke fellesinteresser og tiltak innenfor bransjespesifikke områder, mens den tredje er en fellesforening for mange ulike bedrifter og bransjer. Det er en del utfordringer her med å få styrket det overgripende utviklingssamarbeidet innenfor enkelte bransjer (eks. reiseliv) og mellom bransjer på både lokalt og regionalt nivå.

Kommunes utviklingsevne og livskraft vil også kunne bli styrket av regionale faktorer og utviklingstiltak. Gjennom de mange interkommunale samarbeidsprosjektene arbeides det med å styrke kvaliteten på offentlig service- og tjenesteproduksjon, som er ett av flere viktige elementer som bygger attraktivitet. Gjennom det regionale Omdømmeprojektet samarbeides det om bedre samarbeide for å styrke stedskvaliteter og som vil være en ”vinn-vinn”-situasjon for kommunene. Noe av utfordringen ligger i å kunne integrere det lokale og det regionale perspektivet, både når det gjelder konkrete tiltak og identitet/patriotisme. At det eksisterer en regional fordeling av visse funksjoner, det vil si at en del funksjoner er lokalisert i Skjervøy, og slik er en motvekt mot ”draget” mot regionsenteret, er medvirkende til Skjervøys posisjon og at fremtidige utviklingsmuligheter er relativt gode. Men det er en kontinuerlig balansegang mellom samarbeid og konkurranse.

11 Konklusjoner : Skjervøys utvikling, utviklingskapasitet og utfordringer

I dette kapitlet samler vi trådene fra tidligere kapitler og gir en mer helhetlig analyse og drøfting i forhold til problemstillingene som ble reist i kapittel 1.

11.1 Historiske utviklingstrekk

I det første kapitlet (1.2.1) reiste vi spørsmål om hva som har kjennetegnet Skjervøys økonomiske og sosiale utvikling gjennom gjennom de siste tiårene. Slike historiske utviklingstrekk vil være et viktig bakteppe for å forstå utviklingen de senere årene og betingelser for framtidig utvikling. I det følgende sammenfattes noen av momentene.

Folketallet i Skjervøy kommune nådde toppen på 1970-tallet hvorefter en nedgangsperiode satte inn på 1980-tallet. Perioden 1990-2011 har vært en befolkningsmessig *stabiliseringsperiode* hvor folketallet stort sett er holdt oppe på samme nivå, dvs. bare med en svak tilbakegang. I denne perioden har imidlertid grunnlaget for stabiliseringen endret seg fra første til andre tiåret. På 1990-tallet som helhet hadde Skjervøy kommunen en høy nettoutflytting men samtidig et ganske stort fødselsoverskudd å ”tappe” av. I det siste tiåret som helhet (2000-11) har imidlertid fødselsoverskuddet krympet betydelig, men samtidig har (netto-) utflyttingen gått ned. Det er særlig utflyttingsnivået som er redusert, mens innflyttingsnivået har holdt seg oppe på samme nivået som før. En medvirkende faktor til at innflyttingsnivået har holdt seg opp er en noe økende arbeidsinnvandring særlig fra Øst-Europa, men dette alene kan ikke forklare hele stabiliseringen. Dette har ledet til en

befolkningsstruktur i Skjervøy kommune som per i dag er preget av større mangfold, men også en ”demografisk ladning” preget av svak naturlig tilvekst. Ellers er det slik at flyttemønsteret til og fra Skjervøy over lang tid har vært preget av betydelig flyttelekkasje til Tromsø og Østlandet, mens det har vært et lite innflyttingsoverskudd fra regionen for øvrig. Her har Skjervøy hatt en særlig sterk stedskonkurransse med Tromsø om bosetting og tilbakeflytting av den unge generasjonen med tilknytning til Skjervøy.

Internt i kommunen har det over flere tiår vært *en ujevn utvikling* i folketall og arbeidsplasser mellom kommunesenteret og de mange småplassene rundt om i kommunen. Fram til 1960-årene var folketallet på Arnøya større enn på Skjervøya der kommunesenteret nå ligger. Med industrialisering i fiskerinæringen, utbyggingen av kommuneadministrasjonen og sentrale velferdsinstitusjoner samt kommunikasjoner, vokste til kommunesentret sterkt fram i tiårene etter krigen. Småplassene ble preget av utflytting og etter hvert redusert folketall. Denne relative sentraliseringen innenfor kommunens grenser har fortsatt fram til de senere årene og har både bidratt til, og blitt ytterligere forsterket av, en økt konsentrasjon innenfor offentlig og private tjenesteyting. Selv om et par av småstedene har klart å opprettholde folketallet og utvikle arbeidsplasser til de siste årene, så er flere andre småsteder i ferd med å bli avfolket. Totalt sett har imidlertid denne langvarige ujevne utviklingen mellom sentrum og periferien i kommunen også bidratt til å forskyve makt og innflytelse på utviklingen sterkere i retning av kommunesenteret.

Syssettingen i Skjervøy kommune var i etterkrigsårene sterkt forankret ikystfiske og enkel foredling, foruten noe landbruk, handel, bygg og anlegg. En stor fiskeri- og kystbasert industri, samt en trålerflåte vokste fram i tiden fram mot 1980-tallet. I samme periode var det en sterk vekst innenfor kommunal sektor. Mange helårige arbeidsplasser ble i perioden etablert, særlig i kommunesenteret, som ble til et urbant vekstsenter i området. Nærings- og sektorutviklingen i Skjervøy skapte også store endringer i *livsformene* i kommunen, og mellom sentrum og periferi. I kommunesenteret ble lønnsarbeiderlivsformen den dominerende tilpasningen folk gjennom industrivekst og utbygging av kommunesektoren. Selvstendighetslivsformene forble i større grad opprettholdt og videreutviklet som dominerende på småstedene gjennom kystfiske, sesongbasert foredling, bygg og anlegg.

Gjennom de siste 15-20 årene har Skjervøy på ny gjennomgått store endringer i næringsliv og arbeidsmarked. De tidligere store reke-, frossenfisk- og verftsindustriene ble kraftig rasjonalisert før de ble nedlagt for få år siden. Trålerflåten og -kvotene ble solgt ut. Nye virksomheter og arbeidsplasser vokste fram innenfor oppdrettsnæring, privat og offentlig tjenesteyting samt bygg og anlegg. Nedgangen rammet både sentrum og periferi i kommunen, mens den nye veksten særlig kom kommunesenteret til gode.

Fastlandsforbindelsen på 1990-tallet bidro til at Skjervøy ble noe sterkere integrert i det regionale *arbeidsmarkedet*, selv om ut- og innpendlingen fortsatt er forholdsvis liten. Utpendlingen er større enn innpendlingen, som indikerer et visst underskudd av (fortrukne) lokale arbeidsplasser i forhold til behovet. I Skjervøy kommune har det lenge vært en *kjønnsdelt* arbeidsmarked. Tradisjonelt arbeidet menn i fleksible yrkes-tilpasninger innen fiske, bygg og anlegg, sjøfart m.m., mens kvinnene drev med rekepilling og fiskeforedling, ulønnet og lønnet omsorg m.m. Med utviklingen av servicesamfunnet har kjønnsdelingen i arbeidsmarkedet blitt videreført på nye måter. I dagens arbeider de fleste kvinnene innenfor offentlig omsorg, mens mennene stort sett går til privat sektor av ulike slag (fiske, bygg/anlegg, forretningsmessig tjenesteyting m.m.). Store næringsomstillinger og en del sesongbasert fysisk tungt arbeid har bidratt til en del *utstøting og til dels utestengning* fra arbeidslivet. Dette har blant annet kommet til uttrykk gjennom en relativt høy andel arbeidsledige og personer på uføretrygd.

Endelig har Skjervøy kommune historisk hatt nære relasjoner til andre fjord- og kystkommuner i Nord-Troms. Det har lenge vært et utviklings samarbeid både innenfor offentlig og private sektor i de seks kommunene i Nord-Troms, og der aktører i Skjervøy lenge har hatt sentrale funksjoner. De senere årene er det gjennomført en rekke utviklingsprosjekter innenfor disse regionale institusjonene.

11.2 Skjervøy som utviklingsmiljø de senere årene

I kapittel 1 (1.2.1) reiste vi også spørsmål om hva som har kjennetegnet Skjervøy som et utviklingsmiljø i forhold til å styrke nærings- og stedsutviklingen og attraktiviteten.

Tidligere har vi vist hvordan ulike aktører og organisasjoner innenfor næringsliv, kommunesektor og sivilsamfunnet på ulike måter har bidratt til nyetableringer og jobbskaping, velferdsutvikling og stedsutvikling i Skjervøy.

Næringsmiljøet og -utviklingen særlig i Skjervøy tettsted var lenge sterkt dominert og påvirket av de tre store industribedriftene (reke, frossenfisk, verft) i vågen. Disse bedriftene bandt mye menneskelig ressurser og der mye av utviklingsfokuset i næringsliv og kommune ble lenge mest innrettet mot hvordan disse større bedriftene skulle kunne opprettholdes og videreutvikles på stedet. Dette bidro i noen grad til å begrense utviklingskraft og kreativitet i forhold til nyetableringer og nye næringer. Med krisetid, omstillinger og nedlegging av flere av de store industribedriftene kom et sterkere utviklingspolitisk engasjement lokalt. Bedrifter og kommunen satset aktivt for å tiltrekke seg investorer med kapital utenfra for å investere i lokale kapabiliteter, det ble satset sterkere på å stimulere nyetableringer og et mer variert næringsliv og tjenestetilbud. Flere iversetteretableringer dukket opp i kommunesenteret og på flere av småstedene.

Kommunenes øverste ledelse var aktive pådrivere og medspillere for å få Lerøykonsernet til å kjøpe den nedlagte rekefabrikken og etablere seg i kommunen. Kommunens aktive markedsføring og tilrettelegging ovenfor selskapsledelsen ble av bedriftsledelsen vurdert som positivt med ikke avgjørende når Skjervøy ble valgt som lokaliseringssted for hovedfabrikken i Troms. Kommunen fikk gjennom industrikrisen og -nedleggingene tilgang til statlige (fylkeskommunale) omstillings- og utviklingsmidler. Samtidig hadde kommunen gjennom salget av trålerselskapet og –kvotene fått en kapitalbase som gjennom et eget utviklingsselskap skulle forvaltes på en slik måte at det skulle bidra til å styrke fiskerier næringen i kommunen. Disse statlige og kommunale midlene er bruk til å stimulere til nyetableringer og utviklingstiltak innenfor ulike næringer som sjømat, mekanisk, handel, personlig tjeneste-

yting, reiseliv og opplevelse. Dette har understøttet framveksten av flere småbedrifter og større næringsvariasjon de siste årene. Det er imidlertid ulike vurderinger lokalt av kommunens utviklingsrolle og funksjon særlig i forhold til utviklingen i deler av sjømat- og reiselivsnæringen. Innenfor sistnevnte har utviklingen gått tregt, men dette skyldes flere forhold. Lite investeringskapital lokalt, små bedrifter og enkelte motsetninger mellom bedrifter og kommune, har hindret en produktiv samhandling til beste for hele næringen i kommunen.

I Skjervøy har det vært tradisjon for en ganske tett samhandling mellom kommune og deler av næringslivet i arbeidet med lokal bedrifts- og næringsutvikling. Kommunen har også vært, og er til dels fortsatt, direkte involvert eiermessig i utviklingsselskap for fiskerinæringen, havneterminalen og et fiskeribruk. Kommunen har til de senere årene vært en aktør på eiersiden som har sikret opprettholdelsen av et fiskebruk på Arnøya. Dette er svært viktig for lokalsamfunnet og kystfiskeflåten der.

Innenfor næringslivet er det fire ulike foreninger og møteplasser. De senere årene har en av foreningene som organiserer handels- og håndverksbedrifter, vært en viktig drivkraft i arbeidet med å styrke bransjen lokalt og utvikle et mer attraktivt kommunesenter for bosatte og besøkende. Nøkkelbedriftene både i kommunesenteret og på småstedene har også hatt tradisjon for å ta et betydelig lokalsamfunnsansvar ved å investere i fellesgoder som kultur- og idrettstilbud, arrangementer, infrastrukturer og stedsutviklingstiltak.

Sivilsamfunnet består av mange ildsjeler og virksomheter som driver interesse-, trivsels- og utviklingsarbeid for egne medlemmer eller lokalsamfunnet i videre forstand. Viktige foreninger i dette arbeidet har vært bygdelagene, musikk- og idrettsforeningene samt enkelte av næringsforeningene. På Arnøya er det særlig et par livskraftige småsamfunn med aktive bygdelag foruten aktive utviklingsaktører i næringsliv og sivilsamfunn. I Skjervøy tettsted er det samlet mange aktører og organisasjoner i næringsliv, kommune og sivilsamfunn som fungerer som pådrivere enkeltvis og gjennom samhandling i arbeidet med å styrke nærings- og stedsutviklingen. Samtidig er det i kommunesenteret også en enkelte sterke person- og interessekonflikter særlig mellom deler av næringslivet og

kommuneadministrasjonen som kan virke noe hemmende på iverksatte og potensielle utviklings samarbeider.

Skjervøy kommune består av en dominerende småby og flere småsteder særlig på Arnøya. En presset kommuneøkonomi og demografiske forhold har de senere årene ført til en sentralisering av velferdstjenester samtidig som fylkeskommunen har kuttet i fergetilbudet. Dette har tydeliggjort og forsterket litt av de interne sentrum-periferi-motsetningene i kommunen. Dette til tross for at det er et betydelig identitetsmessig fellesskap og lokalpatriotisme mellom Skjervøyværingene uansett hvor i kommunen de bor, og ovenfor storsamfunnet og andre kommuner i regionen.

Skjervøys lokalsamfunn og kommunen som helhet har hatt stor omstillings- og utviklingsevne. Selve industrialiseringen bidro imidlertid på sin side til et noe avgrenset og smalt utviklingsfokus i kommune og næringsliv i mange år. Med industrinedgangen ble det et bredere utviklingspolitisk engasjement og fokus i kommunen, som har bidratt til på understøtte utviklingen av et mer variert næringsliv og arbeidsmarked. Samtidig har en sterk satsing på offentlige velferdstjenester gjort arbeidsmarkedet i kommunesenteret mer allsidig og robust. Det er også arbeidet mer med å utvikle kommunesenteret som et mer attraktivt bosted, handels- og servicesenter. Potensialene her er imidlertid langt fra tatt ut og vil kreve nedbygging av barrierer og styrket samhandling mellom private eiere og innovatører og kommunale myndigheter.

11.3 Arbeidsplass- og folketallsutviklingen det siste tiåret

I det første kapittelet reiste vi også spørsmålet om hva det er som kan forklare Skjervøys ”relative suksess” det siste tiåret, dvs. kommunens klart bedre relative utvikling i folketall og arbeidsplasser sammenliknet med små kystkommuner i Nord-Norge og landet som helhet⁷⁶. Noen hovedmomenter skal her trekkes fram.

⁷⁶ Dvs. prosentuell en bedre (dvs. mindre dårlig) utvikling i folketallet (-1,7 prosent 2000-2011) og antall arbeidsplasser (+3,1 prosent 2000-11) enn for små kystkommuner samlet i Nord-Norge (hhv. -11,5 og -8,3) og på landsbasis (hhv. -7,9 og -1,5).

Folketallet i Skjervøy kommune har det siste tiåret hatt en relativt sett mindre negativ flyttebalanse og naturlig tilvekst enn små kystkommuner samlet for Nord-Norge. Folketallet i kommunen har holdt seg stabilt det siste tiåret, og holdt seg bedre oppe enn foregående tiårsperiode. Dette skyldes i hovedsak en forbedret flyttebalanse, dvs. en mye mindre negativ flyttebalanse enn før. De aller siste årene har det også enkelte år også vært et lite fødsels-overskudd igjen, noe som har bidratt litt til befolkningsveksten. Om dette er en mer langvarig tendens er fortsatt noe usikkert.

Hovedgrunnen til den gunstige utviklingen i flyttebalansen skyldes at utflytting fra kommunen er mindre enn før, mens innflyttingen har holdt seg på samme nivå (tabell 3.1). Denne tendensen har vært særlig tydelig i årene etter 2006. I samme perioden har andelen arbeidsinnvandrere økt noe i innflyttergruppen, men dette kan ikke forklare (netto-) forbedringen i flyttebalansen, som altså skyldes redusert utflytting i samme periode. Derimot har en noe økt arbeidsinnvandring bidratt til at innflyttingsnivået til kommunen har holdt seg oppe. Bakgrunnen for nedgangen i utflyttingen er sammensatt. Her har både demografiske utviklingstrekk betydning (noe eldre befolkning, mindre ungdomskull, uttynna utkanter), men også kommunesenterets evne til å beholde en større andel av befolkningen.

Ellers er det verdt å merke seg endringer i befolkningens aldersstruktur det siste tiåret. Andelen barn (6-15 år) og unge (16-25 år) har økt klart det siste tiåret og disse gruppene ligger nå andelsmessig godt over landsgjennomsnittet. Det samme gjelder imidlertid også den eldre aldersgruppen (55-75 år). Samtidig er det en relativt kraftig nedgang for den yngste barnegruppen (0-5 år) fra 2000 til 2010 i Skjervøy, og som nå ligger klart under landsgjennomsnittet. Dette vil redusere barnetallet markant i årene som kommer. Ellers er det generelt først og fremst de mest produktive aldersgruppene (25-55 år) at det er en visst ”underskudd” i kommunen sammenliknet med landsgjennomsnittet.

Når det gjelder prosentuell tilvekst av *arbeidsplasser* har Skjervøy kommune også hatt en klart bedre utvikling enn gruppen av tilsvarende kommuner i Nord-Norge og på landsbasis det siste tiåret. Skjervøy har særlig hatt klart høyere vekstrater i offentlig og

privat tjenesteyting, og samtidig mindre nedgangsrate i fisket, enn disse tilsvarende kommunetyperne.

Målt i antall arbeidsplasser har de største vekstsektorene vært helse- og sosialtjenester (+136 arbeidsplasser 2000-11), oppdrettsnæringen (+116), forretningsmessig tjenesteyting (+69) og bygg og anlegg (+21). Den relative veksten i alle disse næringene har også vært klart større i Skjervøy enn gjennomsnittet for små kystkommuner i Nord-Norge og på landsbasis.

Bakgrunnen for arbeidsplassveksten i Skjervøy er med andre ord sammensatt. Veksten i *offentlig sektor* har vært påvirket både av nasjonale velferdsreformer og en offensiv kommunal velferdspolitik kombinert med demografiske utviklingstrekk (noe flere småbarn og eldre). Når Skjervøy, til tross for en relativt høy andel sysselsatte innen offentlig sektor i utgangspunktet, har hatt en klart høyere vekstrate enn gjennomsnittet for små kystkommuner på landsbasis, kan det også være påvirket av Tiltakssonens ordninger der offentlig sektor også er blitt fritatt for arbeidsgiveravgift).

I *privat sektor* har veksten i arbeidsplasser kommet både i basisnæringer og avledede næringer. Veksten i oppdrettsnæringen har kommet i to nøkkelbedrifter som opererer i globale vekstmarkeder. Begge har hatt økende etterspørsel og gode priser over mange år. Den største av bedriftene (Lerøy Aurora) etablerte seg i Skjervøy i 2007 og har siden hatt sterk vekst (+75 årsverk 2007-2011) og vært avgjørende viktig for den høye veksten av arbeidsplasser innenfor oppdrettsindustrien i kommunesenteret. Etableringen har gjort at en større andel av oppdrettslaksen som produseres i Nord-Troms blir slaktet og bearbeidet i Skjervøy. Selskapet skaper store økonomiske ringvirkninger for privat og offentlig sektor i kommunen og til dels regionen. Den mindre bedriften Arnøy Laks har på sin side vært svært viktig for å skape nye arbeidsplasser og sikre bosettingen på Lauksletta på Arnøya.

Veksten innenfor forretningsmessige tjenesteyting er kommet innenfor konsulentbransjen, utleie av arbeidskraft og reinholdsvirksomhet. Dette er ulike typer spesialiserte tjenester rettet mot kunder i næringsliv og offentlig sektor lokalt, men også noe utenfor kommunen. Disse bransjene har dels vokst fram som følge av nyetableringer og utskillinger fra etablerte virksomheter, og dels som et resultat av restruktureringer og nedlegginger av

industribedrifter. Bakgrunnen for veksten innenfor bygg og anlegg er også svært sammensatt og rettet mot en stor lokal og regional etterspørsel og høyt investeringsnivå i næringsliv, offentlig sektor og husholdninger.

Samlet har altså tilveksten av nye arbeidsplasser i Skjervøy det siste tiåret vært et resultat av flere faktorer og ulike sektorer, samtviktige samspillseffekter mellom dem; nasjonal velferds- og distriktspolitikk, nøkkelbedrifter i nasjonale og globale vekstmarkeder, nyetableringer, foruten en klart offensiv velferdsutbygging.

Den lokale tilveksten av arbeidsplasser har både vært en årsak til, og en effekt av, befolknings-utviklingen i kommunen. Til tross for store omstillinger har det vært en ganske god tilgang på nye arbeidsplasser i privat og offentlig sektor i kommunesenteret. Særlig har veksten i offentlig sektor sikret mange flere, særlig kvinner, et tryggere og mer stabilt helårsarbeid enn tidligere i et område hvor privat sektor ofte har hatt mer usikre og sesongbaserte jobber. Veksten i offentlig sektor har slik sett høyst sannsynligvis bidratt til å stabilisere bosettingen i kommunen.

Til oppdrettsnæringen har det økte arbeidskraftbehovet blitt dekket fra to kilder. På den ene siden gjennom rekruttering av folk som tidligere jobbet i den lokale reke- og fiskeindustrien. På den annen side gjennom økt rekruttering av arbeidsinnvandrere særlig fra østeuropeiske land.

Tilveksten av nye arbeidsplasser har både medvirket til, og vært et resultat av, befolkningsutviklingen i kommunen. En god tilgang på nye arbeidsplasser i både offentlig og privat sektor i kommunesenteret, har sammen med stedets kvaliteter som bosted, med godt utbygde velferdstjenester, servicetilbud, urbane og rural kvaliteter, bidratt til å styrke stedets attraktivitet og tiltrekningskraft som bosted, næringssted og tilflyttingssted de siste årene.

Tettstedet Skjervøy har mange typiske urbane kvaliteter med bygate og et relativt sett bredt tilbud av butikker, offentlig og privat service, kafèer og nytt kulturhus. Samtidig har stedet typiske rurale kvaliteter som gode oppvekstvilkår, trygghet og et enkelt hverdagsliv fordi det er et lite og oversiktlig sted med kort vei til "alt" i tillegg til nærhet til vakker natur med muligheter for friluftsliv og rekreasjon. Kommunens aktive satsing på

utbyggingen av offentlige velferdstjenester løftes frem av folk som viktige kvaliteter ved stedet.

Ikke bare en suksesshistorie

Selv om Skjervøy har hatt en relativt sett bedre utvikling i folketall og arbeidsplasser enn kommunegruppen den tilhører er jo dette en type grove indikatorer for ”suksess”. Indikatorer har ((Skjervøy)) både styrker og svakheter, og det er særlig viktig å være bevisst på at valgte indikatorer alltid vil gi et ”valgt” bilde av virkeligheten. En svakhet er at målet beskriver et historisk partielt bilde av få indikatorer. Andre indikatorer ville kunne gitt et noe annet bilde. Eksempelvis skårer Skjervøy kommune relativt svakt på flere *leveårsindikatorer*, slik de tidligere ble utarbeidet av SSB. Dette skyldes blant annet forholdsvis høy arbeidsledighet, andel personer på uføretrygd og unge på sosialstønad. Fortsatt ligger Skjervøy dårligere an for disse indikatorene enn gjennomsnittet for fylket og landet. En annen indikator er *kommuneøkonomien*. Skjervøys har en anstrengt kommuneøkonomi bl.a. på grunn av en stor gjeldsbelastning og høye driftskostnader. Dette har gitt lite handlingsrom og et budsjett som er underlagt statlig kontroll (Robekk). En ekspansiv utbygging av velferdstjenester har opplagt bidratt til å skape bedre velferdstjenester for enkelte grupper. Samtidig har den stramme kommuneøkonomien de senere årene ført til kutt for andre svake grupper (eks ungdomstiltak, kulturtilbud, småskoler nedlagt).

Begreper om suksess og livskraft vil videre være påvirket av hvilke sektorer og grupper man tar utgangspunkt i. Utviklingen i privat sektor kan ut i fra aggregerte mål for tilvekst gi et overflatisk bilde som sier lite om næringsutviklingen har vært ”suksessfull”. I rapporten har vi belyst mye av bakgrunnen for næringsutviklingen i Skjervøy kommune og hvorfor man har klart å sikre et fortsatt høyt aktivitetsnivå i privat sektor. Hovedforklaringen er i de mange nye arbeidsplassene man har fått i oppdrettsbasert industri etter at Lerøy Aurora etablerte seg i kommunen, foruten noe vekst i forretningsmessig tjenesteyting og bygg og anlegg. Utviklingen innenfor reke- og hvitfiskindustrien med relaterte virksomheter (trålerflåte, verftsindustri) kan ikke sies å ha vært vellykket, snarere tvert i mot. Det var en gang store forventninger blant fram-tredende aktører og organisasjoner, både sentralt og lokalt, til at en ressursbasert industriutvikling i kommunesenteret ville gi mange

attraktive og stabile arbeidsplasser til lokalbefolkningen på lang sikt. I perioden 1950-90 var statlig og lokale myndigheter og organisasjoner sterkt involvert i industriutviklingen. Utviklingen det siste tiåret har vært brutal for denne industrien med massive nedlegginger. Her har en kombinasjon av økt global konkurranse og en nasjonal politikk med omsettelige kvoter og liberalisering av leveringsplikten undergravde mulighetene for lønnsom produksjon av reker og frossenfisk i Skjervøy. Fellesinnsatsen for å utvikle reiselivsnæringen i kommunen har heller ikke vært så vellykket til nå. Kapitalmangel, mange småbedrifter, for dårlig samhandling mellom næringsaktører og kommune, og mellom næringsaktører, har medvirket til svake resultater. Dette er imidlertid et felt det jobbes med og som vil kunne gi bedre resultater framover.

I lengre historisk tilbakeblikk har Skjervøy hatt en betydelig flyttelekkasje av *ungdommer og unge voksne* til Tromsø og byregioner i Sør-Norge. Samtidig har det vært økende utfordringer med å rekruttere ungdom til de såkalte "blå utdanningsfagene" og lokale bedrifter innen marine næringer. Dette er naturlig nok utfordringer som påvirkes av mye annet enn lokale forhold i Skjervøy. Likevel er det opplagt en stor utfordring for aktører og organisasjoner i Skjervøy på sikt å kunne ta vare på og rekruttere unge voksne, samt styrke tilbakeflyttingen av egne ungdommer.

11.4 Dagens situasjon og utfordringer framover

Den siste problemstillingen som ble reist i det første kapittelet (kap 1.2.1) var hvilke styrker og svakheter som kjennetegner kommunen i dag, og hvilke muligheter og utfordringer man ser framover. I det følgende trekker vi ut noen hovedmomenter med basis i vår analyse. Foruten faktabasert dokumentasjon bygger dette også på innspill fra lokalmøte i Skjervøy sommeren 2011.

Fortrinn og styrker

Skjervøy kommune har flere fortrinn og styrker som representerer viktige ressurser for framtidig utvikling og satsing. De viktigste er:

- 1) *Store og unike naturgitte ressurser* som gir betydelig utviklingspotensialer for sysselsetting innenfor sjømat- og opplevelsesnæringer.

- 2) *Marint og maritimt kompetansemiljø* – herunder bedrifter koplet til nasjonale kunnskapsmiljøer og krevende internasjonale kundemarkeder, samt lokale utdannings-institusjoner med tradisjon for samarbeid med lokalt næringsliv.
- 3) *Velferdssektor* med et godt tjenestetilbud til unge og gamle, og ellers tilgang på mange trygge arbeidsplasser i kommunesenteret.
- 4) *Sivilsamfunn* med et variert foreningsliv og –tilbud for mange interesser og befolkningsgrupper.
- 5) *Urbane og rurale kvaliteter*. Kommunesenteret er en liten by med tetthet og nærhet til et variert arbeidsmarked, handels- og tjenestetilbud, forenings- og kulturliv, sosiale arenaer etc. Kommunen for øvrig har spredt bosetting og åpen tilgang til et storslått og unikt kyst- og fjordlandskap for allmenn benyttelse og rekreasjon.
- 6) *Sentral beliggenhet* i kystregionen og langs den nordlige kystleden innaskjærs.

Svakheter og sårbarhet

Skjervøy kommune har også svakheter og sårbarheter som skaper utfordringer for utviklingspolitikken. Noen av de viktigste er:

- 1) *Demografisk struktur* som ikke gir fødselsunderskudd, og der flyttebalansen blir viktigere for folketallsutviklingen framover. Dette gir økte utfordringer med å redusere utflyttingen og styrke tilflyttingen. Redusert barnebefolkning vil dessuten gi ringvirkninger for tilbud og miljø innen skole, idrett, kultur og andre fritidsaktiviteter.
- 2) *En svak kommuneøkonomi* med høy gjeldsgrad og som er satt under statlig budsjettkontroll (Robek). Dette kombinert med reduserte barnekull, øker presset for å sentralisere offentlig tjenester (skoler, barnehager etc.) internt i kommunen. Dette utfordrer samtidig samholdet internt i kommunen. Kommunen har hatt et noe svakt grep på økonomistyringen.
- 3) *Næringsmiljøet* er noe sårbart. Oppdrettsnæringen har vært redningen de senere årene både for kommunesenteret og lokalsamfunn på Arnøya. Dersom den største oppdrettsbedriften forsvinner vil det ha store negative ring-virkninger for annet næringsliv og kommunale skatte-inntekter.

Lokalmiljøet er ellers svakt med hensyn til lokale investorer og kapital for næringsutvikling.

- 4) *Kommunikasjoner.* Hovedveien til fastlandet har partier som er vanskelig å forsere på glatt føre for store trailere. Dette skaper stundom problemer for ”just-in-time”-leveransene av sjømat til susjikunder i utlandet. Ellers er fergeforbindelsene til øyene for dårlige til å kunne bidra til å konsolidere bosettingen på sikt.

Aktuelle og mulige trusler

De nasjonale sentraliseringsprosessene vil representere en kontinuerlig langsiktig utfordring (selv sentraliseringskraften vil gå i bølger) for mindre distriktskommuner som Skjervøy kommune, og enda større grad småkretsene i kommunen. En hovedutfordring vil være å beholde flest mulig av de bosatte samtidig som man utvikler en tiltrekningskraft som gjør at man får en betydelig innflytting av unge voksne.

Utviklingen i Skjervøy har på den ene siden blitt mer avhengig av et par nøkkelbedrifter innenfor en oppdrettsnæring som er sterkt konkurranseutsatt og som er påvirket av pris- og etterspørselsforhold i globale markeder. Mulige politisk- institusjonelle endringer vil kunne utløse ytterligere konsentrasjonsprosesser i oppdrettsnæringen nasjonalt. Det vil potensielt kunne skape store framtidutfordringer for næringen også i Skjervøy.

Utviklingen i Skjervøy har på den annen side blitt sterkere forankret til en større offentlig sektor, som så langt har hatt en stabiliserende effekt på sysselsetting, yrkesdeltakelse og bosetting i kommunen. Både det kommunale inntektssystemet og tiltakssonen er viktige ordninger for å understøtte sysselsetting og bosetting i en kommune som Skjervøy. Dette er imidlertid ordninger og støttenivåer som er politisk kontroversielle blant partiene på Stortinget, og deres distriktpolitiske innretning vil kunne bli betydelig endret i årene som kommer.

Muligheter og utfordringer ; noen innsatsområder

Et livskraftig og robust kystsamfunn kan betegnes som et samfunn som klarer å opprettholde folketallet, aktivitetsnivået og levekårene på bærekraftige måter over lang tid. På den ene siden påvirkes

mulighetene for dette naturlig nok av nasjonal politikk og rammevilkår, mens det på den andre siden vil være lokale forutsetninger, tilpasninger og aktiviteter som vil ha stor betydning.

Det er ingen tvil om at den nasjonale politikken på flere områder kunne vært bedre innrettet dersom de overordnede målene var å styrke langsiktig livskraft og robusthet i små kystkommuner i utkantstrøk. Deler av næringspolitikken (fiskeri) bidrar ikke til å styrke robusthet og utviklingsevne i slike småkommuner.

Når det gjelder lokale forutsetninger og muligheter for egenbasert utvikling og styrket attraktivitet, rettes søkelyset som oftest mot unike lokale fortrinn som bør utnyttes bedre, og lokale svakheter som kan overvinnes gjennom ulike tiltak. Med basis i våre analyser kan vi trekke fram følgende innsatsområder som synes å ha relevans for Skjervøy kommune:

1) *Styrke innsatsen for å utvikle stedskvaliteter og attraktivitet.* Kommunen står overfor betydelige utfordringer med å beholde og tiltrekke seg kompetansepersonell og unge voksne, som begge er strategisk viktige grupper for utviklingen. Små kystsamfunn kan være attraktive som bosteder om man klarer å skape attraktive jobber og kvalitativt gode lokalsamfunn. Dette fordrer blant annet et godt samspill mellom kommune, næringsliv og sivilsamfunn. I Skjervøy er det blant annet behov for å utvikle samarbeid ytterligere når det gjelder å bedre aktivitets- og kulturtilbudene for ungdom og unge voksne foruten kommunesenterets funksjon og attraktivitet som handels-, kultur- og reiselivssenter i området. Styrket profilering vil kunne øke bevissthet eksternt og internt om stedskvalitetene og bidra til en videreutvikling av disse i området.

2) *Rekruttering, tilrettelegging og integrasjon av innflyttere.* Skjervøy har et potensiale for å rekruttere noe flere innflyttere både av personer med lokal tilknytning og andre. Et noe mer systematisk rekrutteringsarbeid av utflyttere og videreflyttere i landet kan bidra til det. Samtidig har Skjervøy god tilgang på arbeidsinnvandrere fra andre land. Dette er en stor ressurs for kommune og arbeidsliv som i større grad kunne berike kommunen gjennom et mer systematisk sosialt integreringsarbeid. Også et noe tettere samarbeid mellom bedrifter og kommunale instanser kunne bidra til dette. Både nasjonalt og i distriktskommuner er det nå økt oppmerksomhet på innvandrere som ressurs for lokalsamfunn og

arbeidsliv, og Skjervøy har allerede en del erfaring, som bør kunne utnyttes for en mer bevisst innsats i denne sammenheng framover.

3) *Styrket regionalt samarbeid innen og mellom offentlig og privat sektor.*

De regionale samarbeidene kan og bør utvikles videre. Både kommunene, bedriftene og de lokale næringsmiljøene, er små enheter med begrenset utviklingskapasitet hver for seg. Med bakgrunn i den generelt økende steds- og regionkonkurransen i landet (ift. bosetting, næringsvirksomhet, reiseliv) vil Skjervøy kommune ha fordeler av at Nord-Tromsregionen klarer å styrke seg i den konkurransen. I privat sektor vil både bransjespesifikke og bransjeoverskridende regionalt samarbeid ha betydning for å styrke enkeltbedrifters og lokalmiljøenes innovasjon- og utviklingsevne. Skjervøy kommune har de siste årene spilt en aktiv rolle i forbindelse med nærings- og samfunnsutvikling. Det har gitt kommunen et erfaringsgrunnlag for et aktivt samarbeid med næringslivet som kan være verdifullt også i regional sammenheng.

4) *Styrket samarbeid for å utvikle reiselivs- og opplevelsesnæringene.* Skjervøy kommune og regionen Nord-Troms har unike kvaliteter i de marine ressursene og kystlandskapet. Både de marine og de landbaserte naturressurser har historisk vært grunnlaget for bosetting og næringsliv på øyene. Disse vil også i framtiden være viktige forutsetninger for sysselsetting, livskvalitet og bosetting. Samtidig representerer naturmiljøet unike kvaliteter som har potensial for å økt verdiskaping innenfor en bærekraftig opplevelsesnæring. Samarbeid mellom bedrifter internt i kommunen og regionalt, vil sammen med bedre kommunikasjoner, øke mulighetene for større samlet aktivitet på feltet.

5) *Forbedring av kommunikasjonene.* En viktig betingelse for Skjervøy kommunes framtidige attraktivitet og utviklingsevne vil være gode kommunikasjoner mellom Skjervøy og Arnøya, mot Nord-Troms og Tromsø. Bedre kommunikasjoner med de regionale sentraene vil også styrke arbeidsmarkedstilbudet, tilgjengeligheten og utviklingsmulighetene i kommunen.

Litteratur

- Alm, Nils Harald (2009): Entusiasme, framtidstro og vekst. Del 1: Rekefiske og rekeindustri i Nord-Troms fra oppstarten fram til 1975. Nord-Troms Museum.
- Aschehoug og Gyldendal (2006): Store norske leksikon. Oslo: Kunnskapsforlaget
- Berg, N.G. og B. Dale (2004): Sted – begreper og teorier. I Berg et al. Mennesker, steder og regionale trender. Oslo: Tapir akademisk forlag, Norge Forskningsråd
- Engelstad, F. (2010): makt – konsentrasjon og fordeling. I: Frønes, I. og L. Kjølørød (red.) (2010): Det norske samfunn. Gyldendal Akademisk. Oslo
- Grepstad og Thorheim (2004): Fotefar mot Nord. Forlaget Press, Oslo.
- Gullestad, M. (1985): Livsstil og likhet. Om nærmiljø i byer. Oslo: Universitetsforlaget
- Gunnerud Berg, N. (2009): Bostedsvalg – et spørsmål om sted, mobilitet, bygd og by og hjem(me). I Gunnerud Berg m.fl. (red.): Mennesker og steder i samspill. Tapir Akademisk forlag
- Holloway, I. og Hubbard, P. (2001): People and place. The Extraordinary Geographies of Everyday Life. Essex: Prentice Hall
- Kultur- og kirkedepartementet (2009): Arkitektur.nå. Norsk arkitekturpolitikk
- Kultur- og kirkedepartementet (2009): Arkitektur.nå. Norsk arkitekturpolitikk

- Lorentzen, H. (2010): Det sivile samfunn. I: Frønes, I. og L. Kjølørød (red.) (2010): Det norske samfunn. Gyldendal Akademisk. Oslo
- Miljøverndepartementet (1996): Sentrumsutvikling i små tettsteder. T-1161
- Munkejord, C. (2009): Hjemme i nord. En undersøkelse av stedsopplevelser med utgangspunkt i kvinnelige og mannlige innflytteres fortellinger om hverdagslivet i Havøysund og Vadsø i Finnmark. Avhandling Phd, Universitetet i Tromsø
- Nordahl, B. (1996): Sosiale relasjoner mellom beboere – formell og uformell samhandling i forstad og indre by. Byggforsk prosjektrapport 199. Oslo
- Nordahl, B. (1996): Sosiale relasjoner mellom beboere – formell og uformell samhandling i forstad og indre by. Oslo: Byggforsk prosjektrapport 199
- Nord-Troms Museum (2004): Kulturmøter i Nord-Troms. Jubileumbok for Nord-Troms Museum 1978-2003. Sørkjosen.
- Nygaard (2012): ”Hvordan står det til med boligmarkedet i distriktene?” i Plan 1/2012 s. 18-22).
- Nygaard (2012): ”Hvordan står det til med boligmarkedet i distriktene?” i Plan 1/2012 s. 18-22). Oslo: Universitetsforlaget
- Onsager, K. (2005): Små teknologibyer i Norge - innovative miljøer i globale nettverk. Regionale Trender 2005.
- Onsager, K. (2009): By- og småstedsregionene i Innlandet. Kompetanse, innovasjon og utvikling. NIBR-rapport 2009:14.
- Onsager, K., L.Schmidt, G.M. Vestby, F.Gundersen og K.Sørli: ”Livskraftige kystsamfunn. Steds- og næringsutvikling i Sandøy kommune”. NIBR-rapport 2012: NIBR-rapport 2011:24.
- Putnam, R. D. (2007): Diversity and community in the twenty-first century”. Scandinavian Political Studies 30 (2)
- Rambøl (2012): Mulighetsstudie Arnøy – Laukøyforbindelsen

- Relph, E. (1976): *Place and placelessness*. London: Pion, utgave 1980
- Ringholm., T. m.fl. (2009): *Kommunen som samfunnsutvikler. En undersøkelse av norske kommuners arbeid med lokal samfunnsutvikling*. Tromsø: NORUT
- Røe, P.G., Eidheim, F., Schmidt, L. (2002): *Sandvika i støpeskjeen. En sosiokulturell studie av stedsutvikling*. Oslo: NIBR rapport- 2002:14
- Schmidt, L., Guttu, J. og Gundersen, F. (2007): *Fargerikt samfunn i arktisk klima. En studie av steds- og næringsutvikling i Vadsø*. Oslo: NIBR- rapport 2007:3
- Schmidt, L., K.B. Stokke, F.Gundersen, K.Onsager og K. Sørli. "Livskraftige kystsamfunn. Steds- og næringsutvikling i Lurøy kommune, med hovedvekt på Lovund". NIBR-rapport 2011:30.
- Skjervøy kommune: *Strategisk næringsplan 2008-2012*
- Skogheim, R., L. Schmidt og G.M.Vestby (2011): *Stedsanalyse for Svelvik kommune*. NIBR-rapport 2011:32
- St. Meld. Nr. 25 (2008-2009): *Lokal vekstkraft og framtidstru. Om distrikts- og regionalpolitikken*.
- Søholt, S., Aa. Aasland, K. Onsager og G.M. vestby (2012): "Derfor blir vi her" – innvandrere i Distrikts-Norge. NIBR-rapport 2012:5
- Sørli, K. (2012): *Demografi og migrasjon. I: Sandkjær Hanssen, G., J.E.Klausen og O.Langeland (red.) det regionale Norge 1950 til 2050*. Abstrakt forlag
- TØI (2004): *Trafikksikkerhetshåndboken*. Oslo: Transportøkonomisk institutt
- Vea 2009: "To kulturer – En sammenliknende undersøkelse av det vestnorsk og nordnorske kystsamfunnet med hovedvekt på det 19. og 20. århundre". Høyskoleforlaget, Kristiansand).
- Vestby (2004) *Steds- og næringsutvikling. En idèskisse*. NIBR notat 2004:118
- Vestby, G. M. og K. Johannessen (2010): "Vi her på Ammerud" - fellesskap og skillelinjer i et lokalsamfunn i Groruddalen. NIBR-rapport 2010:29

-
- Vestby, G.M og M. Ekne Ruud (2008): Attraktive turistdestinasjoner – gode oppvekstmiljøer? Geilo og Hemsedal for lokal ungdom. NIBR-rapport 2008:17
- Vestby, G.M. og Skogheim, R. (2010): Florø i fokus – sosiokulturell stedsanalyse for byutvikling og profilering. Oslo: NIBR- rapport 2010:6
- Villa, M. (2005): Bygda som bustad. Rapport 1/05. Norsk Senter for Bygdeforskning. Trondheim
- Vorkinn, M. og Riese, H. (2001): Environmental concern in a Local Context. The Significance of Place Attachment. Environment and Behavior, <http://eab.sagepub.com>
- Wollebæk, D. og S. Boch Seggaard (red.) (2011): Sosial kapital i Norge. Cappelen Damm Akademisk
- Ødegård, G. (2010): Foreningsliv i et flerkulturelt lokalsamfunn. En studie av integrasjon og sosial kapital. Rapport 2010:6. Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivilligsektor
- Aarsæther, N., Nyseth, T. (2011): Liv laga ? – Stedsutvikling og stedstrategier i nord. Kap.3 i Jentoft, S. Nergård, J.I., Rørvik K.A. red. (2011): Hvor går Nord-Norge ? Tidsbilder fra en landsdel i forandring. Orkana Akademisk.

Vedlegg 1

Tabeller og figurer

Tabell V1. *Innflytting, fraflytting og nettoflytting mellom Skjervøy kommune og andre områder for alle 15-årskullene født 1956-1985 (dagens 25-50 åringer)*⁷⁷ (Datakilde: SSB/NIBR-flyttehistoriefilene).

	MENN			KVINNER			SUM			Brutto Tilflyttere+ fracflyttere
	Tilflyttere fra	Fraflyttede til	Tap/gevinst vis a vis	Tilflyttere fra	Fraflyttede til	Tap/gevinst vis a vis	Tilflyttere fra	Fraflyttede til	Tap/gevinst vis a vis	
Flytting I ALT	169	440	-271	185	572	-387	354	1012	-658	1366
Innenfor fylket	87	202	-115	96	297	-201	183	499	-316	682
Tromsregionen	16	146	-130	25	193	-168	41	339	-298	380
Nord-Troms for øvrig*	49	36	13	53	60	-7	102	96	6	198
Troms fylke for øvrig	22	20	2	18	44	-26	40	64	-24	104
Utenfor fylket	82	238	-156	89	275	-186	171	513	-342	684
Oslo- og Østlandsregionen	7	100	-93	10	132	-122	17	232	-215	249
Andre storbyregioner	4	28	-24	15	34	-19	19	62	-43	81
Andre områder	43	90	-47	41	94	-53	84	184	-100	268
Utlandet	28	20	8	23	15	8	51	35	16	86

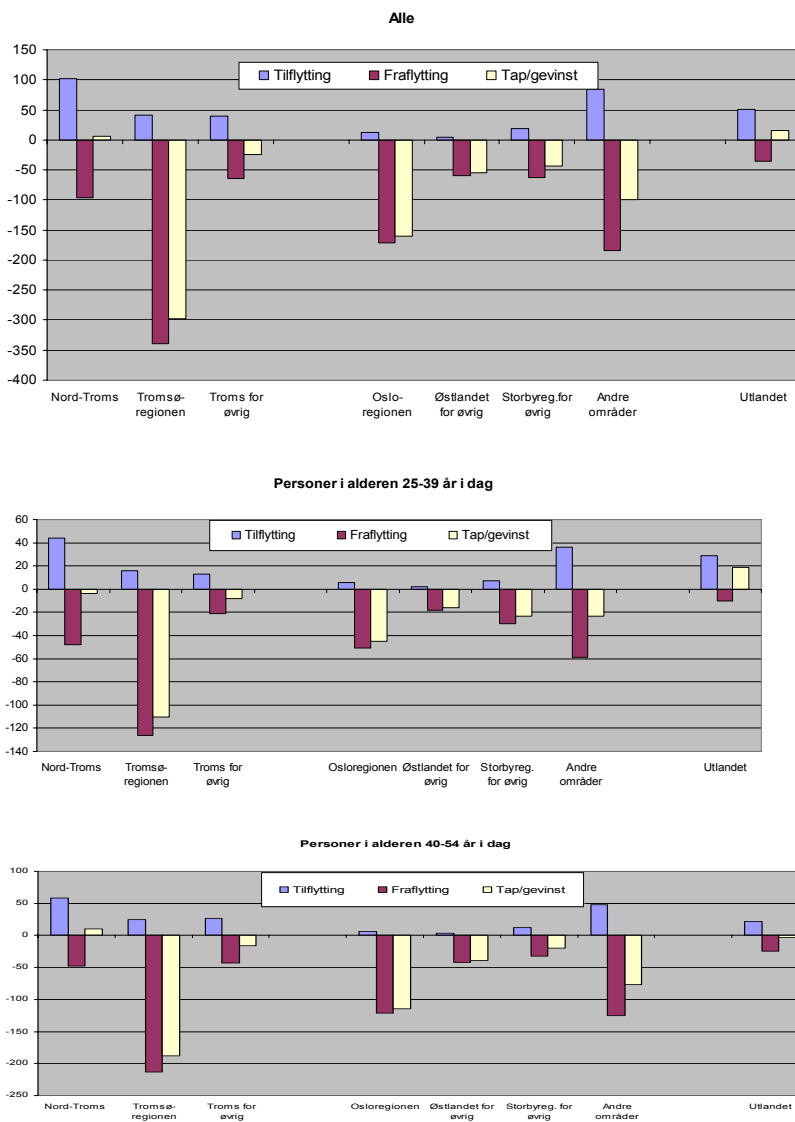
*Nord-Reisa, Lyngen, Kvænangen, Kåfjord, Storfjord

Tabell V 2. *Andel barn på barnevernstiltak og sosialhjelpsmottakere i Skjervøy kommune 2009* (Data:SSB Kommunestatistikk)

	Skjervøy kommune	Troms	Landet
Andel barn 0-17 år med barnevernstiltak. 2009. Prosent	6,8	5,5	4,3
Sosialhjelpsmottakere per 100 innb. 20-66 år. 2009	7,8	3,5	3,9

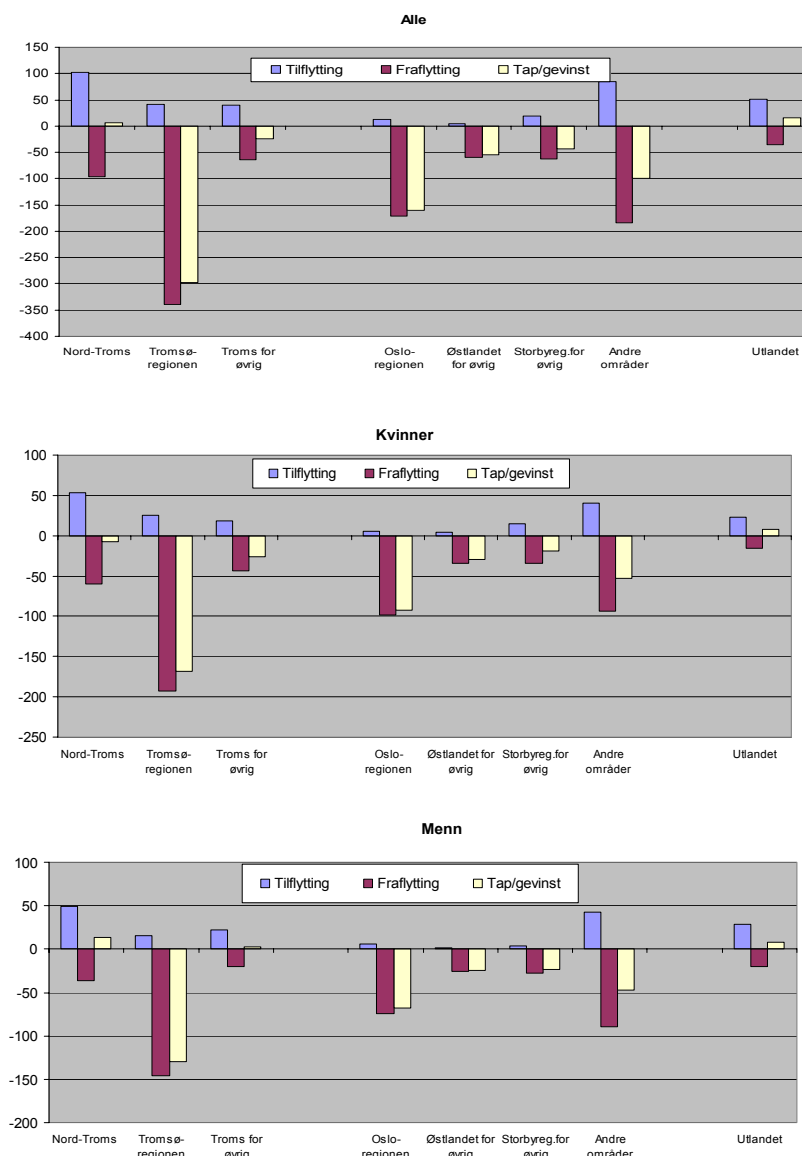
⁷⁷Alle 15 årskull fulgt fra de var 15 år.

Figur V1 *Innsflytting, fraflytting og nettoflytting mellom Skjervøy kommune og andre områder for årskull født 1956-1970 (dagens 40-54 åringer), for årskull født 1971-1985 (dagens 25-39 åringer)⁷⁸ - og totalt (alle). (Datakilde: SSB/NIBR-flyttehistoriefilene).*

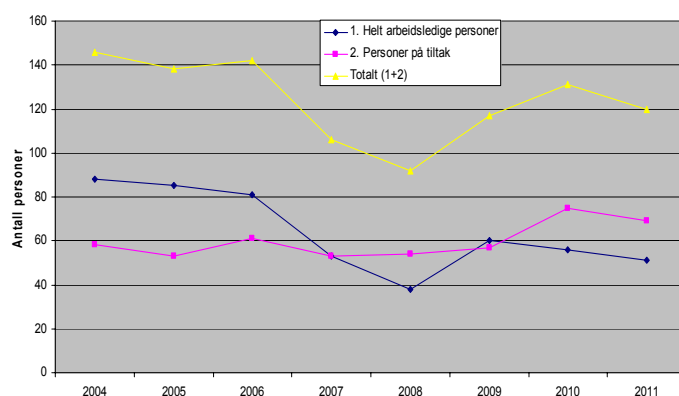

⁷⁸Alle 15 årskull fulgt fra de var 15 år.

Figur V2. *Innflytting, fraflytting og nettoflytting mellom Skjervøy kommune og andre områder i perioden 1970-2010 for 15 årskullene etter kjønn. (Datakilde: SSB/NIBR-flyttheistoriefilene).*

Figur V.3 Arbeidsledige og personer på arbeidsmarkedstiltak i Skjervøy kommune 2004-11 (Datakilde:SSB)

Tabell V4. Antall yrkesaktive fordelt på næringer/sektorer med Skjervøy som hhv. bostedskommune og arbeidskommune 1.1 2008. (Datakilde:SSB/NIBRs flyttehistoriefiler)

	A. Antall yrkesaktive med bostedskommune Skjervøy			B. Antall yrkesaktive med arbeidskommune Skjervøy			Differanse (A-B)		
	Totalt	Menn	Kvinner	Totalt	Menn	Kvinner	Totalt	Menn	Kvinner
Totalt	1443	801	642	1380	780	600	-63	-21	-42
1. Primærnæringene	148	135	13	153	139	14	5	4	1
Fiske/fangst	142	133	9	149	137	12	7	4	3
Jordbruk	6	2	4	4	2	2	-2	0	-2
2 Oppdrettsnæringen	84	64	20	120	94	26	36	30	6
3 Industri	119	100	19	123	101	22	4	1	3
Næringsmiddelindustri	62	51	0	73	57	16	11	6	16
Verkstedsindustri	37	34	3	35	32	3	-2	-2	0
Annen industri	20	15	5	15	12	3	-5	-3	-2
4. Olje/gas	11	11	0	0	0	0	-11	-11	0
5. Bygg/anlegg/elkraft	135	122	13	133	123	10	-2	1	-3
6. Transport	89	85	4	74	70	4	-15	-15	0
Sjøfart/kystfart	48	47	1	47	46	1	-1	-1	0
Transport	41	38	3	27	24	3	-14	-14	0
7. Forretningsmessig tjenesteyting	88	52	36	103	59	44	15	7	8
Konsulent/rådgiving	34	17	17	25	16	9	-9	-1	-8
Bank/eiendomsdrift	18	11	7	18	11	7	0	0	0
Rengjøring	26	15	11	56	29	27	30	14	16
Arb. kraft formidling	10	9	1	4	3	1	-6	-6	0
8. Annen privat-dominert tjenesteyting	218	76	142	155	48	107	-63	-28	-35
Handel	137	45	92	111	32	79	-26	-13	-13
Hotell/rest	45	10	35	21	4	17	-24	-6	-18
Annen priv service	17	8	9	12	7	5	-5	-1	-4
Kultur/media	19	13	6	11	5	6	-8	-8	0
9. Offentlig-dominert tjenesteyting	551	156	395	519	146	373	-32	-10	-22
Off. adm.	97	44	53	98	41	57	1	-3	4
Helse	149	17	132	132	13	119	-17	-4	-13
Sosial	171	43	128	158	40	118	-13	-3	-10
Undervisning	134	52	82	131	52	79	-3	0	-3

Tabell V5. Utviklingen i arbeidsplasser i Skjervøy kommune og landet 2000-2011 (Datakilde:SSB(BoF))

	Skjervøy kommune		Små kystkommuner i Troms	Små kystkommuner i Nord-Norge	Små kystkommuner i landet	HELE LANDET	
	Absolutt 2011	Absolutt endring 2000-11	Relativ endring (%) 2000-12				
Folketall	2 885	-49	-1,7	-8,9	-11,5	-7,9	10,0
Arbeidsplasser i alt	1 323	39	3,1	-4,8	-8,3	-1,5	12,1
A. Privat-dominert sektor:	823	-96	-10,5	-17,1	-16,5	-8,2	8,4
Primærnæringene	167	-65	-28,2	-38,3	-35,5	-29,2	-21,1
Landbruk	4	-4	-52,1	-35,2	-21,7	-19,4	-17,6
Fiske	163	-62	-27,4	-40,2	-42,8	-43,3	-41,7
Oppdrettsnæringen	168	116	223,9	23,8	24,8	34,1	26,3
Industri, olje/gass	40	-191	-82,6	-40,1	-33,5	-24,8	-12,6
Fiskeindustri	23	-132	-85,3	-43,3	-41,8	-37,9	-31,9
Verfts- og mekanisk industri	0	-36	-99,2	-57,5	-35,7	-3,8	3,4
Annen industri	16	-25	-60,5	-25,9	-15,9	-21,6	-20,1
Olje og gass	1	1			300,0	1566,7	44,2
Bygg/anlegg, energi	123	21	21,0	0,5	7,2	14,5	22,8
Privat tjenesteyting	325	22	7,4	-4,1	-4,4	5,0	15,8
Konsulent/rådgiving etc.	75	50	203,9	61,2	46,0	52,4	30,0
Formidling og utleie av arbeidskraft	36	35	6001,7	658,5	629,1	792,3	96,3
Rengjøringsvirksomhet	63	16	33,5	37,3	36,9	-1,0	8,6
Transport	29	-33	-53,4	-40,4	-24,7	-7,1	-5,5
Handel	86	-26	-23,3	-6,1	-8,6	-5,9	9,7
Hotell/restaurant/reiseliv	12	-5	-28,4	-42,1	-24,4	-10,6	-3,8
Personl.tjenester, kultur/kreativ virksomhet	25	-16	-38,7	3,1	-5,4	-1,3	24,6
B. Offentlig-dominert sektor	500	136	37,3	12,7	5,0	10,1	20,0
Helse og sosialtjenester	296	131	79,9	45,7	31,4	34,4	34,3
Undervisning og off.administrasjon	204	4	2,2	-17,5	-18,9	-12,4	4,4

Tabell V6. Barnehagedekning 2009 (Datakilde:SSB-kommunedata)

	Skjervøy	Troms	Landet
Barnehagedekning 1-2 år. Prosent	88	83	77
Barnehagedekning 3-5 år. Prosent	96	98	96

Tabell V7. Folketalls- og næringsutvikling i små kystkommuner 2000-11 (Datakilde:SSB-NIBR, bdrifts- og foretaksregisteret)

	Absolutt 2011		Relative endringer (%) 2000-11:																												
	Folke- tallet	Arbeids- plasser	FOLKE- TALLET	ARBEIDSPASSER																									OFFENTL.SEKTOR		
				ALLE SEKTORER	Totalt	1. Primær			2. Oppdrett		3. Industri, olje/gass			4. Bygg/ anlegg, energi					5. Privat tjenesteyting					Totalt	Helse og sosial	Undervis- ning og off.adm.					
						Totalt	Land- bruk	Fiske	Totalt	Fiske- industri	Verft- og mekanis- k industri	Annem industri	Olje og gass	Totalt	Konsulent og rådgiving	Formid- ling og utleie av arbeidsk	Rengjøri- ngsvir- k omhet	Trans- port	Handel	Turisme	Perstje- nester, kultur/ kreativ virksom										
Landet totalt	4 920 305	2 504 437	10	12	8	-21	-18	-42	26	-13	-32	3	-20	44	23	16	38	96	9	-5	10	-4	25	20	34	4					
Småkommuner i alt (<3000 innb)	284 494	119 642	-6	2	-4	-24	-19	-43	37	-19	-38	1	-16	1567	20	7	63	476	-1	-13	1	-17	7	12	34	-9					
Små kystkommuner i alt (<3000 innb)	163 241	66 778	-8	-1	-8	-29	-19	-43	34	-25	-38	-4	-22	1567	15	5	52	792	-1	-7	-6	-11	-1	10	34	-12					
Små kystkommuner i landsdelene:																															
Små kystkommuner i Sørvestlandet (RH)	26 042	11 126	0	11	7	-20	-17	-49	94	-27	-42	-36	-17	.	41	27	117	1256	61	53	-5	-1	-8	18	49	-7					
Små kystkommuner i Nordvestlandet (SF, MR)	46 485	20 371	-6	4	-4	-26	-20	-45	26	-11	-6	18	-26	.	8	6	30	511	-69	-13	-2	3	16	20	36	3					
Små kystkommuner i Midt-Norge (ST, NT)	13 065	5 018	-7	-4	-2	-20	-17	-40	39	-23	-19	94	-28	.	17	16	69	.	-47	-13	-4	24	-10	-6	21	-31					
Små kystkommuner i Nord-Norge i-3000 innb)	77 649	30 264	-11	-8	-17	-35	-22	-43	25	-33	-42	-36	-16	300	7	-4	46	629	37	-25	-9	-24	-5	5	31	-19					
Små kystkommuner i fylkene:																															
Små kystkommuner i Rogaland - 6 stk (<3000 innb)	8 480	4 370	3	16	14	-16	-10	-62	110	-12	-40	31	15	.	117	28	105	.	37	57	-27	58	1	21	69	-13					
Små kystkommuner i Hordaland - 11 stk (<3000 innb)	17 562	6 756	-2	8	3	-27	-28	-24	77	-36	-49	-44	-32	.	15	26	123	182	239	50	7	-12	-12	17	42	-5					
Små kystkommuner i Sogn og Fjordane - 13 stk (<3000 innb)	27 294	12 384	-4	4	-5	-30	-26	-51	18	4	17	42	-16	.	-8	6	13	78	-82	10	-1	0	12	20	28	13					
Små kystkommuner i Møre og Romsdal - 9 stk (<3000 innb)	20 196	8 649	-7	6	0	-28	-23	-44	35	-9	-17	24	-25	.	42	10	69	7054	-48	-29	-6	8	18	20	44	-11					
Små kystkommuner i Nordland - 24 stk (<3000 innb)	40 676	15 882	-11	-5	-11	-30	-16	-41	32	-18	-21	-28	-15	167	18	-7	30	947	-12	-21	-8	-19	-12	5	28	-16					
Små kystkommuner i Troms - 15 stk (<3000 innb)	24 264	9 046	-9	-5	-17	-38	-35	-40	24	-40	-43	-57	-26	.	1	-4	61	650	37	-40	-6	-42	3	13	46	-18					
Små kystkommuner i Finnmark - 10 stk (<3000 innb)	12 709	5 335	-17	-22	-29	-45	-16	-48	-13	-52	-58	-9	7	.	-12	0	75	446	90	-12	-14	-17	-3	-8	16	-27					
Coasekommunene:																															
1546 Sandøy	1 332	709	0,0	15,9	17,2	-51,6	-22,2	-64,4	-93,3	32,1	.	14,9	136,7	.	74,2	30,3	-18,7	.	.	-73,9	-1,5	13,3	-28,6	12,7	22,2	0,2					
1834 Lurøy	1 912	880	-9,3	16,3	6,9	-35,5	-22,7	-40,4	55,3	13,3	16,7	-65,5	38,0	.	22,9	14,6	98,8	.	.	-30,2	50,1	-30,7	-20,3	39,2	69,8	8,9					
1941 Skjervøy	2 885	1 323	-1,7	3,1	-10,5	-28,2	-52,1	-27,4	223,9	-82,6	-85,3	-99,2	-60,5	.	21,0	7,4	203,9	6001,7	33,5	-53,4	-23,3	-28,4	-38,7	37,3	79,9	2,2					
Absolutte endringer 2000-11:																															
1546 Sandøy	1 332	709	0	97	74	-33	-4	-29	-14	52	0	21	31	0	19	50	-4	92	6	-39	-1	3	-7	23	23	0					
1834 Lurøy	1 912	880	-195	123	37	-49	-9	-40	34	20	19	-8	8	0	11	21	13	0	1	-9	27	-7	-5	86	77	10					
1941 Skjervøy	2 885	1 323	-49	39	-96	-65	-4	-62	116	-191	-132	-36	-25	1	21	22	50	35	16	-33	-26	-5	-16	136	131	4					

